

**AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE KIRSAL KALKINMA İÇİN
KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI - IPARD**

Hazal DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Erol KUTLU**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mayıs, 2016**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Hazal DUMAN'ın "Avrupa Birliğine Katılım Sürecinde Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı-IPARD" başlıklı tezi **06 Haziran 2016** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **İşletme (Uluslararası İşletmecilik)** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Erol KUTLU

Üye : Prof.Dr.Sezgin AÇIKALIN

Üye : Yrd.Doç.Dr.Esin KILIÇ

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

AVRUPA BİRLİĞİNE KATILIM SÜRECİNDE KIRSAL KALKINMA İÇİN

KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI - IPARD

Hazal DUMAN

Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2016

Danışman: Prof. Dr. Erol KUTLU

Bu tez çalışması, Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyum süreci kapsamında kırsal alanlarda gelişimi hızlandırarak, Ortak Tarım Politikası için alt yapı oluşturmayı amaçlayan "Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD" desteklerinin incelenmesini içermektedir.

Çalışmanın birincil amacı, 2012 yılından bu yana Türkiye' de 42 il sınırı içerisinde bir fiil uygulanan IPARD desteklerinin kapsamına giren sektörlerin (tarım sektörü, hizmet sektörü, turizm sektörü) sorunlarını ve programın iktisadi ölçüde kırsal alana etkilerini ele almaktır.

Çalışmanın ikincil amacı ise, önümüzdeki dönemlerde 81 ilde uygulamaya konulacağı Tarım Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu tarafından açıklanan IPARD desteklerinin içeriğini, başvuru – onay ve sürdürülebilirlik evrelerini kurumsal çerçevede açıklayarak, programdan faydalanması olası kişi ve kuruluşlara yol haritası oluşturmaktır.

Ulaşılması istenen amaçlar kapsamında çalışmada, IPARD doğrultusunda uygulanan mevzuatların incelenmesinin yanı sıra geçmişte IPARD desteği alarak uygulamaya konulan örnek projeler, proje danışmanları eşliğinde değerlendirilip, programa dair iyileştirilmesi gereken hususların altı çizilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: IPARD Destekleri, Kırsal Kalkınma, AB Uyum Süreci, Katılım Öncesi Yardım Aracı, AB Hibe Programları

ABSTRACT

PARTICIPATION IN THE EUROPEAN UNION ACCESSION PROCESS INSTRUMENT FOR PRE-ACCESSION ASSISTANCE FOR RURAL DEVELOPMENT – IPARD

Hazal DUMAN

Department of International Bussiness

Anadolu University, Graduate School Of Social Sciences Institute

Supervisor: Erol KUTLU

This thesis researches “Instrument For Pre-Accession Assistance For Rural Development – IPARD” which aims to create infrastructure for Common Agricultural Policy by speeding the developments up in rural areas within the process of adaptation to the European Union of Turkey.

The primary purpose of this study is to analyze the problems of the sectors (agriculture sector, service industry, tourism sector) involved in the supports of IPARD which have been implemented in 42 cities of Turkey since 2012 and the economic effects of the programme on rural areas.

The second objective of this study is to create a road map for potential individuals and organizations, coming from 81 provinces in the context of the IPARD support, announced by the Agriculture Rural Development Support Agency, for the upcoming deadlines in order to benefit from the application – approval and sustainability phase of the institutional framework.

Within the extent of the desired purposes, in this study in addition to the examination of the legislation applied during the IPARD process, examples of projects which were carried out in the past by the support of IPARD are evaluated with project consultants and it is tried to underline the issues about the programme that need to be enhanced.

Keywords: IPARD, Rural Development, EU Adaptation Process, Instruments for Pre - Accession Assistance, EU Grant Programs

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Türkiye'nin Avrupa Birliği uyum sürecinde uygulamayı üstlendiği Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD programının içerik ve uygulama alanı açıklanarak, programın kırsal alandaki ekonomik yansımaları uygulamaya konmuş IPARD proje örnekleri eşliğinde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın hayata geçirilmesinde öncelikle çalışma disiplini, bilimsel açıklığı ve birikimleri ile gece gündüz demeden, sabırla beni destekleyen ve yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Erol KUTLU' ya, IPARD kapsamında yürütülen projelendirme sürecini sahada öğrenmemi sağlayan Proje Uzmanları; Ayşe AKKAŞ, Tuğba TOKER, Saliha AYDOĞAN, Niyase ARPACIOĞLU ve Emre ÇAVUŞOĞLU'na teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Tez hazırlamanın beraberinde getirdiği yoğun ve zorlu süreçte ihmal ettiğim kardeşim Yiğit Duman'a, dualarını üzerimden eksik etmeyen annem Nuray DUMAN'a, her daim bana destek olan babam Mehmet DUMAN'a, bu süreçte ve her zaman yanımda olan Ece GÜRBÜZ ve Cansu İŞCAN'a, son olarak da kırgınlıklarını bir kenara bırakarak bu tezi bitirmem için beni devamlı destekleyen Murat Erkan ALPTEKİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hazal DUMAN

ETİK İLKE VE KURALLARLA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durum saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Hazal DUMAN

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARINA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLA DİZİNİ.....	xi
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİNDE KATILIM

ÖNCESİ MALİ ARAÇ – IPA..	2
1.1. Türkiye'nin Avrupa Birliğine Adaylık Süreci	2
1.1.1. 1959 – 1980 yılları arası Avrupa Birliği – Türkiye adaylık süreci...2	
1.1.1.1. Hazırlık dönemi (1964 – 1973).....	3
1.1.1.2. Geçiş dönemi (1973 – 1980).....	3
1.1.2. 1995 – 2016 yılları arası Avrupa Birliği – Türkiye adaylık süreci...4	
1.2. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Destek Fonlarının İçeriği.....	6
1.3. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA' nın Tanımı.....	9
1.3.1. Katılım öncesi yardım aracı – IPA' nın içeriği.....	11
1.3.2. Katılım öncesi yardım aracı – IPA' nın ilke ve amaçları.....	13
1.3.3. Katılım öncesi yardım aracı – IPA' nın işleyiş mekanizması.....	16
1.3.4. Katılım öncesi yardım aracı – IPA bileşenleri.....	18
1.3.4.1. Geçiş dönemi yardımı ve kurumsal yapılanma.....	19
1.3.4.2. Sınır ötesi işbirliği.....	19
1.3.4.3. Bölgesel kalkınma bileşeni.....	20

1.3.4.4. <i>İnsan kaynaklarının geliştirilmesi</i>	20
1.3.4.5. <i>Kırsal kalkınma</i>	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. KIRSAL KALKINMA İÇİN KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI – IPARD PROGRAMININ KAPSAMI.....22

2.1. Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD Programı Doğrultusunda Belirlenen Genel Başvuru Kriterleri.....	27
2.2. Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD Programı Kapsamında Desteklenen Tedbirler.....	29
2.2.1. 101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar.....	29
2.2.1.1. <i>101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar tedbiri için destek oranları</i>	33
2.2.1.2. <i>101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında belirlenen IPARD programı sıralama kriterleri</i>	34
2.2.1.3. <i>101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında uyulması gereken genel başvuru kriterleri</i>	35
2.2.1.4. <i>101 - 1 süt üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri</i>	36
2.2.1.5. <i>101 - 2 kırmızı et üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri</i> ..	40
2.2.1.6. <i>101 – 3 kanatlı eti üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri</i>	41
2.2.1.7. <i>101 – 4 yumurta üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri</i> ..	44
2.2.2. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar.....	45

2.2.2.1. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar tedbiri için destek oranları	46
2.2.2.2. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında belirlenen IPARD programı sıralama kriterleri	47
2.2.2.3. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında uyulması gereken genel başvuru kriterleri.....	47
2.2.2.4. 103-1 süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması.....	48
2.2.2.5. 103 – 2 kırmızı et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması.....	53
2.2.2.6. 103 – 3 kanatlı et ve et ürünleri işlenmesi ve pazarlanması..	60
2.2.2.7. 103 – 4 su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması.....	65
2.2.2.8. 103 – 5 meyve ve sebze ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması	71
2.2.3. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri.....	76
2.2.3.1. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri için destek oranları.....	78
2.2.3.2. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri kapsamında belirlenen IPARD programı sıralama kriterleri.....	78
2.2.3.3. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri kapsamında uyulması gereken genel başvuru kriterleri.....	79

2.2.3.4. 302-1 bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi ve bitkisel ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması.....	80
2.2.3.5. 302-2 arıcılık ve arı ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması.....	85
2.2.3.6. 302-3 zanaatkarlık ve yerel ürün işletmeleri.....	89
2.2.3.7. 302-4 kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri.....	92
2.2.3.8. 302-5 su ürünleri yetiştiriciliği.....	96
2.2.3.9. 302-6 makine parkları.....	102
2.2.3.10. 302-7 yenilenebilir enerji yatırımları.....	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIRSAL KALKINMA İÇİN KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI – IPARD PROGRAMI BÜNYESİNDE GERÇEKLEŞEN PROJE ÖRNEKLERİ.....108

3.1. 101 Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar Desteği Kapsamında Gerçekleşen Proje Örnekleri.....108

3.1.1. 250 başlık besi sığırcılığı projesi.....108

3.1.2. 300 baş besi koyunu projesi.....109

3.1.3. 120 başlık süt inekçiliği tesisi kurulması projesi.....110

3.1.4. 49.840 adet/dönem broiler kümesi kurulması projesi.....111

3.1.5. 52 başlık süt sığırcılığı projesi.....112

3.1.6. Şekerzade 120 başlık süt inekçiliği projesi.....113

3.1.7. 120 başlık süt sığırcılığı projesi.....114

3.1.8. 160 baş besi koyunu projesi.....115

3.1.9. 120 başlık süt sığırcılığı projesi.....116

3.2. 103 Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar Desteği Kapsamında Gerçekleşen Proje Örnekleri117

3.2.1. Zafer hayvancılık yeni kırmızı et kesimhane tesisi projesi.....	117
3.2.2. Yeni kesimhane ve et parçalama tesisi.....	118
3.2.3. Kesimhane tesisi modernizasyon projesi.....	119
3.2.4. Aliğalar kırmızı et kesimhane ve et parçalama tesisi.....	120
3.2.5. Bol – et kesimhane ve et işleme modernizasyon projesi.....	121
3.2.6. Sütçüoğlu süt işleme tesisi kapasite artırım ve modernizasyon projesi.....	122
3.3. 302 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme Desteği Kapsamında Gerçekleşen Proje Örnekleri.....	123
3.3.1. Konaklama tesisi modernizasyon projesi.....	123
3.3.2. Meryem çelik tıbbi ve aromatik bitki üretim projesi.....	124
3.3.3. Kırsal alanda köy lokantası kurulması.....	125
3.3.4. Ahşap işleme ve şekillendirme tesisi projesi.....	126
3.3.5. Tıbbi ve aromatik bitki üretimi modernizasyon projesi.....	127
3.3.6. Abdurrahman Yeşilay tıbbi ve aromatik bitki üretimi modernizasyon projesi.....	128
3.3.7. Doğal taş işleme tesisi.....	129
3.3.8. Arıcılık için kovan üretimi projesi.....	130
3.3.9. Konaklama tesisi kurulması projesi.....	131
3.3.10. Tıbbi ve aromatik bitki üretimi projesi.....	132
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
KAYNAKÇA.....	135
ÖZGEÇMİŞ.....	142

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1.1. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA Faydalanıcıları.....	10
Tablo 1.2. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA Müktesebatının İçeriği.....	12
Tablo 1.3. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA İşleyiş Mekanizması.....	18
Tablo 2.1. 101 - 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	39
Tablo 2.2. 101 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	41
Tablo 2.3. 101 – 3 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	43
Tablo 2.4. 103 – 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	51
Tablo 2.5. 103 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	57
Tablo 2.6. 2015 Yılı Eylül – Ekim – Kasım – Aralık Kümes Hayvancılığı Üretim Değerleri.....	60
Tablo 2.7. 103 – 3 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	63
Tablo 2.8. 103 – 4 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	68
Tablo 2.9. 103 – 5 Tedbiri Kapsamında Desteklenen Meyve Sebze Listesi.....	73
Tablo 2.10. 103 – 5 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	75
Tablo 2.11. 302 – 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	84
Tablo 2.12. 302 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	88
Tablo 2.13. Katma Değerli Ürünler (Gıda Olan – Olmayan).....	90
Tablo 2.14. 302 - 4 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	95
Tablo 2.15. 2005 – 2014 Kültür Balıkçılığı Üretim Miktarı – Türkiye.....	96
Tablo 2.16. 302 – 5 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar.....	100

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 2.1. TKDK, IPARD Kapsamında Desteklenen İller.....	24
Görsel 2.2. TKDK, Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Organizasyon Şeması.....	27
Görsel 2.3. TKDK,101 Tedbiri Kapsamında IPARD Sıralama Kriterleri.....	34
Görsel 2.4. TKDK,103 Tedbiri Kapsamında IPARD Sıralama Kriterleri.....	47
Görsel 2.5. TKDK,302 Tedbiri Kapsamında IPARD Sıralama Kriterleri.....	79
Görsel 2.6. TUIK, Türkiye’de Gerçekleşen Yıl Bazlı Arıcılık Üretim İstatistikleri.....	86

KISALTMALAR DİZİNİ

€	: Avro
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKS	: Arıcılık Kayıt Sistemi
AT	: Avrupa Topluluğu
CARDS	: Batı Balkanlarda Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EC	: European Commission – Avrupa Komisyonu
ECU	: Avrupa Para Birimi
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu - European Atomic Energy Community
EUROSTAT	: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
FAO	: Food and Agriculture Organisation - Gıda ve Tarım Örgütü
HA	: Hektar
HKS	: Hayvan Kayıt Sistemi
IPA	: Katılım Öncesi Yardım Aracı
IPARD	: Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı
ISPA	: Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı
IQF	: Individual Quick Frozen – Bireysel Hızlı Dondurma
İBBS	: İstatistiki Bölge Birimlerinin Sınıflandırılması
İTO	: İzmir Ticaret Odası

KG	: Kilogram
KM	: Kilometre
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı
KW	: Kilowatt
M²	: Metrekare
MIFF	: Multi Annual Indicative Financial Framework / Çok Yıllı Gösterge Niteliğindeki (Endikatif) Mali Çerçeve
MPID	: Çok Yıllı Gösterge Niteliğindeki (Endikatif) Planlama Belgesi ve Genişleme Paketi
MW	: Megawatt
OBP	: Ortak Balıkçılık Politikası
OTP	: Ortak Tarım Politikası
PHARE	: Polonya ve Macaristan Ekonominin Yeniden Yapılandırılması Hareketi
SAPARD	: Tarımsal ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Eylem Programı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UHT	: Ultra High Temperature (Ultra Yüksek Isı)

GİRİŞ

Küresel arenada gün geçtikçe gücünü arttıran ekonomik, siyasi ve birçok alanda ismini geçiren Avrupa Birliği, 57 yıldır ülke siyasetimizde yer alıp, günlük hayatımızda karşılaştığımız hemen hemen her sahada sahip olduğu topluluk standartları ile karşımıza çıkartmaktadır. Özellikle de 1999 yılında Türkiye'nin resmi olarak adaylık kazanmasıyla, ulusal bazda Avrupa Birliği mevzuatlarına uyum ve birliğe giriş için gerekli altyapı çalışmaları hız kazanmıştır.

Kırsal alanda da kendini hissettiren Avrupa Birliği uyum süreci ve bu süreç içerisinde birlik tarafından ülkemize verilen ve kırsal alanların iyileştirilmesini kapsayan Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD programının tanıtımı, uygulama şartları ve ekonomik ölçüde kırsal alanlara etkileri çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çalışmanın içeriği 3 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm; ülkemizin Avrupa Birliği macerasının tarihsel gelişimini açıklarken, bu süreç 1959-1980 dönemi ve 1995-2015 dönemi olarak iki parçada anlatılmıştır. Bölüm içerisinde ele alınan bir diğer konu ise Avrupa Birliği tarafından aday ülkelere verilen mali uyum fonlarının tanıtımı olup, özellikle de Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA'nın kapsamına ve mevzuatsal içeriğine değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü; Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD programının içeriği ayrıntılı olarak ele alınırken, program kapsamında desteklenen 3 ana üretim sektörü ve bu sektörlerle ait 16 destek tedbiri, Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu tarafından yürütülen başvuru süreciyle eşgüdümlü olarak işlenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise, Avrupa Birliği tarafından uyum sürecimize dâhil edilen IPARD programı kapsamında; Afyon, Burdur ve Uşak illerinde gerçekleşen 25 örnek yatırımın tanıtımı yatırım yapan işletmelerin danışmanları ile yapılan ortak çalışmalar aracılığıyla incelenmiştir.

Yukarıda açıklanan çalışmanın içeriği doğrultusunda ulaşılmak istenen genel amaç ise; IPARD desteği ile 42 ilde kırsal tabana yayılan AB Uyum Fonu Desteklerinin fayda optimizasyonunu ortaya koymak ve önümüzdeki yıllarda Türkiye' de 81 ilde uygulanması planlanan IPARD programı hakkında daha fazla girişimciye yol göstererek kırsal kalkınma sürecine katkıda bulunmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ UYUM SÜRECİNDE KATILIM ÖNCESİ MALİ ARAÇ – IPA

1.1. Türkiye'nin Avrupa Birliğine Adaylık Süreci

Geçmişten bugüne çeşitli evrelerle şekillenen ve siyasi aktörlerin baskın bir rol aldığı 57 yıllık Türkiye – Avrupa Birliği (AB) ilişkileri bu kısımda 2 dönem eşiğinde anlatılacaktır. Bu dönemlerden ilki 1959 – 1980 yılları arası olup, 1959 yılında Adnan Menderes öncülüğünde Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) katılım başvurusuyla başlayan ve 1980 darbesiyle üstü kapatılıp, rafa kaldırılan süreçtir. 2. Dönem ise AB ile ilişkilerin tekrardan canlandığı ve Türkiye'nin adaylık statüsü ile sürece ayak uydurmaya çalıştığı 1995 - 2015 yılları arası dönem ele alınacaktır.

1.1.1. 1959 – 1980 yılları arası Avrupa Birliği – Türkiye adaylık süreci

Avrupa Ekonomik Topluluğunun kurulmasının ardından Türkiye tarafından 1959 yılında yapılan adaylık başvurusu 4 yıllık bir süre alan değerlendirmeler eşiğinde topluluk tarafından hazırlanan ve 12 Eylül 1963 yılında imzalanıp 1964 yılında yürürlüğe giren Ankara Anlaşmasıyla şekillenmiştir. Topluluk ile Türkiye arası imzalanan bu anlaşma sonucunda Türkiye'nin birliğe katılmak üzere yaptığı başvuru ve bu başvurunun olumlu sonuçlanması amacıyla Türkiye'nin ülke bazında gerçekleştirmesi gereken yükümlülükleri 3 farklı dönem bazında (hazırlık dönemi, geçiş dönemi, tam üyelik dönemi) masaya koyulmuştur. Yapılan bu anlaşmanın ve belirtilen süreçlerin temel amacı Ankara anlaşmasının 2. maddesinde Anlaşma'nın amacı;

“Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir”¹ şeklinde açıklanmıştır.

¹<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma-ankara-anlasmasi-12-eylul-1963-.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

1.1.1.1.Hazırlık dönemi (1964 – 1973)

9 yıllık bir dönemi kapsayan hazırlık dönemi için Türkiye'nin bir sonraki kademeye taşınması gereken konu başlıkları anlaşmaya bağlı olarak, gümrük birliği, tarım ve ekonomik nitelikteki başlıklar olmuştur. Türkiye'nin Ankara Anlaşması çerçevesinde uyum sağlaması gereken süreçlere altyapısal olarak hazırlanması amacıyla topluluk tarafından desteklenmesi ön görülmüş ve bu kapsamda imzalanan "1. Mali Protokol ile Türkiye'ye 175 milyon ECU'luk bir kredi sağlanmıştır."²

Aynı dönem içinde meydana gelen diğer önemli gelişmeler ise; Gümrük Birliği'ne ilişkin kuralları içeren 23 Kasım 1970 tarihinde imzalanan Katma Protokol³ olmuştur. İmzalanan bu protokol sayesinde Türkiye'nin AB Gümrük Birliğine uyumunu hızlandırmak amaçlanmış olup birlik tekstil ürünleri hariç Türkiye'den ithal ettiği ürünlerin gümrük vergisinin ve bazı kısıtlamaları kaldırmıştır.

1.1.1.2.Geçiş dönemi (1973 – 1980)

1970 tarihinde imzalanan Katma Değer protokolünün 1973'de yürürlüğe girmesiyle başlayan süreçte Türkiye'nin geçiş dönemi hazırlığını 1995 yılında bitirmesi öngörülmüştür. Sürecin başlangıcında belirlenen topluluk standartları gümrük politikasına uyumun katalizörü olarak düşünülerek;

- 12 yıllık süreçte aşamalı bir rotada topluluk mallarına karşı Türk gümrüklerinde vergilerin azaltılması,
- 22 yıllık süreçte vergilerin tamamen ortadan kaldırılması istenmiştir.

Ortaya konulan bu isteklere karşılık olarak ise Türkiye'ye;

- 12 yılın sonunda sanayi ürünlerinin,
- 22 yılın sonunda tarım ürünlerinin gümrük birliği sürecine katılması vaat edilmiştir.

² http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C16S22009/133_146.pdf (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

³ Söz konusu protokol ve ilgili hükümlere; <http://www.mfa.gov.tr/avrupa-ekonomik-toplulugu-ile-turkiye-arasinda-ortaklik-iliskisi-kurulmasina-dair-anlasmaya-katma-protokol---23-kasim-1970.tr.mfa> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

Program bazındaki amaç ise; geçiş sürecinde topluluk ile ekonomik, ticari ilişkilerin artırılması ve sermaye hareketlerinin serbest dolaşımına AET mevzuatı doğrultusunda sağlanması ve buna bağlı olarak gümrük birliği için altyapı oluşturması amaçlanmaktadır.

Sürecin ilerleyişi başlangıç dönemin siyasi koşulları ve AET ile yürütülen politika bazında Türkiye tarafından olumlu geçmemiştir. Özellikle AET'nin topluluk içerisinde 3 üyeyi (İngiltere, İrlanda, Danimarka) daha kabul etmesi ve mevcudu 9 ülkeye ulaşan topluluk sonucu ortaya Türkiye'nin uyum sürecinde yeni problemleri ortaya çıkartmıştır. Bu kapsamda 30 Haziran 1973 yılında Birinci Genişlemeye dair Protokol, Türkiye ve AET arasında imzalanmıştır.⁴

İlerleyen dönemlerde ise Gümrük Birliği kapsamında çalışmalar devam ederken 1980'lere gelindiğinde Türkiye içerisinde artan siyasal sorunlar ve karışıklıklar 1980 askeri darbesinin patlak vermesine neden olmuş ve bu süreç topluluğa uyumu da yavaşlatmıştır.

Yaşanılan karışıklıkların eşliğinde Avrupa Parlamentosu, Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyon talebi üzerine 1982 yılında AB ve Türkiye arasında geçen adaylık sürecinin askıya alınmasına karar vermiştir.

Böylece; Türkiye'nin 1959 yılında başlayan ve 22 yıllık süreçte tamamlanması öngörülen üyelik vasfı ülke yetersizlikleri öne sürülerek rafa kaldırılmıştır.

1.1.2. 1995 – 2016 yılları arası Avrupa Birliği – Türkiye adaylık süreci

12 Eylül darbesi ardından askıya alınan adaylık süreci, 1986 yılında gerçekleşen AET – Türkiye ortaklık konseyi ile tekrardan filizlenmeye başlamıştır.

Yaşanılan yakınlaşmayı takiben Türkiye 1987 yılında adaylık başvurusunu yinelemiştir. Bu talep üzerine 1989 yılında AET, 1992 yılından önce yeni bir üyeyi topluluğa dâhil edemeyeceğini açıklayarak Türkiye'nin ülke ekonomisi, idaresi, hukuki koşullarında gelişme gelişim göstermesi gerektiğini belirtmiştir.

1995 yılına kadar dalgalı bir süreç izleyen AB ilişkileri 1995 yılında serbest hizmet ve serbest dolaşımın dâhil edilmediği 31 Ocak 1995'te imzalanan ve 1 Ocak 1996

⁴ http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/turkiye_avrupa_birligi_iliskileri_kronolojisi.pdf (Erişim Tarihi:01.11.2015)

yılında yürürlüğü giren Gümrük Birliği Anlaşmasının⁵ imzalanmasıyla en yakın dönemlerinden birini yaşamış ve Türkiye AB'ye üye olmadan Gümrük Birliğinden faydalanan ilk ülke olmuştur.

Bu önemli gelişmeyi takiben 11 – 12 Aralık 1999 tarihinde Helsinki Avrupa Konseyi Zirve Toplantısında Türkiye aday statüsü kazanmıştır. Türkiye'nin adaylık statüsünü resmi bir başlıkla kazanmasıyla AB uyum süreci için yapılanma hız kazanmıştır. Ülke ilerleyişini T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından açıklanan Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri Kronolojisine⁶ göre özetlersek;

- 2000 yılında Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kurulmuş,
- 2001 yılında Katılım ortaklığı belgesi imzalanmış
- 2003 Türkiye AB uyum komisyonu kurulmuş,
- 2004 Bürükselde yapılan Avrupa konseyinde Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği ortaya konmuş ve 2005 yılında müzakere sürecinin başlatılmasına karar verilmiş,
- 2005 yılında Türkiye için müzakere çerçeve belgesi yayımlanırken aynı süreç içerisinde Lüksemburg'da alınan kararlarla Türkiye müzakere süreci başladı,
- 2006 yılında Türkiye ve Kıbrıs arasında yaşanan üyelik problemlerine karşın uyum süreci hızlandırılarak IPA programından Türkiye'nin faydalanması amacıyla ilgili anlaşma imzalandı ve aynı zaman da İstanbul'un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olması kararı alındı,
- 2007 yılında Türkiye AB Müktesebatına uyum paketi açıklandı ve uyum sürecine dair incelenen çeşitli alanlara dair (sanayi, ticaret, bilim, sağlık vb.) müzakere görüşmeleri günümüze kadar devam etmiştir.

2008 – 2015 yılları arasında ise; katılım ortaklığı mevzuatının düzenlemeleri devam etmiş, üyelik süreci uygulanan ulusal programın takip ve koordinesi için Avrupa Birliği Bakanlığı kurulmuştur. Bunlarla birlikte bu zaman aralığı içerisinde Türkiye için 8 adet ilerleme raporu oluşturulmuş ve bu raporlar aracılığı ile ülke içi alt yapı çalışmalarının hız kazanması, mali destek fonlarının uyum sürecinde etkin kullanımı ön görülmüştür.

⁵Söz konusu anlaşmanın içeriğine <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-gumruk-birligi.tr.mfa> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

⁶İlgili kronolojik sıralamanın ayrıntılarına http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/turkiye_avrupa_birligi_iliskileri_kronolojisi.pdf adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

Bugün ise AB Türkiye ilişkileri AB müktesebatının doğrultusunda sektör analizlerine devam etmekte ve verilen mali destekler doğrultusunda elde edilen ilerlemeler raporlanarak yılsonunda Avrupa Konsey'ine sunulmaktadır.

“2006 yılında AB Komisyon Başkanı Jose Manuel Barroso yaptığı konuşmada Türkiye'nin adaylık döneminin en az 2021 yılına kadar süreceğini söylemiştir.”⁷ 2012 yılında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan açıklamada “Türkiye için üyelik sürecinin 2023 yılında yani Türkiye'nin kuruluşunun 100. Yılında gerçekleşmesinin beklendiği ileri sürülmüştür”⁸.

Yetkililerin görüşleri ve tahmini üyelik kazanma süreci bir kenara bırakılarak 1959 yılında başlayan AB macerasını genel olarak ele alacak alırsak; devlet politikaları eşliğinde devamlı değişen ve sürekli yeni bir aşamaya geçen üyelik süreci AB tarafından uzatılmaya çalışılsa da Türkiye 3 Ekim 2005 yılında imzaladığı çerçeve belge ile birlikte üyelik sürecinin olumsuz karşılanma ihtimalini kabullenmiş ve ayrıcalıklı ortak olma vasfına razı olmuştur.

1.2. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Destek Fonlarının İçeriği

Tarihte 1951 yılında Avrupa Kömür Ve Çelik Topluluğu adıyla ilk tohumları atılan ve ikinci dünya savaşının ekonomik hasarını ortadan kaldırmak faaliyete başlayan topluluk Avrupa da birleşme hareketlerinin ilk adımı olmuştur. Bu adımı daha sonraki dönemlerde Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu takip etmiştir. Süreç içerisinde birleşme yaşayan Avrupa ülkeleri 1965 yılında Avrupa Topluluğu olarak Brüksel Anlaşması ile tek vücut oluşturmuşlardır.

Günümüzdeki temel işlevini 7 Şubat 1992 Maastricht Anlaşmasıyla kazanan ve Avrupa Birliği olarak adlandırılan topluluk sahip olduğu aktif hareketlilikte dünya da ekonomik ve siyasi bazda baş aktörlerden biri konumuna gelmiştir.

Birliğin kapasitesini arttırmak amacıyla gerçekleştirdiği beş genişleme süreci sonrası 28 ülkeyi bünyesine katması ve devam eden adaylık süreçleri topluluğun ekonomik, siyasi ve idari bazda bazı uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

⁷<http://www.kto.org.tr/d/file/turkiyenin-avrupa-birliginde-geldigi-son-durum.pdf>, (Erişim Tarihi:01.11.2015)

⁸https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27nin_Avrupa_Birli%C4%9Fi_%C3%BCyelik_s%C3%BCreci (Erişim Tarihi:01.11.2015)

Ortaya çıkan bu sorunları ve çıkabilecek yeni problemleri şekillendirmek ve erken müdahale ile sonuçlandırmak amacıyla birlik, üyesi olan ve adaylık evresindeki ülkelere mali destek programları oluşturmayı kararlaştırılmıştır. Oluşturulan destek programları ise mevzuatlarına göre Avrupa Birliğinin kendi içerisinde yürüttüğü politikalarla (Ortak Tarım Politikası, Adalet Ve İçişleri Politikası, Bölgesel Politika, Dış Ve Güvenlik Politikası, Ekonomik Ve Parasal Birlik Politikası, Ekonomik Ve Parasal Birlik vs.) eşgüdümlü olarak ortaya konulmuştur.

Günümüzde birlik tarafından oluşturulan ve uygulanan mali destek süreçlerinde aktif olarak yürürlükte bulunan tek destek paketi, Katılım Öncesi Mali Araç - IPA'nın içeriğine değinmeden önce mevzuat ve uygulama alanının daha anlaşılır kılınabilmesi için IPA öncesi uygulanan PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS mali destek programlarını ele almamız gerekmektedir. Bu kapsamda;

PHARE: Polonya ve Macaristan Ekonominin Yeniden Yapılandırılması Hareketi⁹ açılıma sahip olan program 1989 yılında Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmiş olup, üyelik sürecindeki ülkelerin kısa bir sürede uyum sürecini tamamlayarak birliğe girmelerini amaçlanmıştır. Programdan destek görmesi planlanan ülkeler ise; Bulgaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Polonya, Macaristan, Estonya, Slovenya ve Slovakya olarak belirlenmiştir. Lakin 2004 yılında meydana gelen genişleme ile birlikte programdaki faydalanıcı sayısı 2 (Bulgaristan, Romanya) ye düşmüştür. Bunların yanı sıra 2000 yılına dek programdan ek faydalanıcı olarak Arnavutluk, Makedonya ve Bosna-Hersek' de yararlanmıştır.

Program kapsamında yararlanıcı ülkelerin ekonomik geçiş düzenlemeleri ve kurumsallaşma evrelerine destek olunurken desteklerde ilerleme kaydedildikçe yararlanıcılara uzun vadeli ekonomik kalkınma için programlamalar yapılmıştır.

SAPARD: Tarımsal ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Eylem Programı ismiyle hazırlanan SAPARD programı 1999 yılında Ortak Tarım Politikası (OTP) VE Tek Pazar Politikasının adaylık sürecindeki ülkelerde benimsenmesi ve alt yapılarının hazır hale getirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. "Söz konusu alanlarda destek sağlamak için SAPARD Programının yıllık bütçesi 529 milyon avro (2000 fiyatlarıyla) olarak

⁹ Program hakkında ayrıntılı bilgiye <https://tr.wikipedia.org/wiki/Phare> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 03.11.2015)

belirlenmiştir.”¹⁰ Program, Romanya ve Bulgaristan’ın birliğe katılmasının ardından sona erdirilmiştir.

ISPA: Katılım Öncesi Yapısal Politikalar Aracı¹¹ olarak isimlendirilen ISPA, SAPARD ve PHARE programları gibi katılım öncesi uyum süreci hızlandırma araçlarından birisidir. 2000 yılında uygulamaya giren programla birlikte Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Bulgaristan yararlanıcı ülke olarak belirlenmiş bu ülkelerin her birine yapılan 1,04 milyar avro yardımıyla toplamda 300 adet altyapı projesi gerçekleştirilmiştir.

CARDS: 2001 yılında yürürlüğe konulan ve Arnavutluk, Makedonya ve Bosna-Hersek ülkelerini kapsamına alan Batı Balkanlarda Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrara Yönelik Topluluk Yardımı¹² isimli mali destek aracı ismi geçen ülkelerin AB ye uyum sürecinde ekonomik istikrarının yükseltilmesi, AB ile olan idari ilişkilerin yapılandırılması amacıyla oluşturulmuştur.

Yukarıda bahsi geçen ve ağırlıklı olarak adaylık sürecinde faydalanılan mali destek fonlarının temel amacı katılım öncesi uyum sürecini hızlandırmak ve AB ile olan ilişkilerin güçlendirilmesini sağlamaktır. Programların uygulandığı dönemlerde denetim ve uygulama aşamalarında yaşanan boşluklar, uygulama alanlarının ekonomik – idari ve sosyal yönden yeterince dikkate alınmaması günümüzde bu araçların ortadan kalkmasında ve yerine IPA bülteninin oluşturulmasında en önemli etken olmuştur.

¹⁰ H. Karataş (2010). *Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardımları*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık, s. 65.

¹¹Program hakkında ayrıntılı bilgiye

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kat%C4%B1%C4%B1m_%C3%96ncesi_Yap%C4%B1sal_Politikalar_Arac%C4%B1 adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 03.11.2015)

¹²Program hakkında ayrıntılı bilgiye

http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/UBAK/tr/yayinlar/20141218_155618_204_1_64.pdf adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 03.11.2015)

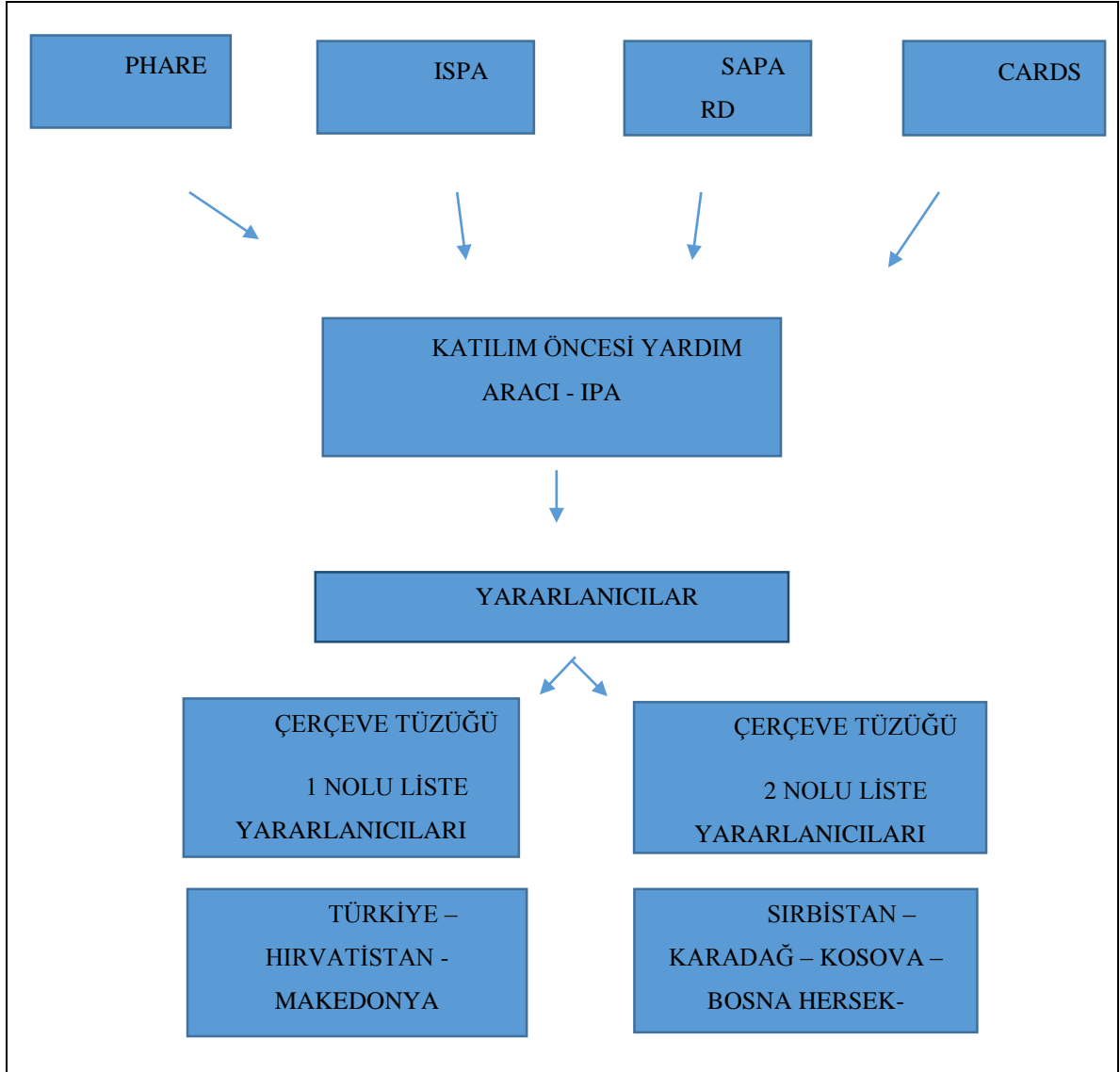
1.3. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA’ nın Tanımı

Avrupa Birliğinin üye ülkeler, aday ülkeler ve potansiyel aday ülkelere dönemsel bazda yaptığı mali destek fonlarının sayıca fazlalığı, bu fazlalıkların beraberinde getirdiği uygulama ve izleme mekanizmasındaki farklılıklar yapılan desteklerin yeterli derecede pozitif etki yaratamamasını ve yararlanıcı ülkeler tarafından olumsuz tepkiler almasına neden olmuştur. Mevcut bu problemin çözümünü gerçekleştirmek ve özellikle AB uyum sürecinde ülkelerin katılım öncesi gelişimini hızlandırarak birliğin standartlarına ve mevzuatına uyum göstermelerini sağlamak amacıyla 2007 – 2013 yılları arasında uygulamaya konulan yeni bir dış yardım aracı olarak Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA destek kalemi oluşturmuştur. Bu doğrultuda IPA; “AB’nin Batı Balkanlara ve Türkiye’ye daha verimli kaynak aktarımını sağlamak amacıyla oluşturduğu bir mekanizmadır.”¹³ Günümüzde ise bu mali destek aracının 2. Dönem uygulamaları yani 2013 – 2020 dönemi çalışmaları yürütölmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ve IPA tanımı doğrultusunda tarafımda hazırlanan Tablo 2.1.1’ de verildiği üzere IPA programının yararlanıcıları AB Komisyonu tarafından oluşturulan çerçeve tüzükleri kapsamında Türkiye, Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan, Karadağ, Kosova, Bosna Hersek ve Arnavutluk olarak belirlenmiştir.

¹³http://avrupa.info.tr/fileadmin/Content/publications/tr/090205_IPA-Br_148x210_INH_gp.pdf (Erişim Tarihi: 3.11. 2015)

Tablo 1.1. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA Faydalanıcıları

1.3.1. Katılım öncesi yardım aracı – IPA’ nın içeriği

Avrupa Topluluğunu kuran anlaşma ve bu anlaşmanın 181a maddesi göz önüne alınarak Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve Bölgeler Komitesinin görüşleri doğrultusunda hazırlanan IPA Konsey Tüzüğü (EC - 1085/2006)¹⁴ 17 Temmuz 2006 tarihinde Konsey tarafından onaylanarak, AB’ye adaylık sürecinde yeni bir uygulama dönemine geçilmiştir.

Yeni uygulama dönemi geçmiş dönemlerde uygulanan mali destek fonlarının uygulanma mevzuatını rafa kaldırılırken bu dönemde geçmiş dönemde yapılan hataların tekrarlanmaması, uyum sürecinde takip edilen desteklerin birbiriyle çakışmaması amacıyla yardımlar tek bir başlık altında toplanarak IPA içeriği oluşturulmuştur.

IPA programını geçmiş uygulamalardan ayıran temel fark ise yararlanıcı ülkeler tarafından hazırlanan mevzuat ve faaliyet alanı kapsamında uygulamaya konmasıdır. Bu cümleyi biraz daha açmak gerekirse; geçiş dönemlerde hazırlanan programlar AB’nin sahip olduğu idari birimlerce hazırlanarak, yararlanıcılara sunuluyordu. Bu doğrultuda hazırlanan paket programlarda yararlanıcı ülkelerin mevcut ekonomik yapısının, ticari bazda faaliyet alanlarının ve kaynak analizlerinin yeterli ayrıntıda yapılamaması program bazında sunulan hibelerin yanlış alanlarda kullanılmasına, idari boşluğa neden olurken aynı zamanda da uygulamaya konulan yardım paketleri sonucu beklenen verim ve ilerlemenin kaydedilememesine neden olmuştur. Program süreçlerinin bitmesi ardından yapılan topluluk içi ve yararlanıcı ülke eleştirileri doğrultusunda Avrupa Konseyi hazırladığı yeni programda verilen hibelerin, yararlanıcı ülkeler tarafından kullanım paylarına bölünmesine imkân tanımıştır. Daha net bir ifade ile yararlanıcı ülkeler mevcut durumlarında yaşadığı eksiklikleri analiz ederek programın yönlendirdiği alan bazında projeler vasıtasıyla ülke içi fon dağıtımını yapma şansı elde etmişlerdir.

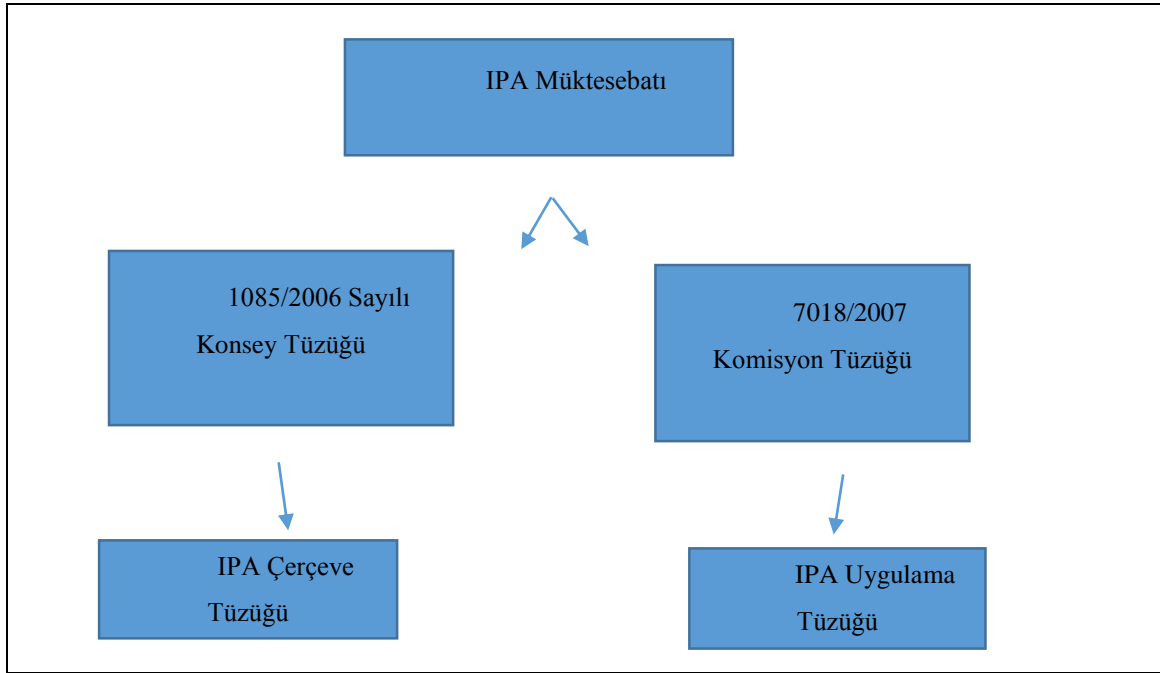
IPA müktesebatı kapsamında uygulanacak olan program topluluğun sunduğu eski mali yardımlar gibi tüzüklerden oluşmakta ve bu tüzükler AB’ye üye ülkeler açısından doğrudan uygulanma yükümlülüğü içerirken aday ve potansiyel aday ülkeler için IPA programı Avrupa Birliği Komisyonunun birlik adına muhtemel yararlanıcı ülkelerle

¹⁴ İlgili tüzüğün içeriğine <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0082:0093:EN:PDF> adresinden ve çevirisine [http://www.abfonlari.gov.tr/wp-content/IPA/IPA%20Tuzugu%20\(TR\).pdf](http://www.abfonlari.gov.tr/wp-content/IPA/IPA%20Tuzugu%20(TR).pdf) adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 03.11.2015)

arasında yaptığı anlaşma hükümleri doğrultusunda yerine getirilme zorunluluğu taşımaktadır.

Söz konusu IPA müktesebatı Tablo 2.2.1’de açıklandığı üzere 2 temel mevzuattan oluşmaktadır. Bunlar; 17 Temmuz 2006 tarihli ‘Konsey Tüzüğü’ ve 12 Haziran 2007 tarihli ‘Komisyon Tüzüğü’dür.¹⁵

Tablo 1.2. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA Müktesebatının İçeriği

Konsey Tüzüğü: 17 Temmuz 2006 tarihli, 1085/2006 sayılı konsey tüzüğü uygulanacak olan IPA mali yardım aracının oluşturulma süreçlerini, başvuru şartlarını, yararlanıcılar tarafından müktesebatın özelliklerde tarım ve uyum politikasında özen göstermeleri gerektiğini, oluşturulacak komisyonların sorumluluklarını ve bu sorumlulukların taraflarca AB birliğine ne şekilde sunulacağı içermektedir. Söz konusu tüzüğün ana başlıkları;

- Genel Hükümler
- Belirli Bileşenlere İlişkin Kurallar
- Yönetim Ve Uygulama

¹⁵ Söz konusu tüzüklere ve ilgili IPA müktesebatlarına; <http://www.bumko.gov.tr/TR,1165/turkiye-ab-iliskilerinin-belgeleri-ve-muktesebati.html> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 6.11.2015)

- Geçici Ve Nihai Hükümler ve ekleri olarak ele alınmıştır.

Komasyon Tüzüğü: AT'yi kuran anlaşma göz önüne alınarak oluşturulan 7018/2007sayılı IPA tüzüğünde katılım öncesi yardım aracı olan IPA'nın 2007 – 2013 yılları arasında AB tarafından aday ülkelere sunulacak olan tek yardım aracı olduğu ve Tüzük çerçevesinde yardımın programlaması ve içeriği ele alınmıştır. Bu kapsamda IPA'nın 5 bileşeni; Geçiş Dönemi Yardımı Ve Kurumsal Yapılanma (1. Bileşen), Sınır Ötesi İşbirliği (2. Bileşen), Bölgesel Kalkınma (3. Bileşen), İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi (4. Bileşen) Ve Kırsal Kalkınma (5. Bileşen) tüzük kapsamında ilan edilmiştir. Buna ilave olarak tüzük içerisinde bileşenlerin uygulanma prosedürüne, süreç içinde ön planda tutulması gereken mevzuatlara, fon tahsisinin işleyişine ve yararlanıcı ülkelerle imzalanması planlanan çerçeve anlaşmaların içerik ve amaç bütünlüğüne yer verilmiştir. Yayınlanan tüzüğün ana hatları ise;

- Ortak Hükümler - Yardıma İlişkin İlkeler Ve Genel Çerçeve
- Ortak Uygulama Kuralları
- Geçiş Yardımı Ve Kurumsal Yapılanma Bileşeni
- Sınır Ötesi İşbirliği Bileşeni
- Bölgesel Kalkınma Ve İnsan Kaynaklarının Gelişimi Bileşenleri
- Kırsal Kalkınma Bileşeni
- Akreditasyon Kriterleri ve bu başlıkların alt içeriklerinden oluşmaktadır.

1.3.2. Katılım öncesi yardım aracı – IPA' nın ilke ve amaçları

Bu başlık altında ele alınan IPA ilkeleri; Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) oluşturan 1085/2006 sayılı konsey tüzüğünün uygulanmasına ilişkin 12.06.2007 tarihli ve 718/2007 sayılı Komasyon Tüzüğünün birinci bölümü olan Ortak Hükümler kısmının üçüncü maddesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.¹⁶

- IPA kapsamında sunulacak olan yardımlar tamamlayıcılık, tutarlık, koordinasyon, ortaklık ve konsantrasyon ilkelerine saygı gösterir.

Amaç: süreç içerisinde uygulanacak faaliyetlerde aday ülkelerin AB'i kurucu anlaşmanın şartlarına, sözleşme süreçlerinde verilen vaatlere uygun olması, yapılacak

¹⁶ Bahsi geçen ilkelerin içeriğine ve ilgili mevzuatlara <http://www.bumko.gov.tr/TR,1174/katilim-oncesi-yardim-araci-ipa.html> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 10.11.2015).

çalışmalarda birlik görüşlerinin dikkate alınarak hareket edilmesi ve milli çıkarlardan ziyade uyum süreci çıkarlarının ve bu çıkarların AB ilkeleriyle denkleştirilmesi amaçlanmıştır.

- Yardım, AB politikaları ile tutarlıdır ve Topluluk müktesebatı ile uyumu destekler.

Amaç: hazırlanan mali destek paketinin kuruluştan günümüze AB tarafından kabul edilen standartlar, yasalar, mevzuatlar ve kriterler bazında hazırlandığını aıkladırken bu etmen kurallara aday ülkelerin riayet etmesini amaçlar.

- Yardım, 1605/2002 sayılı Konsey Tüzüğü'nde (EC, Euratom) belirlenen btce ilkeleriyle uyumludur.

Amaç: Bahsi geçen tüzükte AB müktesebatının mali yönetim ve kontrol sistemi ele alınmakta olup destek sürecinde ele alınması gereken mali işleyiş ve harcama yetkileri 6 kategoride incelenmiştir. 2010 yılında ilgili tüzükte meydana gelen değişlikle birlikte yönetsel sorumluluklar, veri temini ve doğrulama sorumluluğu, mali sorumluluklar, ceza ve disiplin sorumlulukları olarak yetkiler 5 kategoride ele alınmıştır. Bununla birlikte ilgili mevzuat avans yöneticilerinin yükümlülüklerini mali sorumluluk – ceza ve disiplin sorumluluğu başlığı altında ele alarak süreç içerisinde yer alacak olan faydalanıcıların ve denetmenlerin yükümlülüklerini ve uygulanması gereken esasların AB mevzuatları doğrultusunda benimsenmesini amaçlamıştır.

- Yardım, genişleme sürecinde tespit edilen ihtiyaçlarla ve yararlanıcı ülkelerin hazmetme kapasiteleriyle tutarlıdır. Ayrıca ıkarılan dersleri de göz önünde bulundurur.

Amaç: IPA programını geçmişte uygulanan mali yardım araçlarından ayıran temel fark tahsis edilecek olan hibelerin ilgili mevzuatlar dâhilinde sektörlerde görülen eksikliklere göre aktarılması ve bu aktarma işleminin yararlanıcıların belirleyeceği alanlar üzerinden yapılacak olmasıdır. Merkez ve Doğu Avrupa lkelerinde geçmiş de uygulanan programlarda (SAPARD, PHARE, ISPA, CARD) yararlanıcı ülkelerin ihtiyaçlarının net olarak belirlenememesi, ekonomik ve kurumsal yapılarına özgü analizlerin etkili bir şekilde yapılamaması, projelerin başvuru, yürütme ve takip aşamalarında idari karmaşalar yaşanması, fon tahsislerinde yaşanan gecikmeler ve ülkelerin programları bünyelerine adapte etme bazında yetersiz olması uygulamalardan

beklenen sonuçların alınmasına engel olmuş ve sunulan mali fonların kullanılabilirliği azalmıştır. Bu kapsamda bahsi geçen ilkede; yararlanıcılara verilen idare hakkının ülke standartlarına göre belirlenmesi ve bu sürecin yararlanıcılar tarafından kendi topluluklarına kaliteli bir şekilde aktarımının sağlanması amaçlanmıştır.

- Yardımın programlanmasının ve yürütülmesinin yararlanıcı ülke tarafından üstlenilmesi ciddi biçimde teşvik edilir ve yeterli derecede somut AB müdahalesi temin edilir.

Amaç: yapılacak mali yardım fonlarında ülkelerin serbest hareketinin altı çizilirken aynı zamanda da bu süreç içerisinde faydalanıcı ülkelerin uygulama esasları ve uyum sürecini dikkate alma paylarının takibi ve adaylığın onaylanması sürecinde yaşanan durumun değerlendirme sürecine yansıtılması amaçlanmıştır. Bunlara ek olarak geçmişte uygulanan programlarda AB müdahalesinin yarattığı olumsuz etkiler ve bu etkilere verilen tepkilerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.

- Faaliyetler, belirli bir süre zarfında yerine getirilecek açık ve doğrulanabilir hedeflerle uygun biçimde hazırlanır.

Amaç: 2007 – 2013 yılları arasında uygulanması belirlenen IPA katılım öncesi yardım aracı kapsamında faaliyete konulacak uygulamaların faydalanıcı ülkelerle imzalan sektörel anlaşmalar bazında uygulanmasını ve taahhüt edilen süreç aralığında uygulanma zorunluluğunun taraflarca kabul edilmesi amaçlanmıştır.

- Yardımın çeşitli uygulama safhalarında her türlü cinsiyet, ırk veya etnik köken, din veya inanç, engelli olma hali, yaş veya cinsel eğilim ayrımcılığı engellenir.

Amaç: AB'nin kuruluş yasaları, mevzuatları ve gerçekleştirdiği bütün anlaşmalarda yer alan eşitlik, özgürlük kavramlarının faydalanıcı ülkeler tarafından kabul edilmesi ve sunulan hibelerin kullanılacağı her alanda bu bahsi geçen kavramların insan hakları çerçevesinde yansıtılması amaçlanmıştır.

- Katılım öncesi yardımın amaçları, sürdürülebilir kalkınma ve Topluluğun çevreyi koruma ve iyileştirme amacının güçlendirilmesi çerçevesinde takip edilir.

Amaç: IPA'nın yapı taşları olan sürdürülebilir kalkınma, çevreyi koruma ve iyileştirme olgusunun faydalanıcı ülkeler tarafından benimsetilmesi ve uygulama alanlarında yenilenebilir enerji, atık yönetim sistemleri, ağaçlandırma ve orman

varlıklarını arttırma ve bunlar gibi çeşitli çevre koruma yollarıyla uygulama planlarının genişletilmesi amaçlanmıştır.

Yukarıda bahsi geçen ilkeler ve amaçlar doğrultusunda IPA programının esas amacı ise topluluk tarafından katılım öncesi ülkelerin AB ye üye sürecini hızlandırmak ve ülkelerin AB amaçları doğrultusunda tek bir bütün olarak hareket etme edimini AB'yi kuran anlaşmanın 49. Maddesi ve ilgili mevzuatlar doğrultusunda sağlamaktır.

1.3.3. Katılım öncesi yardım aracı – IPA'nın işleyiş mekanizması

IPA prosedürünün işleyişinde 1085/2006 sayılı IPA tüzüğü programının uygulanmasına ilişkin mevzuat temel kaynak olarak kabul edilir. Tüzük kapsamında; tanımlar, yardım ilkeleri, uygulama genel çerçevesi (çok yıllık gösterge niteliğindeki belgeler, çok yıllık veya yıllık programlar, çerçeve anlaşmalar ve sektörel anlaşmalar), finansman karar ve anlaşmaları sırasıyla ele alınır.

Programla paralel olarak hazırlanan uygulama mevzuatı ve işleyiş mekanizması kapsamında öncelikle faydalanıcı ülke ve IPA komisyonunca görüşmeler yapılır. Görüşmeler çerçevesinde ortaya konulan ürün çıktıları ise; çerçeve anlaşma, sektörel anlaşma, finans anlaşmasıdır.

Çerçeve anlaşma: Komisyon ve yararlanıcı her bir ülke arasında yapılan anlaşmada yardımdan pay alacak ülkelerin ihtiyaç kapasiteleri, bu katkıya neden ihtiyaç duyduğu, uygulama alanlarının AB uyum sürecince ne gibi pozitif katkı yaratacağı beher uygulama tedbiri için yararlanıcı ülke tarafından hazırlanır. Hazırlanan rapor ve mevzuatlar komisyona sunulur ikinci aşamaya geçilir.

Finans Anlaşması: Komisyonun yararlanıcı ülke için yaptığı araştırma, incelenen durum raporlarının ardından desteğe konu olan tedbirler için mali aktarımı detaylandıran yıllık veya çok yıllık anlaşmadır.

Sektörel anlaşma: Çerçeve ve finans anlaşmasının ardından komisyon ve faydalanıcı arasındaki konulardan yola çıkarak, programla eş güdümlü konuları içeren ve bahsi geçen iki temel anlaşmada yer verilmeyen hususları içerir.

Yardım kurallarının, mali aktarım şartlarının, izlenmesi gereken süreçte uyulması gereken nizamın bütün içeriğini ülke bazlı olarak ele alan bu anlaşmaların imzalanıp yürürlüğe girmesiyle birlikte IPA programı sözleşme kâğıtlarının üzerinden ülke

sahalarına taşınır. Bu noktada ise karşımıza; Çok Yıllı Gösterge Niteliğindeki (Endikatif) Mali Çerçeve (Multi Annual Indicative Financial Framework/MIFF), Çok Yıllı Gösterge Niteliğindeki (Endikatif) Planlama Belgesi (MPID) ve Genişleme Paketi çıkmaktadır.

Çok yıllık gösterge niteliğindeki (endikatif) mali çerçeve (MIFF): Bileşenler kapsamında komisyonun ortaya koyduğu, faydalanıcı ülke tarafından hazırlanan IPA programının ülke bazında hangi kalemlerde uygulandığı, amaçları, ilerleyişi ve uyum mevzuatına ne kadar hâkim olduğunu ele alan ve 3 yıllık mali çerçevenin ortaya konulması için alt yapı oluşturan belgedir. Bu belgenin yıllık olarak sunumu komisyona yapılır. Fon dağılımına dair öngörülere ağırlıklı olarak yer verilir.

Çok yıllık gösterge niteliğindeki (endikatif) planlama belgesi (MPID): Stratejik Uyum Çerçevesi kapsamında ve IPA amaçlarına uygun olarak hazırlanan belge bileşenler kapsamında ülkelere referans olan bir içeriğe sahiptir. IPA Uygula Tüzüğü'nün Beşinci maddesi uyarında MPID faydalanıcı ülke adına IPA bileşenlerinin bütünlüğü ve bu bütünlükteki dalların birbirine uyum sağlamasına yardımcı olur. Belgenin genel çerçevede içeriği ise aşağıdaki gibidir;

- Müzakere sürecinin kısa tanımları
- Faydalanıcı ülkenin AB ile iş birliği sürecindeki durumu ve bu durumdan kaynaklanan ülke çıkarları amaçları ve hedefler
- Yardımın faydalanıcı ülke açısından önem ve ihtiyacın değerlendirilmesi
- Faydalanıcı ülkenin geçmiş dönemlerde aldığı mali destekler ve güncelde faydaladığı programların içeriği,
- Destek hibesi alınması öngörülen sektörlerin analizi, yardım sonrası durumlarına dair sonuçlar
- Bileşenler kapsamında mali hibenin dağılımı ve dağılımın etki derecesi ele alınmaktadır.

Tüm bu basamakların ve sözleşmelerin takibi, ise Tablo 2.4.1'de gruplandırılan IPA programının işleyiş mekanizmasını temel üzerine kurmuştur. Bu kapsamda işleyiş mekanizması 4 basamaktan oluşmaktadır ve bunlar sırasıyla planlama, programlama, yönetim –uygulama ve izleme raporlamadır.

Tablo 1.3. Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA İşleyiş Mekanizması

Planlama	Programlama	Yönetim Ve Uygulama	İzleme Ve Raporlama
Çok yıllık gösterge niteliğinde planlama belgeleri hazırlanır. (MIFF – MPID) AB Komisyonu ve faydalanıcı ülke devamlı birlikte çalışma halindedir. IPA Çerçeve Tüzüğü'nün 6. maddesinde ele alınmıştır.	Yararlanıcı ülkeler tarafından belirlenen uygulama alanlarının planlama dönemi belgeleri eşliğinde değerlendirilmesi, yönetim prosedürlerinin, destek sonucu meydana gelmesi planlanan çıktılarının açıklandığı bölümdür. IPA Çerçeve Tüzüğü'nün 7 maddesinde ele alınmıştır.	Aktarılan yardımların yönetimi, uygulaması ve raporlanma aşamalarına dair çalışmaların gerçekleştiği aşamadır. IPA Çerçeve Tüzüğü'nün 13. Maddesinde ele alınmıştır.	Avrupa Parlamentosu ve Konsey' elde edilen IPA fonu kapsamında yürütülmüş olan faaliyetlerin çıktısı sonuçları, finansman kullanımları raporlar halinde sunulur.

1.3.4. Katılım öncesi yardım aracı – IPA bileşenleri

IPA programının bileşenleri topluluk fonundan faydalanacak olan adaylardan beklenen gelişim ve AB işleyiş mekanizmasının beklentileri doğrultusunda hazırlanmış olup, aday ülkelerin kendi sosyal, siyasi, ekonomik ve işbirliği kapasitesi bazında şekillendirmeye tabi tutulmuştur. Topluluk tarafından karşı tarafın yapısal özelliklerinin geliştirilmesi, sağlaştırılması ve küresel düzen şartlarına yaklaşılması amacıyla ele alınan bileşenler faydalanıcı tarafından kendi ülke yapısına entegre ederek uygulanması halinde ekonomik, sosyal, idari ilerleme sağlayabilecek yapıda olmasına karşın ülkelerin

içinde bulunduğu durum ve hızlı bir şekilde değişen dünya düzeni bu sürecin uygulanmasında ve faydalanıcı ülkelerin kendi topluluklarına AB beklentilerini aşılmasında, toplulukla aralarındaki müktesebattan doğabilecek sancuları beraberinde getirebilecek yapıdadır.

IPA programının özünün daha iyi kavranması açısından bahsi geçen 5 bileşeni Avrupa Komisyonun hazırladığı mevzuattan yola çıkarak anlatacak olursak;

1.3.4.1. Geçiş dönemi yardımı ve kurumsal yapılanma

Hukukun üstünlüğünün yararlanıcı ülkeler tarafından idari yapılarda belirginleştirilmesi, özel sektörün güçlendirilmesi, ülkelerin uyguladıkları sistemlerden ziyade liberal bir anlayış kalıbı olan âdem – i merkezietçi yapının şekillendirilmesi ve faydalanıcı ülkeler ile Avrupa Birliği arasındaki diyalog yapısının güçlendirilmesi amaçlanan katkıda ağırlıklı olarak devletlerin kurumsal yapılanmasında yaşanan sorunların ortadan kaldırılması ve süreç içerisinde 7 Aralık 2000 yılında Nice’de imzalanan ‘Avrupa Temel Haklar Şartı’nın yararlanıcılar tarafından idari yapısında uygulamaya konularak adalet yapısının şekillendirilmesinde destek kalemi oluşturmak hedeflenmiştir.

Oluşturulan program ilke olarak; ulusal programlar ve bölgesel – yatay programlar olarak sunulmuştur.

“Toplamda 4,724 milyon avro ayrılan bileşen için; topluluk katkısı % 75 – yararlanıcı ülke katkısı % 25 olarak belirlenmiş ve faydalanıcı olan 8 ülkeden (Türkiye, Hırvatistan, Makedonya, Arnavutluk, Bosna – Hersek, Karadağ, Kosova, Sırbistan) program adına faydalanıcı olarak en yüksek payı %30.5 ile Türkiye almıştır.”¹⁷

1.3.4.2. Sınır ötesi işbirliği

Aday ve potansiyel adayların ortak bir payda da bulunduğu sınır ötesi işbirliği bileşeninde; komşuluk ilişkilerinin güçlendirilmesi, devletlerarası güven unsurunun sağlanması ve sağlanacak olan destekle sınır ötesi iş birliklerinin AB ülkeleri ve yararlanıcı ülkeler arasındaki sektörel bağların kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştır.

¹⁷ H. Karataş (2010). *Avrupa Birliği katılım öncesi mali yardımları*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık, s. 100.

“Bileşen için taahhüt edilen kaynak 359 milyon avro olup bu bileşenden en aktif olarak faydalanan ülke %24,9 oranla Hırvatistan olmuştur.”¹⁸

Avrupa Birliği bakanlığının Sınır Örtesi İşbirliği kapsamında oluşturduğu web sitesinde açıklandığı üzere 2007-2013 dönemi için 32 milyon avro bütçe belirlenmiştir. Bu kapsamda;

“Programın 2009 yılında yayınlanan birinci teklif çağrısı altında uygulanmaya hak kazanan 9,6 milyon avro bedelinde 48 sözleşme imzalanmış ancak 45 proje uygulanarak sona ermiştir. 2011’deki ikinci teklif verme çağrısının toplam bütçesi ise 14,5 milyon avro olup 11,5 milyon avro bedelinde 46 proje uygulanmış ve bunlardan 24’ü tamamlanmıştır. 2013 yılında çıkarılan üçüncü teklif çağrısı altında ise 7,1 milyon avro bedelinde 28 proje sözleşmeye bağlanmış olup bu projelerin de uygulamaları devam etmektedir.”¹⁹

1.3.4.3. Bölgesel kalkınma bileşeni

Ekonomik ve sosyal bazda AB ile uyum politikalarının öne çıktığı Bölgesel Kalkınma Bileşeni yalnızca aday ülkelere tabi tutularak bölgesel rekabetin, sürdürülebilir istihdamın, ulaştırma altyapılarının, Çevre düzenlemelerinin, Enerji, Sağlık Eğitim altyapısının ve faydalanıcı ülke bazlı KOBİ’lere desteğin sağlandığı bir kalemdir. “Bileşen kapsamında toplamda 1,865 milyon avroluk bütçe tahsis edilmiş olup bu bütçenin kullanım payında Türkiye %75,3 tahsis oranıyla öncelik payı verilmiştir.”²⁰ Bileşenin alt yapısını oluşturan temel düşünce ise Avrupa Kalkınma Fonu ve Uyum Fonu hazırlıklarına yönelik gelişmelerin hızlandırılmasını sağlamaktır.

1.3.4.4. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi

İnsan kaynaklarının geliştirilmesi bileşeni; Avrupa Komisyonunca oluşturulan IPA Uygulama Tüzüğü’nün 2. Alt bölümü 151. Maddesinin 1 bendinde yer alan ifadeyle gelişimi bileşeni, ekonomik ve sosyal uyumun geliştirilmesine ek olarak aynı zamanda istihdam, eğitim ve öğretim ile sosyal içerme alanında Avrupa İstihdam Stratejisi önceliklerine de katkıda bulunmayı hedeflemiştir. Hedef kapsamında Avrupa İstihdam Stratejisi başlığı altında Avrupa Sosyal Fonu’na alt yapı oluşturmak öne sürülmektedir.

¹⁸ Karataş, a.g.k., 2010, s. 103.

¹⁹ <http://cbc.ab.gov.tr/sinirotesi/145/turkiye-de-sinir-otesi-isbirligi-> (Erişim Tarihi: 16.11.2015)

²⁰ Karataş, a.g.k., 2010, s. 105.

“Aday ülkelerin sosyal, siyasi, ekonomik yapıları dikkate alınarak fon tahsis edilen bileşen için Türkiye en fazla ihtiyaç sahibi görülmüş olup, 520 milyon avro genel destek taahhütlü bileşenden %74,9 pay oranıyla 390 milyon avro kaynak tahsis edilmiştir.”²¹

Mevzuatta bileşenin diğer bileşenlerle uyum içerisinde olması gerekliliği vurgulanırken yararlanıcılardan ülke içerisindeki eğitim düzeylerinin artırılması, işsizlik düzeyinin düşürülmesi ve sosyal yaşam çerçevesinde refahın yükseltilmesi istenmiştir.

1.3.4.5. Kırsal kalkınma

IPA programının 5. Bileşeni ve aynı zamanda çalışmamızın ana konusunu oluşturan kırsal kalkınma üye olan ülkeler, aday ülkeler ve dünya üzerinde varlığını sürdüren her bir toprak parçası için önemli bir yere sahiptir. Sanayileşmenin ve ilerlemenin uç noktalarının yaşandığı günümüzde küreselleşmenin getirdiği yenilikler ülkeler bazında kırsal alanları geri plana iterken bu gerilik milletlerin ilerleyişinde duraklama noktası haline gelmeye başlamıştır. Program kapsamı içerisinde de altı çizilen bu duruma Konsey tüzüğü Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ile eş güdümlü bir içerik hazırlamıştır.

“Bileşen kapsamında 880 milyon avroluk bir ödenek ayrılmış olup diğer bileşenler gibi en yüksek katılım payı oranı 661 milyon avro ile Türkiye’ye sunulmuştur.”²²

²¹ Karataş, **a.g.k.**, 2010, s. 106.

²² Karataş, **a.g.k.**, 2010, s. 108.

BÖLÜM II

2. KIRSAL KALKINMA İÇİN KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI – IPARD PROGRAMININ KAPSAMI

Küreselleşme ile birlikte kaynak kullanımında ve üretimde toplumların tedbirleri artmış ve toprak kullanım alanlarında gelişim olgusu gündem de yerini almaya başlamıştır. Bu kapsamda karşımıza çıkan kırsal alan kavramı her bir alan için farklı tanımları bünyesinde taşımaktadır. Çalışmamızda kırsal alan kavramı T.C. Kalkınma Bakanlığının teknik desteğinde T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının koordinasyonunda hazırlanan ve 2020 yılını hedefleyen Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi-1 (2007-2013) belgesinde yer verilen kır – kent tanımlarına göre 20.000 nüfusundaki yerler olarak kabul edilecektir.²³ (6360 sayılı Kanun eşliğinde 14 ilde Büyükşehir Belediyesi ve 27 ilçe kurulması nedeniyle bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde gerçekleşen değişiklikler bazında 10. Kalkınma planında kırsal alan tanımının belirginleştirilmesi öngörülmüştür. Konuya dair çalışmalar devam etmektedir.)

Ülkemizin içerisinde bulunduğu adaylık sürecinde önemi ikiye katlanan kırsal alan kavramı gerek ülkemizin ekonomik bazda ilerlemesi gerekse AB’ ye üye ülkelerde uygulanan ortak tarım politikasına paralel bazda bir yapı oluşturması amacıyla yeni çalışmalara ortam hazırlamıştır. Bu kapsamda AB’nin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPA’nın beşinci bileşeni olan Kırsal Kalkınma Programı (IPARD), ülkemizce kurumlar arası iş birliği eşliğinde hazırlanan verilerin Avrupa komisyonuna sunulması ile 25 Şubat 2008 tarihinde kabul edilmiş ve fondan faydalanmak için ülkemizde kurumsal çalışmalar ve bilgilendirmeler başlamıştır.

IPARD programının amacı;

“Tarım sektörünün ve kırsal alanların sürdürülebilir adaptasyonuna katkıda bulunmayı amaçlamakta olup Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası hazırlıklarını, Kırsal Kalkınma Politikası ve ilgili politikaların uygulanması için uyum hazırlıklarını ve politika geliştirilmesini desteklemektedir.”²⁴

²³ İlgili kalkınma planı ve kırsal alan tanımlarına <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060204-9-2.pdf> adresinden ulaşılabilir (Erişim Tarihi: 16.11.2015)

²⁴ Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu [TKDK]. (2015). (d) *Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması İle İlgili Fiziki Varlıklara Yatırımlar Başvuru Çağrı Rehberi*. Ankara. s.2.

Programın amacı doğrultusunda belirlenen öncelikler ise belirlenen kırsal alanlarda;

- Kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması
- Tarım ve gıda sanayinde kalite, sağlık standartlarının artırılması ve bu alanların rekabet gücünün artırılması
- Gıda kalitesi, tüketicinin korunması ve gıda sağlığına yönelik yapıların güçlendirilmesi
- Orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kaynaklarının sağlanması
- Çevreci tarım uygulamalarının geliştirilmesi
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kırsal alanlarda kullanımının yaygınlaştırılması
- Tarımsal alanda modern teknolojik üretim sistemlerinin kurulması
- Atık ve gübre yönetimi standartlarının kırsal alanda bulunan çiftliklerde geliştirilmesi
- Kırsal alanda faaliyet gösteren çiftçilerin ve ailelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi
- Kadın ve genç çiftçilerin kırsal alanlarda faaliyet kapasitesinin artırılması
- Kırsal alanlarda yaşanan göç sorununun azaltılarak yeni iş olanaklarının geliştirilmesi
- Üreticilerin örgütlenme ve bilgi düzeyinin yükseltilmesi
- Hayvan sağlığı ve refahı hususunda AB standartlarında çiftliklerin ve üretim yapılarının yaygınlaştırılması
- Arıcılık, bitkisel üretim, yöresel ürünlerin işlenmesi, kırsal turizm ve kültür balıkçılığı alanlarında faaliyetlerin geliştirilerek yaygınlaştırılması
- Yerel kalkınma stratejilerinin oluşturularak organik üretimin yaygınlaştırılması, erozyon yönetimi ve mücadelesi, biyolojik çeşitlilik kavramlarının korunarak üreticilerin eğitilmesi olarak sıralanabilir.

Yukarıdaki öncelikler dikkate alınarak hazırlanan IPARD programı “Türkiye’de Avrupa Birliğine ayrıntılı veri analizi sunmak amacıyla 1970 yılında Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından oluşturulan İstatistik Bölge Birimlerinin

Sınıflandırılması (İBBS) dikkate alınmıştır.”²⁵ Bu doğrultuda, TUIK ve devlet planlama teşkilatının (DPT) 2002 yılında tamamladığı Türkiye İBBS’ inde Düzey 3 bölümünde yer alan ve görsel 2.1’de belirtilen 42 ilimiz IPARD kapsamında destek haritasını oluşturmuştur.

Görsel 2.1. TKDK, “IPARD Kapsamında Desteklenen İller”²⁶

Programın kapsamında desteklenecek sektörler ülkemizin kamu kurum ve kuruluşları – ilgili yapıların görüşleri doğrultusunda hazırlanan raporlar ve dönemlik bazda oluşturulan kırsal kalkınma stratejilerinin içerikleri dikkate alınarak belirlenmektedir.

Yukarıdaki açıklama doğrultusunda da günümüzde aktif olarak uygulanan IPARD 2 programının destek dallarının oluşturulmasında 2014 – 2020 yıllarını kapsayan Ülke Strateji Belgesinin sekizinci kalemi olan Tarım ve Kırsal Kalkınma sektörünün öncelik ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.

Bu doğrultuda; IPARD 2 destekleri 3 ana sektör ve bu sektöre bağlı 16 tedbir başlığında toplanmıştır.

²⁵<http://istanbulgelisimakademisi.com/data/files/2a673f5bb8cc4c03f5ec0bdec4154642.pdf> (Erişim Tarihi: 20.12.2015)

²⁶<http://www.tkd.gov.tr/ProjeIslemleri/DesteklenenIller> (Erişim Tarihi: 21.12.2015)

2014 – 2020 yılları arasında IPARD 2 Programı bünyesindeki sektörler ve tedbirler ise TKDK'nın web sitesinde de açıklandığı üzere aşağıdaki gibidir;

101 – Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar

- 101 – 1 Süt Üreten Tarımsal İşletmeler
- 101 – 2 Kırmızı Et Üreten Tarımsal İşletmeler
- 101 – 3 Kanatlı Eti Üreten Tarımsal İşletmeler
- 101 – 4 Yumurta Üreten Tarımsal İşletmeler

103 – Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar

- 103 – 1 Süt Ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması
- 103 – 2 Kırmızı Et Ve Et Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması
- 103 – 3 Kanatlı Eti Ve Et Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması
- 103 – 4 Su Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması
- 103 – 5 Meyve Ve Sebze Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması

302 – Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme

- 302 – 1 Bitkisel Üretim Çeşitlendirilmesi Ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi Ve Pazarlanması
- 302 – 2 Arıcılık Ve Arı Ürünlerinin Üretimi, İşlenmesi Ve Pazarlanması
- 302 – 3 Zanaatkârlık Ve Yerel Ürün İşletmeleri
- 302 – 4 Kırsal Turizm Ve Rekreasyon Faaliyetleri
- 302 – 5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği
- 302 – 6 Makine Parkları
- 302 – 7 Yenilenebilir Enerji Yatırımları

IPARD kapsamında yürütülen ve yürütülecek projelerin destek oranları AB komisyonu tarafından onaylanan son çerçeve anlaşma ile %50 - %70 AB – Ulusal hibe olarak belirlenmiştir.

Bu aralık içerisinde her bir tedbirin destek oranı spesifik kriterler ve tedbir bazlı bütçeler esas alınarak belirlenmektedir. Destek oranlarının tedbir bazlı kriterleri ve minimum – maksimum destek miktarları ileriki bölümlerde ele alınacaktır.

2007 – 2013 yılları arasında birinci uygulama dönemi tamamlanan ve 2014 – 2020 döneminde ikinci uygulama ayağına geçilen IPARD programının yürütücülüğünü ülkemizde 18 Mayıs 2007 tarihinde 5648 sayılı kanunla²⁷ kurulan ve 2011 yılında Avrupa Komisyonundan ilgili mevzuatı uygulamaya koymak ve takip etmek için yetki devri alan Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından yürütülmektedir.

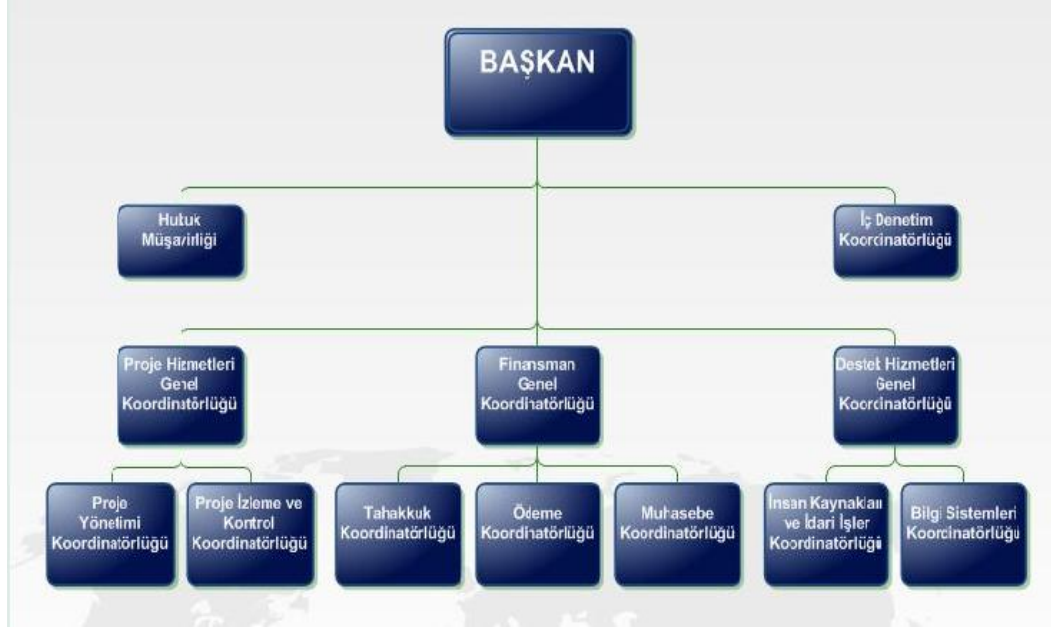
Merkez ve taşra teşkilatından oluşan TKDK, Avrupa birliği ve ulusal bütçenin birlikte kullanıldığı IPARD destekleri kapsamında; proje başvuru yönetimi, ödeme talep işlemleri, yerinde kontroller ve destek hizmetlerini yürütmekle sorumludur.

Günümüzde başkanlığını Dr. Ahmet Abdullah Antalya'nın yürüttüğü TKDK'nın organizasyon yapısı AB Komisyonu ile imzalanan çerçeve anlaşmanın içeriğine uygun olarak oluşturulmuştur.

Bu kapsamda, kurum 5648 sayılı kanunun 7 maddesinde belirtildiği üzere temelde; 2 adet ana hizmet birimi (Proje Hizmetleri Genel Koordinatörlüğü, Finansman Genel Koordinatörlüğü), 2 adet danışma ve denetim birimi (Hukuk Müşavirliği, İç Denetim Koordinatörlüğü) ve yardımcı hizmet birimi kapsamında Destek Hizmetleri Genel Koordinatörlüğünden oluşmaktadır.

Bahsi geçen birimlerin alt yapılarında ise görev ve sorumlulukların işlevsel bir şekilde yerine getirilmesi, program sürecinin kurumsal açıklara maruz kalmaması amacıyla farklı birimlerde koordinatörlükler tarafından desteklenmektedir. (Proje Yönetim Koordinatörlüğü, Proje İzleme Ve Kontrol Koordinatörlüğü, Tahakkuk Koordinatörlüğü, Ödeme Koordinatörlüğü, Muhasebe Koordinatörlüğü, İnsan Kaynakları Ve İdari İşler Koordinatörlüğü, Bilgi Sistemleri Koordinatörlüğü.) Bahsi geçen koordinatörlüklere dair organizasyon yapısı görsel 2.2'de sunulmakta olup verilen koordinatörlüklerin alt tabanı il koordinatörlüklerinden oluşmaktadır.

²⁷ Bahsi geçen kanun içeriğine <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-2.htm> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 25.12.2015).

Görsel 2.2. TKDK, “*Tarım Ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Organizasyon Şeması*”²⁸

2.1. Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD Programı Doğrultusunda Belirlenen Genel Başvuru Kriterleri

TKDK bünyesinde yayınlanan çağrı rehberlerinde de açıklandığı üzere genel başvuru şartları için başvuru sahiplerinden istenen nitelikler;²⁹

- Gerçek kişilerde kendisi, tüzel kişilerde temsil – iltizama yetkili kişi(ler) 65 yaşını geçmemiş olmalıdır.
- Başvuru sahibi (tüzel – gerçek) ulusal vergi sistemine kayıtlı olmalı ve sistemde üzerine herhangi bir vergi – SGK borç yükümlülüğü bulunmamalıdır.
- Başvuru sahibi hırsızlık, yağma, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflas, sahtecilik, ihaleye fesat karıştırma, zimmet, irtikap ve rüşvet suçlarından hüküm giymemiş olmalıdır. Bununla birlikte ilgili kişi TKDK tarafından kara listeye alınmamış olmalı ve 3713 kanun numaralı terörle mücadele kapsamına giren suçlara ve organize suçlardan hüküm giymemiş olmalıdır.

²⁸ <http://www.tkd.gov.tr/Kurumsal/OrganizasyonSemasi> (Erişim Tarihi: 26.12.2015)

²⁹ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/101.pdf> (Erişim Tarihi: 27.12.2015)

- Uygulamaya konması planlanan proje, kiralanmış bir mülk üzerinde gerçekleştirilecek ise; taraflarca yapılacak kira sözleşmesinin süresi projenin tamamlandığı tarihten itibaren 5 yılı kapsmalıdır.
- Başvuru sahibi; başvuru yapılan tedbir kapsamında yeterli mesleki tecrübeye sahip olmalıdır. Bu doğrultuda TKDK tarafından dikkate alınan mesleki yeterlilik dokümanları; diploma veya 3 yıllık mesleki tecrübeyi gösteren belgelerdir. (Hayvan kayıt sistemine dair dokümanlar vb.)
- Mesleki yeterlilik gerçek kişilerde başvuru sahibinin kendisi tarafından, tüzel kişilerde ise imza - iltizama yetkili kişi(ler) tarafından taşınmalıdır.
- IPARD kapsamında yapılacak yatırımların uygulama süresi 24 ayı geçmemelidir. Bununla birlikte başvuru sahibi, yatırımın bitiminden itibaren 5 yıl süre ile proje bazında gerçekleştireceği faaliyeti devam ettirmelidir.
- Projenin uygulama yeri; IPARD kapsamında belirlenen 42 illerden biri olmalıdır.
- Başvuru sahipleri TKDK tarafından çıkılan proje çağrı ilanına yalnızca 1 kez başvuru yapabilir (Aynı çağrı dönemi içerisinde başvuru sahibi – yararlanıcı ikinci bir proje uygulaması gerçekleştiremez). Genel IPARD programı süresince ise yararlanıcı kişi – kişiler toplamda 4 kez destek alma imkânından faydalanabilirler. Bu kapsamda kişi – kişilerin yaptığı her bir başvuruda alacağı destek oranı daha önce yaptığı projenin tedbiri ve kişiye sağlanan bütçe desteği dikkate alınarak temin edilir.
- IPARD programı kapsamında desteklenen uygun harcamalar;

Makine Ekipman Alımı: TKDK'nın web sitesinde yayınlanan ve her bir tedbir için farklı bir içerik taşıyan uygun harcama listelerindeki malzeme ve ekipmanları kapsamaktadır.

Yapım İşleri: Proje kapsamında taşınmazın inşası, modernizasyonu, genişletilmesi amacıyla TKDK'nın web sitesinde yayımlanan uygun harcama listelerindeki yapı malzemelerini kapsamaktadır.

Yapım işi kaleminde yararlanıcılar alımını düşündükleri kalemlerin T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı poz listesi veya TKDK özel poz listesi içerisinde olmasına dikkat etmelidir. Aksi takdirde alımı planlanan poz kurum tarafından destek dışı bırakılmaktadır.

Hizmet Alımı (Genel Harcamalar): mimarlık, mühendislik, danışmanlık, iş planı hazırlığı (teknik proje – fizibilite hazırlığı dâhil), lisans ve patent alımlarına ilişkin proje oluşturma sürecindeki hizmetleri kapsamaktadır.

Bu kısımda dikkat edilmesi gereken husus; genel harcamaların yani hizmet alımlarının toplam bedeli, yatırım kapsamında alınan yapım işi – makine ekipman alımı toplam bedelinin %12'sini geçmemelidir. Bunun yanı sıra hizmet alımına dahil olan iş planı hazırlığı (teknik proje – fizibilite hazırlığı dahil) bedeli ise IPARD başvuru kitapçıklarında da belirtildiği üzere yapım işi ve makine ekipman alımlarının toplam bedelinin maksimum %4'üne tekabül etmeli ve 6.000 € (avro) aşmamalıdır.

Görünürlük Harcamaları: projenin uygulama yerinde görünürlüğünü sağlamak amacıyla pano – tabela alımları için yapılan harcamalardır.

Bu harcama kalemine ayrılan destek tutarı; makine ekipman alımı ve yapım işine ayrılan toplam bedelin %1'ine tekabül etmektedir.

2.2. Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD Programı Kapsamında Desteklenen Tedbirler

2.2.1. 101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar

Türkiye'nin milli ekonomisinde tarım sektörü gerek bünyesinde barındırdığı ana faaliyet kolları (süt sektörü, kırmızı – beyaz et sektörü, yumurta sektörü) gerek diğer sanayi kollarına sağladığı yan girdiler nedeniyle oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Ülkemizde nüfusun üçte biri geçimini tarım sektöründen sağlamaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilen nüfusun yoğunluğunun ağırlıklı olarak kırsal alanlarda konuşlandığı düşünüldüğünde bu alanlarda yaşanacak gelişim, tarım ekonomisinde doğru orantılı bir gelişimi beraberinde getirecektir. Fakat tarım sektörünün içerisinde barındırdığı bir takım sorunlar ilgili alanın gelişmesini engellerken aynı zamanda da üretim faaliyetlerinin istenilen düzeye ulaşmasına engel olmaktadır.

Konuya giriş yapmadan önce tarımsal üretimde yaşanan sorunlara alan bazlı kısa bir giriş yapacak olursak;

Çiğ süt üretim sektörü:

Temel bir besin maddesi olan sütün insan sağlığı açısından taşıdığı önem, süt sektörünü yıllar geçse de piyasada en önemli üretim kalemi olarak faaliyet göstermesine ortam sağlamaktadır.

Ülkemizin sahip olduğu coğrafi şartlar ve hayvan varlığına karşın çiğ süt üretim alanında elde edilen verim; ulusal süt sektörümüzün talebini karşılamakta yetersizdir. Bu durumun başlıca nedenleri ise;

- Süt üretiminin geleneksel yollarla ve aile işletmeciliği şeklinde yapılması,
- Kayıt dışı süt üretiminin yaygın olması,
- Modern yöntemler ve ekipmanlar ile üretim yapan süt çiftliklerinin yeterli sayıda olmaması,
- Hayvan sağlığı ve refahı konusunda üreticilerin yeterli düzeyde önlem almaması,
- Çiğ süt üretiminde en önemli girdi kalemi olan kaliteli yemin; sağmal hayvanlara doğru rasyonlar eşliğinde verilmemesi,
- Hayvan soylarında ıslah çalışmalarının yetersiz olması ve çiftlik sahiplerinin veteriner hekim desteklerine soğuk bakması,
- Kısa sürede bozulan bir yapıya sahip olan sütün depolanması için, işletmelerin yeterli donanıma sahip olmaması gibi etmenler çiğ süt üretiminde verimliliği düşürerek, arz yetersizliği sorununu ortaya çıkartmaktadır.

Talebi karşılama probleminin yanı sıra çiğ süt üretimindeki sorunlar hem çiğ süt sektörünü hem de çiğ sütü girdi kalemi olarak kullanan sektörlerin (peynir, sütünu, peynir altı suyu, kaymak, tereyağı, yoğurt vb.) gelişmesinde ve AB ye uyum sürecinde tarım sektörünün ilerleme kazanmasına engel olmaktadır.

Kırmızı et sektörü:

Ortak tarım politikasının üçte ikisi hayvancılık alanının geliştirilmesi yönünde mevzuatları kapsamaktadır. Bu doğrultuda ülkemizde uygulanmakta olan hayvancılık faaliyetleri ve bu faaliyetler bazında kırmızı et üretim standartları hem ülkemizin kırmızı et talebini karşılamada yetersizdir hem de birlik standartlarından uzak bir yapıya sahiptir.

İnsan beslenmesinde önemli bir yere sahip olan kırmızı etin üretiminde yaşanan sorunlar ve bu sorunlardan kaynaklı artan nüfusun kırmızı et talebinin karşılanamaması,

ülke ekonomisinde gelir katsayısı yüksek olan kırmızı et üretim sektöründe bir takım yenilikler yapmayı zorunlu hale getirmiştir.

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yayımlanan Kırmızı Et Stratejisine³⁰ göre ilgili faaliyet alanında yaşanan ve düzeltilmesi gereken temel sorunlar;

- Kırmızı et üretiminde hayvan başına alınan karkas et verimliliğinin düşük olması
- Canlı hayvan tedarikinde özellikle kültür ırklarında dışa bağımlı olunması
- Hayvan varlığı konusunda kayıt dışılığın çok olması
- Küçük ve orta kapasiteli işletmelerin yaygın olması
- Geleneksel üretim yöntemleri ile işletmelerin faaliyet göstermesi
- Yem fiyatlarındaki dalgalanmalar
- Hayvan sağlığı ve refahı konusunda üretici tedbirlerinin yetersizliği ve bu yetersizlikten kaynaklı salgın hastalık riski kırmızı et üretiminde ülkemizin potansiyel üretim kapasitesinin gerisinde faaliyet göstermesine neden olmaktadır.

Kanatlı eti (beyaz et) sektörü:

“Türkiye’de kanatlı etinin endüstriyel üretimi temel olarak sözleşme ile gerçekleştirildiğinden çiftçiler hayvan refahı, çevre korunması ve biyo-güvenlik konularına uyum sağlamak için kendi tesisleri ve ekipmanlarına yatırım yapma ihtiyacı ile karşı karşıya kalmaktadır.”³¹

Bu bağlamda üreticiye bağlı bir modernleşme seçeneği sunan kanatlı sektöründe üretici gelir paritesinin düşük olması üretim standartlarının gelişimini sekteye uğratmaktadır.

Müşteri talebi bazında kanatlı sektörü ele alındığında ise; beyaz etin kırmızı ete ikame ürün oluşturması ve tüketicinin alım gücüne kırmızı etten daha fazla hitap etmesi kanatlı et üretimini gün geçtikçe önemi artan bir yapıya kavuşturmuştur. Sahip olduğu öneme binaen kanatlı sektörünün mevcut standartlardan, daha modern standartlara ulaştırılması için bir takım üretim sorunların çözülmesi gerekmektedir. Bu sorunların başlıcaları;

- Küçük ve orta kapasiteli işletmelerin piyasada faaliyet göstermesi,

³⁰<http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvanc%C4%B11%C4%B1k/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1%20Et%20Stratejisi.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2016)

³¹<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2016)

- Kuruluş masrafları yüksek bir üretim dalı olmasından kaynaklı yeni girişimci kapasitesinin düşük olması,
- Üretim esnasında üretici bilgisizliğinden kaynaklı hayvan telef oranının yüksek olması,
- Var olan tesislerin hayvan refahı, hayvan sağlığı ve yeterli hijyen koşullarında gerekli standartlara sahip olmaması,
- Ham madde (aşı, yem vb.) fiyatlarının yüksek olmasından kaynaklı üretim aksaklıkları yaşanması beyaz et üretim sektörünün gelişimine engel olmaktadır.

Yumurta tavukçuluğu sektörü:

Son yıllarda nüfus artışıyla paralel olarak üretim oranında hızlı bir yükseliş yaşayan yumurta sektörü, insanların yeterli ve dengeli bir şekilde beslenmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Yumurta sektöründeki üretim miktarının artışına karşın üretim standartlarında modernleşme yaşanmaması bu sektörün verimli bir üretim akışı izlemesinde ve buna bağlı olarak gün ve gün artan talebi karşılamada yetersiz bir yapı ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sektör bazlı ortaya çıkan sorunları ise şu şekilde sıralanabilir;

- Yumurta sektöründe hibrit üretim materyali – civciv konusunda üreticinin dışarı bağımlı olması
- Yumurta üretim çiftliklerinde kapasite üstü üretim yapıldığından ötürü hayvan başı verim kaybı yaşanması
- Mevcut çiftliklerde modern kafes sistemlerinin yaygın olmaması
- Kentsel sınırların içerisinde kalmaya başlayan üretim alanlarında çevresel yönetime dair mevzuatların takip edilmemesi ve bundan kaynaklı meydana gelen çevre kirliliği – koku kirliliği yumurta sektöründe kaliteli bir yapı oluşturmayı ve buna bağlı olarak üretim arzını arttırmayı gerekli kılmıştır.

Kırsal alandaki ticari faaliyetlerin temelini oluşturan hayvancılık - tarım faaliyetleri ve bu alanlara bağlı olarak gelişme gösteren et – süt – yumurta sektöründe yaşanan problemlerle birlikte AB'ye adaylık sürecimizde birlik standartlarının yakalanması –

OTP süreci için alt yapı oluşturma gereksinimi; IPARD programı kapsamında bu sektörlerin desteklenmesine ön ayak olmuştur.

Bu kapsamda; 231/2014 numaralı IPA Konsey Tüzüğü'nün 3.1.d maddesi, 447/2014 numaralı IPA Komisyon Uygulama Tüzüğü'nün 55.6'cı maddesi ve IPARD kapsamında AB komisyonu ile imzalanan sektörel anlaşmanın ilgili hükümlerince 'Tarım İşletmelerine İlişkin Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar' başlığıyla (101 -1) Süt Üreten Tarımsal İşletmeler, (101-2) Kırmızı Et Üreten Tarımsal İşletmeler, (101-3) Kanatlı Eti Üreten Tarımsal İşletmeler ve (101-4) Yumurta Üreten Tarımsal İşletmeler destek kapsamına alınmıştır.

2.2.1.1. 101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar tedbiri için destek oranları

TKDK web sitesinde ayrıntılı olarak verilen tedbir bazlı açıklamalar doğrultusunda; tedbir kapsamında minimum destek oranı %60 kamu katkısı (Türkiye – AB mali katkısı) olup;

- Başvuru sahibi 40 yaşın altındaysa; %65 (Başvuru sahibi 39 yaşında ise; başvuru yapılan çağrıya dair TKDK'nın projeleri içeri aldığı tarihten, projenin Proje Değerlendirme ve Seçme Komisyonu (PDSK) tarafından onaylanması arasındaki süreçte – TKDK tarafından bu süreç maksimum 7 ay olarak belirlenmiştir- kişinin yeni yaşına girmemiş olması gerekmektedir.)
- Yatırım yeri dağlık alan listesinde yer alıyorsa; %65 (Dağlık alan listesi: kırsal alanlarda yer alan 500-1000 m arası - %17 eğimli- yerler ve 1000 m üstü alanları kapsamakta olup, IPARD programı kapsamında il-ilçe-köy bazlı açıklanmıştır.)
- Başvuru sahibi hem 40 yaşın altında hem de yatırım; dağlık alan listesinde yer alan bir yerde yapılıyor ise; %70 destek oranından faydalanabilmektedir.
- Proje bünyesinde atık madde depolama ve atık yönetimi için gerekli makine-ekipman alımı, yapım işi gibi uygun harcama listesinde belirtilen kalemlerin alımını taahhüt ediyorsa, sadece bu harcama kalemleri için yatırımcıya %10 ilave destek sağlanır.

2.2.1.2. 101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında belirlenen IPARD programı sıralama kriterleri

TKDK bünyesinde yürütülen IPARD programı kapsamında projelerin değerlendirilmesinde bir takım sıralama ve kıstaslar dikkate alınmaktadır.

IPARD 1 döneminde (2007-2013) projeler kurum esaslı içeriklerine göre değerlendirilirken; IPARD 2 (2014-2020) döneminde başvuru sayısında yaşanan yoğunluk ve bu yoğunluğa nazaran program için kısıtlı bir hibe tahsis edilmesi, projelerin kurumca onaylanmasında yeni kriterlerin mevzuata katılmasına etken olmuştur. Bu kapsamda hazırlanan IPARD Sıralama Kriterleri aşağıda verilen tablodan da anlaşılacağı üzere her bir tedbir için kapasite limiti, bütçe limiti koymakta bunlarla birlikte kadın yatırımcı önceliği ve yenilenebilir enerji hususunda yatırımcıları teşvik etmektedir.

Kriter	Puan
<i>Tarımsal işletmenin yatırımın sonunda nihai kapasitesi, aşağıda belirtilen eşik değerlerden daha düşük ise,</i> – Süt üreticileri için; 50 süt ineği, 25 süt veren manda veya 250 koyun ya da keçi. – Et üreticileri için; 100 sığır, 25 manda veya 250 koyun ya da keçi. – 25,000 broyler. – 50,000 yumurta tavuğu. – 4,000 hindi. – 1,500 kaz.	40
<i>Yatırımların uygun harcamalar toplamı 500.000 TL veya altında ise:</i>	20
<i>Başvuru sahibi, gerçek kişi ise kendisi veya tüzel kişi ise tüzel kişiliği temsil ve ilzama yetkili kişi(ler) yatırımın yapıldığı ilçede ikamet ediyorsa:</i>	20
<i>Başvuru sahibi, gerçek kişi ise kendisi veya tüzel kişi ise tüzel kişiliği temsil ve ilzama yetkili kişi(ler) kadın ise:</i>	10
<i>Yatırım yenilenebilir enerji içeriyorsa:</i>	10
Toplam	100

Görsel 2.3. TKDK, “101 Tedbiri Kapsamında IPARD Sıralama Kriterleri”³²

TKDK’ya sunulan projeler yukarıda verilen sıralama çizelgesi vasıtasıyla 0-100 puan arasında bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

³²<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/101.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2016)

Başvuru değerlendirilmesinde aynı puanı alan ve onaylanma hususunda yeterli olan projelerin sıralanmasında ise yukarıda verilen kriterlere ek olarak;

- Başvuru dosyasının kuruma teslim ediliş sırası (Her bir başvuru kuruma teslim edildikten sonra, gelen proje sayısı ve projenin ilgili kuruma kaçınıcı sırada verildiğine dair yatırımcıya verilen teslim alınma kâğıdında proje sıra numarası belirtilmektedir.)
- Başvuru dosyasında verilen iş planı akışı ve kurum tarafından bu iş planına verilen puana bakılmaktadır.

2.2.1.3. 101 tarımsal işletmelerin fiziki varlıklarına yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında uyulması gereken genel başvuru kriterleri

TKDK'nın yayınladığı 101 tedbiri başvuru çağrı rehberinde belirlenen genel başvuru kriterleri;

Programın faydalanıcısı gerçek veya tüzel kişiler olup, bu kişilerin başvuru yapabilmesi için Ulusal Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) veya Hayvan Kayıt Sistemine (HKS) üye olmaları gerekmektedir. (kamu tüzel kişilikleri ve %25'den fazla kamu hissesine sahip tüzel kişiler programdan faydalanamazlar.)

Başvuru sahibinin yatırım yapacağı il – ilçede kendisine ait aynı faaliyet kolunda başka bir işletmesi bulunuyorsa; mevcut işletme kapasitesiyle proje kapsamında kurulacak işletmenin kapasite toplamı IPARD tarafından belirlenen kapasite sınırlarını aşmamalıdır.

Başvuru sahibine ait işletmelerin (mevcut ya da proje kapsamında kurulan) kapasitesi IPARD tarafından belirlenen kapasiteyi aşıyor ise kişi mevcut işletmesini kapatmalıdır.

Başvuru sahibi tarafından mevcut işletmenin kapatılması taahhüt edilmiş ise; mevcut işletmenin 5 yıl içerisinde kapatılmaması durumunda TKDK tarafından geri alım süreci başlatılır.

Başvuru sahibinin projesini kabul edilmesinden nihai ödemenin (proje bütçesine dair kurumun sağlayacağı desteğin başvuru sahibine ödenmesi) yapılacağı tarihe kadar kişi HKS'ye kayıt yaptırmak zorundadır.

Başvuru sahibi nihai ödemenin yapılacağı tarihe kadar; işletmesinin ulusal mevzuatta uyması gereken tarım işletmelerine dair kriterleri yerine getirmeli ve AB standartları hususunda ilgili gerekli olan işletme sertifikalarını temin etmelidir.

2.2.1.4. 101 -1 süt üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri

Süt üreten işletmelere yatırım (101-1) tedbirinin destek alanları; süt inekçiliği, süt veren koyun, süt veren keçi ve IPARD 2 mevzuatıyla destek kapsamına ilk kez giren süt veren manda çiftlikleridir.

Tedbir bazında desteklenen faaliyet kolları kapasite açısından belirli sınırlamalara tabi tutulmuştur. Bu kapsamda yatırımcı 101 – 1 Başvuru Çağrı Kitapçığında açıklanan kapasite sınırları;

Süt ineği konulu çiftlikler için 10 – 120 baş sağmal hayvan,

Süt veren koyun çiftlikleri için 50 – 500 baş sağmal hayvan,

Süt veren keçi çiftlikleri için 50 – 500 baş sağmal hayvan,

Süt veren manda çiftlikleri için 5 – 50 baş sağmal kapasitesi ile üretim yapma hakkına sahiptir. Verilen bu kapasite sınırlaması tedbir bazında genel bir ölçüt olup, bu kapasiteyi aşan çiftlik yatırımları IPARD desteklerinden faydalanamamaktadır.

Bir önceki bölümde de belirtilen IPARD sıralama kriterleri ile tedbirler kapsamında belirtilen kapasite kriterleri arasındaki fark; genel kapasite kriterleri yatırım kapsamında uygulamaya konacak üretim kalemlerinin minimum ve maksimum değerini gösterirken, yatırımcı açısından uyma zorunluluğu olan şartlardır. IPARD sıralama kriterlerinde verilen kapasite aralığı ise; başvuru aşamasında projenin kabul edilebilirliğini arttıran bir uygulamadır. Yatırımcılar açısından da herhangi bir zorunluluk taşımamaktadır.

Küçük bir örnek ile durumu açıklayacak olursak; süt inekçiliği üzerine yatırım yapacak olan bir kişinin minimum 10 sağmal ve maksimum 120 sağmal kapasiteli bir tesis kurma zorunluluğu vardır. Yatırımcının 120 başlık bir tesis kuracağı düşünülürse; kişi IPARD kapsamında belirtilen kapasite şartını yerine getirmiş olur. Buna karşın IPARD 2 mevzuatında yayınlanan sıralama kriterlerinde belirtilen süt inekçiliği için 50 baş sağmal altında yatırım yapma önerisini yerine getirmediği için

kurum tarafından başvuru paketine verilecek 40 puanı kendi iradesi ve yatırım kapasitesi dolayısıyla geri çevirmiş olur ve başvuru puanı kapasite puanı hesaplanmadan oluşturulur.

101 – 1 tedbiri kapsamında yatırımcı AB standartlarında yeni bir işletme kurabilir, mevcutta işletmesi var ise bu işletme üzerinden genişleme ya da modernizasyon projesi uygulayarak AB standartlarını yakalayabilir.

Destek kapsamında yatırımcıya sunulan uygun harcamalar daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere makine ekipman alımı, yapım işi kalemleri, genel hizmet alımları ve görünürlük harcamaları ile sınırlıdır.

Belirtilen tüm harcama kalemleri bazında süt üreten işletmeler için ayrılan uygun harcama tutarı minimum 20.000 € - maksimum 1.000.000 €'dur.

IPARD 1 döneminde yatırımların hibelenmesinde, uygun harcama tutarının avro bazında belirlenmesinden ötürü yatırımcılara ait hibelerin Türk Lirasına çevrilmesinde kur değişiminden kaynaklı ödeme sorunları yaşanmıştır. Bu sorunların tekrarlanması amacıyla IPARD 2 döneminde çağrı bazlı kur belirleme sistemine geçilmiştir. Bu kapsamda IPARD 2 döneminin birinci proje çağrısında kur dönüşüm oranı (avro – ulusal para) tüm tedbirler için 3.21 TL döviz kuru olarak belirlenmiştir.

Başvuru esnasında yatırımcının belirlenen 20.000 € - 1.000.000 € harcama tutarını aşması durumunda TKDK yapacağı incelemeler bazında desteklenen bazı kalemlerde kesinti yapma hakkına sahiptir. Bununla birlikte proje bazlı alımı gerçekleştirilecek uygun harcamaların piyasa fiyatlarının üzerinde olması, menşei kuralına uymaması, tedarikçinin alımı yapılacak hizmet – ekipman konusunda mesleki yeterliliğe sahip olmaması gibi hususlar alımı yapılacak kalemlerin destek kapsamı dışına alınmasına neden olmaktadır.

101 – 1 tedbiri kapsamında projelendirme aşamasında uyulması gereken temel şartlar ise TKDK'nın resmi web sitesinde 101 – 1 süt üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbirinin yatırım kapsamında uyulması gereken minimum koşullar isimli sekmesinde ayrıntılı olarak sıralanmıştır. Yatırımcı bu listede verilen kriterler bazında mimari proje geliştirmeli ve bu doğrultuda zorunlu olarak gösterilen makine ekipmanları çiftliğinde bulundurmak zorundadır.

101 – 1 tedbiri kapsamında belirtilen uyulması gereken minimum koşulları ana hatlarıyla özetleyecek olursak;

İnşaat işleri için belirtilen m² aralıkları doğrultusunda mimari alanlar şekillendirilmeli,

Kurulumu gerçekleştirilecek çiftlikte kapasite ve minimum koşullarla uyumlu olacak şekilde; revir, doğumhane, her bir hayvan için yaş grupları ile eş barınak alanı – padoklar ve gezinti alanı planlanmalı, süt sağım ünitesi, süt sağım ve depolama ünitesi kurulumu gerçekleştirilmeli,

Barınak alanı içerisinde hayvan refahı ve minimum koşullarda belirtilen ölçülerle uyumlu havalandırma sistemi geliştirilmeli (barınak alanı saçak altı yüksekliği, hava giriş alanı, pencere alanı, havalandırma bacası vb.),

Kurulması planlanan çiftlik için hayvan kapasitesiyle orantılı olarak gübre yönetim sistemi kurulmalı, kurulacak gübre yönetim sistemi çiftlikten çıkacak hayvan gübresinin ne şekilde kullanılacağı dikkate alınarak oluşturulmalı (katı gübre çukuru, sıvı gübre çukuru, ön gübre çukuru, kompostlama, kurutma, paketleme sistemi vb.)

Sihhi tesisat projesi, elektrik tesisat projesi, statik proje, mimari proje ve makine ekipman yerleşim planı proje detayları ve uyulması gereken minimum kriterleri karşılayacak nitelikte hazırlanmalı,

Yatırım yenilenebilir enerji sistemlerinin kuruluşunu içeriyorsa (off grid), sisteme uygun tek hat şeması hazırlanmalı, alımı gerçekleştirilecek enerji sisteminin araçları makine ekipman yerleşim planında gösterilmelidir.

Yenilenebilir enerji içeren projelerde dikkat edilmesi gereken en önemli husus; yenilenebilir enerji sisteminin kurulu kapasitesidir. Bu kapasite kurulacak çiftliğin kurulu gücünü geçmemelidir.

101 – 1 tedbiri kapsamında alınması zorunlu makine ekipmanlar ise tablo 2.1’de belirtildiği gibidir.

Tablo 2.1. 101 - 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

AMAÇ	MAKİNE – EKİPMAN
Hayvan Refahı	Buzağı Kulübesi
Süt Hijyeni (çiftlikte otomatik sağım sistemi kullanılması halinde, kullanılacak sağım sistemine entegre ise zorunlu değildir)	Süt Akış Ölçüm Cihazı
Steril Süt Sağım Süreci	Manuel Sağım Makinesi ve/veya Süt Sağım Sistemi Mastit Dedektörü
Çiftlik Hijyeni	Köpük Üretim Jeneratörü Basınçlı Yıkama Sistemi
Steril Süt Depolama	Süt Soğutma Ve Depolama Tankı Ön Soğutma Sistemi
Gübre Yönetimi (Çevresel Koruma)	Gübre Sıyırıcı, Gübre Karıştırıcı, Gübre Pompası
Yenilenebilir Enerji Kullanımı	Solar Panel, İzleme Sistemi

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*³³

Yukarıda sayılan zorunlu makine ekipmanların bulundurulma şartları, kapasiteleri ve her bir süt üretim kalemi için gerekli açıklamalar TKDK'nın resmi sitesinde ayrıntılı olarak sunulmakla birlikte zorunlu makine ekipmanların başvuru sonrası TKDK tarafından kabul edilmemesi sonucu yatırımcı bu makine ekipmanları kendi öz kaynaklarıyla karşılamak zorundadır.

İçerdiği tüm koşullarla – süt üreten işletmelere yatırım tedbirinin amacı ülkemizde bulunan süt çiftliklerinin AB standartlarına getirilmesi ve bu üretim alanında yeni yatırımcıların AB standartlarında çiftlik kurmasının yaygınlaştırılmasıdır.

1 Temmuz 2011 yılında IPARD 1 döneminin açılmasıyla 2016 yılına kadar toplamda 15 çağrı dönemi gerçekleştirilmiştir. Bu süreç içerisinde TKDK, IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında da belirtildiği üzere süt üreten işletmelere tedbiri

³³ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/101-1.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2016)

kapsamında 1.002 adet sözleşme imzalanmış, toplam 1,9 milyarlık yatırım yapılmış, 1,2 milyarlık toplam destek tutarı belirlenmiş ve belirlenen bu tutarın 425,8 milyonu kurulumu tamamlanan işletme sahiplerine ödenmiştir.

IPARD 2 sürecinin ilk çağrısı 18.12.2015 tarihinde yayınlandığı için henüz hiçbir tedbirden tamamlanan proje bulunmamakla birlikte, kabul edilmesi muhtemel projeler hala inceleme aşamasındadır.

2.2.1.5. 101 – 2 kırmızı et üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri

101 – 2 kırmızı et üreten işletmelere yatırım tedbirinin konusu; sığır, manda, keçi ve koyun besiciliğidir.

Tedbirin ana faaliyet konusu farklı olsa da projelendirme hususunda 101 – 2 tedbiri 101 – 1 tedbiriyle benzerlikler göstermektedir. Bu benzerliklere girmeden önce kırmızı et üreten işletmelere yatırım kapsamında TKDK tarafından belirlenen üretim kapasitelerinden bahsedecek olursak;

Sığır besiciliği: 30 – 250 baş

Koyun besiciliği: 100 – 500 baş

Keçi besiciliği: 100 – 500 baş

Manda besiciliği: 10 – 50 baş arasındadır.

Et üreten işletmeler için ayrılan uygun harcama tutarı ise süt üreten işletmeler için ayrılan tutarla aynı olup; uygun harcama limiti 101 – 2 başvuru kitapçığında belirtildiği üzere 20.000 € - 1.000.000 € arasındadır. (Döviz Kuru: 3.21 TL)

101 – 2 tedbiri bazında uygun harcama kalemleri süt üreten çiftliklerle aynı olup, tedbirler arası fark faaliyet alanlarının ayrı olmasından ötürü tesis bazında uygulanma zorunluluğu olan uyulması gereken minimum kriterlerde ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda besi çiftliklerinde yatırımcı;

Uygun m² aralıklarında barınak alanı, gezinti alanı, havalandırma sistemi, revir ve gübre yönetim sistemi kurmalı,

Çiftliği dair istenen çizimler (mimari, statik, elektrik, sıhhi tesisat ve makine yerleşim planı) uygun kriterlerde ve eksiksiz olarak sunulmalıdır.

Destek kapsamında alımı zorunlu makine ekipmanlar ise ağırlıklı olarak hayvan sağlığı ve refahını sağlayıcı ekipmanlar olup tablo 2.2’de tarafınıza sunulmuştur.

Tablo 2.2. 101 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

AMAÇ	MAKİNE - EKİPMAN
Hayvan Sağlığı - Refahı	İçme Suyunu Karşılacak Miktarda Suluk Yem İhtiyacını Karşılacak Miktarda Yemlik
Gübre Yönetimi (Çevresel Koruma)	Gübre Sıyırıcı, Gübre Karıştırıcı, Gübre Pompası
Yenilenebilir Enerji Kullanımı	Solar Panel, İzleme Sistemi

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*³⁴

Listede belirtilen, hayvan sağlığı ve refahını sağlamaya yönelik alımı zorunlu olan yemlik ve sulukların miktarı; işletme kapasitesinde bulunan besilerin günlük ortalama su ve yem ihtiyacı hesaplanarak alımı gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda yeterli sayıda ekipman almak için projelendirme aşamasında yapılan sürü projeksiyonu yatırımcıya yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

Besicilik alanını destekleyen 101 – 2 tedbirinin temel amacı; ülkemizde gerçekleştirilen verimsiz üretim nedeniyle kırmızı et sektöründe yaşanan arz problemini çözmek ve et üreten çiftliklerin standartlarını yükselterek; modern yöntemler eşliğinde hayvan başına alınan verim kapasitesini arttırmaktır.

2.2.1.6. 101 – 3 kanatlı eti üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri

101 – 3 tedbiri kapsamında desteklenen ana faaliyet kolları broyler (et tavukçuluğu), hindi ve kaz yetiştiriciliğidir.

Son dönemlerde kırmızı et piyasasında yaşanan dalgalanmalardan ötürü kanatlı eti sektöründe talep fazlası oluşmuştur. Kanatlı etine duyulan talebe arz oluşturmak ve bu sektörde faaliyet gösteren işletmeleri AB standartlarında üretim yapmaya teşvik eden 101 – 3 tedbirinin TKDK tarafımdan yayımlanan faaliyet kapasite aralıkları;

³⁴<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/101-2.pdf> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

Broyler: 3.000 – 50.000 adet

Hindi: 1.000 – 8.000 adet

Kaz: 350 – 3000 adet arasındadır.

101 – 3 tedbirini diğer 101 tedbirlerinden (101 – 1, 101 – 2) ayıran temel özellik, bu tedbir kapsamında yeni işletme kuruluşunun desteklenmemesidir. Bu doğrultuda yatırımcı sadece mevcut işletmesinde genişletme ve modernizasyon projesi yapabilir.

Tedbir bazında ayrılan bütçe kırmızı et ve süt üreten işletmelere verilen desteğe nazaran daha az olup; 101 – 3 başvuru kitapçığında broyler ve hindi eti üretimi için; 20.000 € - 500.000 €, kaz eti üretimi için; 20.000 € - 250.000 € aralığında uygun harcama tutarı belirlenmiştir.

101 – 3 tedbirinde desteklenen uygun harcama kalemleri diğer tedbirlerle aynı olup (makine ekipmanlar hariç), TKDK yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri listesindeki şartları yerine getirme zorunluluğu bu tedbir içinde geçerlidir. Bu kapsamda yatırımcı;

Çiftliğinde uygun m²'ler dâhilinde kafes sistemi, havalandırma alanı, aydınlatma sistemi, yaralı – hasta hayvanlar için izole alanı, imha çukuru ve gübre yönetim sistemi kurmalı ve bu alanları istenen çizimlerde eksiksiz olarak kuruma sunmalıdır.

Beyaz et üretiminde biyo – güvenlik ve hayvan sağlığının üretimin her aşamasında büyük önem taşıması, en ufak bir hatanın toplu telefe yol açması nedeniyle tedbir kapsamında alımı zorunlu makine ekipmanlar ağırlıklı olarak hayvan sağlığı ve refahını sağlamaya yönelik olup tablo 2.3'de sunulmuştur.

Tablo 2.3. 101 – 3 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

AMAÇ	MAKİNE - EKİPMAN
Hayvan Sağlığı - Refahı	Sulama Sistemi Yemleme Sistemi Aydınlatma Sistemi Havalandırma Sistemi Soğutma Sistemi Kümes Isıtma Sistemi Kümes Kontrol Panosu Yakma Fırını Jeneratör Izgara (Yem Çuvallarının Altına Koymak İçin – Silo Ve Otomatik Yemleme Sistemi Mevcut İse Gerek Duyulmaz)
Yenilenebilir Enerji Kullanımı	Solar Panel, İzleme Sistemi

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*³⁵

Bahsi geçen makine ekipmanların alımı kaz eti üreten işletmeler kapsamında zorunluluktan çıkartılabilir. Bu kapsamda yatırımcının almak istemediği ekipmanı, nedeniyle birlikte kuruma yazılı olarak sunması gerekmektedir.

IPARD 1 döneminde et üretim sektöründe standartları geliştirmek ve üretim kapasitesini arttırmak amacıyla doğrultusunda 101 – 2 ve 101 - 3 tedbirleri için TKDK, IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında, 1,131 adet sözleşme imzalandığı belirtilmiş, imzalan sözleşmelerden 885,6 milyonluk destek tutarı oluşturulmuş ve bu desteğin 725,5 milyonu IPARD kapsamında faaliyete geçen çiftliklere ödenmiştir.

³⁵ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-3.pdf> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

2.2.1.7. 101 – 4 yumurta üreten tarımsal işletmelere yatırım tedbiri

IPARD 2 mevzuatının kabulüyle ilk kez destek kapsamına giren yumurta üretim çiftlikleri bazında sadece yumurta tavukçuluğu desteklenmekte olup, tedbir bazında yararlanıcı çerçevesi; ekipmanlarını yenileme ihtiyacı duyan ve yumurta üretim tesisini şehir merkezinden uzak bir alana taşıyacak olan mevcut işletmelerle sınırlı tutulmuştur.

101 – 4 tedbiri kapsamında yararlanıcı hiçbir koşulda kapasite artırımına gidemezken, sahip olduğu çiftlik yapılarını genişletebilir.

Desteğin kapasite limiti 101 tedbiri için hazırlanan Başvuru Kitapçığında en az 20.000, en fazla 100.000 yumurta tavuğu olarak belirlenmiştir. Eğer yatırımcının mevcut işletmesi TKDK kapsamında belirtilen kapasite aralığından fazla ise; yatırımcı mevcut işletmesini kapatarak, mevcut işletmesinin bulunduğu il sınırları içerisinde, TKDK'nın belirttiği kapasite sınırları aralığında yeni bir işletme kurabilir. Kısacası 101 – 4 tedbiri kapsamında faydalanıcı kişi mevcut işletmesinde kapasite artırımını yapamazken, üretim kapasitesini azaltarak yeni bir yatırım yapma hakkına sahip olabilir.

Tedbir kapsamında 101 Başvuru Kitapçığında belirlenen uygun harcama tutarı ise süt ve kırmızı et üreten işletmeler için ayrılan tutarla aynı olup, en az 20.000 € ve en fazla 1.000.000 €'dur.

Tedbir kapsamında yumurta üretiminde uygulanan yaygın faaliyet modelleri dikkate alınarak alternatif sistem yetiştiriciliği ve zenginleştirilmiş kafes sistemi ile yapılan yumurtacılığa dair yatırım kapsamında uyulması gereken minimum standartlar birbirinden ayrı olarak belirlenmiştir.

Faydalanıcı bu iki üretimden hangisini uygulayacaksa o üretim modeline dair minimum koşulları yerine getirmeli ve gerekli çizimleri üretim modeline göre sunmalıdır.

Tedbir kapsamında alımı zorunlu makine ekipmanlar kanatlı yetiştiriciliği eti ile aynı olup, her bir ekipmanın tedariki sağlanmak zorundadır.

101 – 4 tedbirinde amaç; mevcutta faaliyet gösteren yumurta işletmelerinin, yumurta üretim alanında değişen kafes sistemi ve kapasiteleri hususundaki mevzuata

uyumlu hale getirmek ve mevcutta faaliyet gösteren işletmelerin şehir merkezleri dışına taşınmasına vesile olarak şehir içi çevre düzenlemesini sağlamaktır.

2.2.2. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar

IPARD kapsamında desteklenen 101 tedbirinin tamamlayıcısı olarak adlandırılan 103 Tarım Ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması İle İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar tedbiri 2011 yılında yürürlüğe giren, 12. Fasıl; Gıda Güvenliği, Veterinerlik Ve Bitki Sağlığı Politikası AB Müktesebatı³⁶ ile eşgüdümlü bir içeriğe sahiptir.

Bahsi geçen fasıl sürecinde belirlenen gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı başlıkları kapsamında düzenlemeler içeren mevzuatın temel amacı üreticiden son tüketiciye kadar gerçekleşen tedarik zincirinde üretim şartlarının iyileştirilmesi, hijyen standartlarının uygulanmasının yaygınlaştırılması ve üretimde AB standartlarının yakalanarak ilgili alanlarda kontrol ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi temel alınmıştır. Bu amaçlardan yola çıkarak 231/2014 numaralı IPA konsey tüzüğü'nün 3.1.d maddesi, 447/2014 numaralı IPA komisyon tüzüğü'nün 55.b maddesi ve sektörel anlaşmanın ilgili hükümlerince 103 tedbiri oluşturulmuştur.

Tedbirin AB standartlarına kavuşturmak amacıyla hitap ettiği alanlar TKDK web sitesinde belirtildiği üzere; süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri (kırmızı et – kanatlı eti), meyve – sebze ve su ürünleri olup bu alanlarda faaliyet gösteren süt toplama – işleme tesisleri, kırmızı – kanatlı hayvan kesimhaneleri – işleme tesisleri, meyve – sebze işleme tesisleri ve kültür balıkçılığı – su ürünleri işleyen tesisler desteğin faydalanıcılarını oluşturmaktadır.

³⁶İlgili fasılın içeriğine <http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Menu/7/Fasil-12-Gida-Guvenilirliigi-Veterinerlik-Ve-Bitki-Sagligi> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

2.2.2.1. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar tedbiri için destek oranları

Tedbir bünyesinde yer alan her bir faydalanıcı sektör için 103 Tedbiri Başvuru Kitapçığında açıklanan destek kapsamı %50 kamu katkısı (Türkiye – AB katkısı) olup geri kalan %50'lik bütçe yararlanıcının kendi özkaynaklarıyla karşılanmaktadır. %50 desteğe ek olarak faydalanıcının gerçekleştireceği yatırım atık su arıtma ve atık yönetimine dair harcamaları içeriyorsa yalnızca bu kalemler üzerinden ilave %10 kamu katkısı da destek kapsamına alınmaktadır.

Tedbirin nihai faydalanıcıları 2012/3834 numaralı yönetmelik ve bu yönetmeliğe bağlı yapılan değişiklikler kapsamında tanımlanan;

“Yıllık satış hasılası veya herhangi bir mali bilançosu 8 milyon TL’yi geçmeyen ve 50 kişiden az çalışana sahip küçük işletmeler ve net satış hasılası 40 milyon TL’yi aşmayan, 250 kişiden az çalışana sahip orta büyüklükteki işletmelerdir.”³⁷

Mikro ölçekli işletmeler tedbir bazında herhangi bir destekten faydalanamazken, faydalanma hakkı olan işletmelerin KOSGEB’e kayıtlı olma zorunluluğu vardır.

Yukarıda belirlenen başvuru şartlarının yanı sıra yeni işletmeler hariç destekten faydalanacak olan mevcut işletmeler başvuru döneminde TKDK’ya;

“5996 Sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu, 6331 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu, 2878 Sayılı Çevre Kanunu (süt toplama merkezleri hariç), 25902 sayılı ve 10.08.2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan iş yeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin yönetmeliğe dair uyumlu olduklarını kanıtlamalı ve bu mevzuatlara dair sahip oldukları resmi evrakları başvuru dosyasında kuruma sunmalıdır.”³⁸

³⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/11/20121104-11.htm> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

³⁸ TKDK, (d) 2015, a.g.k., 7.

2.2.2.2. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında belirlenen IPARD programı sıralama kriterleri

101 tedbirinde olduğu gibi 103 tedbiri de IPARD 2 döneminde TKDK tarafından bir takım sıralama kriterlerine tabi tutulmuştur. Görsel 2.4’de sunulan sıralama kriterleri bazında başvuru sahibinin/ faydalanıcının niteliği (mevcut işletme/üretici örgütü), yatırımın bütçesi (3 milyon TL’den az olan yatırımlar) ve her bir tedbir için ek olarak desteklenen yenilenebilir enerji kullanımı – atık yönetimi ön plana çıkartılmıştır.

Kriter	Puan
Eğer başvuru sahibi mevcut bir işletme ise	40
Eğer başvuru sahibi bir üretici örgütü ise	25
Eğer yatırım 3 milyon TL’den daha az ise	20
Eğer yatırım, atıkların veya yan ürünlerin işlenmesi veya yenilenebilir enerjinin üretilmesini içeriyor ise	15
TOPLAM	100

Görsel 2.4. TKDK, “103 Tedbiri Kapsamında IPARD Sıralama Kriterleri”³⁹

2.2.2.3. 103 tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yönelik yatırımlar tedbiri kapsamında uyulması gereken genel başvuru kriterleri

Programın faydalanıcısı 103 tedbiri başvuru kitapçığında belirtildiği üzere küçük ve orta büyüklükte işletmeler olup bu kapsamda tüm gerçek veya tüzel kişiler, KOSGEB sistemine kayıtlı olmak şartıyla başvuru hakkına sahiptir. (kamu tüzel kişilikleri ve %25’den fazla kamu hissesine sahip tüzel kişiler programdan faydalanamazlar.)

TKDK’nın 103 tedbiri için hazırladığı başvuru kitapçığında belirlenen diğer şartlar ise;

³⁹ TKDK, 2015, (d) a.g.k., 68.

Başvuru yapma hakkı olan olası her bir faydalanıcının vergi kayıt sistemine kaydı olmalıdır. Ayrıca devlete ödenmemiş herhangi bir SGK – vergi borcu bulunmamalıdır.

Başvuru sahibinin yatırım yapacağı il – ilçede kendisine ait aynı faaliyet kolunda başka bir işletmesi bulunuyorsa; mevcut işletme kapasitesiyle proje kapsamında kurulacak işletmenin kapasite toplamı IPARD tarafından belirlenen kapasite sınırlarını aşmamalıdır.

Başvuru sahibine ait işletmelerin (mevcut/ proje kapsamında kurulan) kapasitesi IPARD tarafından belirlenen kapasiteyi aşıyor ise kişi mevcut işletmesini kapatmalıdır.

Başvuru sahibi tarafından mevcut işletmenin kapatılması taahhüt edilmiş ise; mevcut işletmenin 5 yıl içerisinde kapatılmaması durumunda TKDK tarafından geri alım süreci başlatılır.

Yeni işletme kurma kapsamında, başvuru sahibi nihai ödemenin yapılacağı tarihe kadar; işletmesinin ulusal mevzuatta sağlaması gereken kriterler doğrultusunda (5996 – Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu, 6331 – İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu, 2872 Çevre Kanunu, 25902 / 10.08.2005 Tarihli İş Yeri Açma Ve Çalışma Ruhsatına Dair Yönetmelik) istenen tüm sertifika ve belgelere sahip olmalıdır. Mevcut işletme kapsamında başvuru yapacak nihai yararlanıcılar ise bu belgeleri başvuru paketinde sunmak zorundadır. Aksi takdirde başvuru geçersiz sayılacaktır.

2.2.2.4. 103-1 süt ve süt ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması

Rekabet piyasasında değişen pazar koşulları itibari ile sektörel bazda gelişime ihtiyaç duyan en önemli sektörlerden biri süt ve süt ürünleri sektörüdür.

Ülkemizin adaylık sürecinde birliğe uyum açısından en önemli kriterlerden birinin OTP süreci olması ve OTP mevzuatında süt ve süt ürünlerine ilişkin faaliyet kollarının geliştirilmesine geniş yer verilmesi ülkemizde yürütülen süt ve süt ürünleri sektörü ile AB’de yürütülen süt ve süt ürünleri sektörünün arasındaki üretim farklılıklarını daha net bir kapsamda ortaya çıkartmıştır. Bu farklılık ülkemizin adaylık sürecinde iyileştirilmesi gereken bir üretim dalını ortaya çıkartırken aynı

zamanda da mevcutta ilgili alanda yürütülen çalışmaların hız kazanmasına temel olmuştur.

“Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığınca yapılan Gıda Sanayi Envanter çalışmasına göre; Türkiye’de 24.000 adet civarında gıda maddesi üreten tesis mevcuttur. Süt ve süt ürünleri sanayii sayısal yönden gıda sanayiinin yaklaşık %16’sını oluşturmaktadır.”⁴⁰

Belirlenen %16’lık faaliyet kesiminin içerisinde üretim kalitesi yüksek makro işletmelerle birlikte mikro – küçük ve orta büyüklükte üretim yapan aile işletmeler bulunurken ülkemizde bir o kadar da kayıt dışı üretim yapan işletme bulunduğu öngörülmektedir.

Bu durum hem süt sektörünün gelişimine çelme takarken hem de merdiven altı üretim nedeniyle gıda sağlığı – güvenliği – hijyen konularında takip mekanizmasının işleyişini engellemektedir.

Yukarıda bahsi geçen üretim sorunlarını çözmek ve süt sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kayıt dışı hareket etmesini engelleyip, mevcuttaki işletmeleri AB standartlarına getirmesi için AB komisyonu ile ortaklaşa hazırlanan 103 – 1 Süt Ve Süt Ürünleri İşlenmesi tedbiri bu alanda faaliyet gösteren süt toplama ve süt işleme tesislerini kapsamakta ve bu tesisler üzerinden kaliteli süt üretim standartlarını yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD II Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, tedbir kapsamında işletmelere destek sunulan alanlar;

“Süt toplama merkezlerinin ve süt işleyen işletmelerin modernizasyonu, genişletilmesi, yeni süt toplama merkezlerinin açılması ve süt işleyen işletmelerin inşası, süt ve süt ürünlerinin homojenizasyonu, pastörizasyonu, paketlenmesi, soğutulması ve depolanmasına yönelik yatırımlar, düşük kaliteli ve iyi kaliteli süt arasındaki ayrımı yapabilmek için test ekipmanları alımı, gıda güvenliği yönetim sisteminin kurulması için yatırım yapmayı kapsamaktadır.”⁴¹

Tedbirin yatırım alanının geniş olması ve yatırım konusu olan süt ve süt ürünlerinin üretim sürecinin, yatırım yeri alanında arz fazlası yaratmaması gibi nedenlerle tedbir

⁴⁰ İzmir Ticaret Odası [İTO] (2006). *Küresel Rekabet Ve AB Ye Uyum Açısından Türkiye’de Süt Ve Süt Ürünleri Sanayi’ İnde Gıda Güvenliği Ve Kalite Konusundaki Gelişmeler: İzmir Örneği*. (Yayın no: 151). İzmir, s. 20.

⁴¹ TKDK (2015). (b) *IPARD II sektörleri bilgi kitapçığı*. Ankara. s. 19

kapsamında bir takım spesifik kriterler oluşturulmuştur. Bu kapsamda TKDK tarafından yayımlanan 103 – 1 başvuru kitapçığına göre 103 – 1 tedbirinden yararlanacak kişilerin;

Süt işleme konusunda yatırım yapıyor ise (yoğurt, ayran, beyaz peynir, kaşar peynir, tereyağı, pastörize süt, UHT süt, lor, dondurma, süt tozu); yatırım sonunda kurulacak tesis 10 – 70 ton aralıklarında işleme kapasitesine sahip olmalıdır.

Süt toplama merkezleri konusunda yatırım yapıyor ise (süt alımı, depolama ve ön işlemler) yatırım sonunda kurulacak tesisin günlük süt toplama limiti 70 tonu geçmemelidir.

Bunlarla birlikte, yatırım türü olan her bir işletme için (süt toplama – işleme tesisleri) yatırım sonunda Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara Dair Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin EC 852/2004 – EC853/2004 sayılı mevzuatları, iş güvenliği standartları ve AB çevre standartlarına dair yükümlülükler kurulacak işletme tarafından karşılanmalıdır.

Destek kapsamında başvuru sahiplerine sunulan uygun harcamalar tüm tedbirlerde olduğu gibi makine ekipman alımı, yapım işi kalemleri, genel hizmet alımları ve görünürlük harcamaları ile sınırlıdır. Bu harcamalar bünyesinde IPARD program fonunun 103 – 1 tedbiri için belirlediği uygun harcama tutarı ise;

Süt işleme tesisleri için minimum 30.000 € - maksimum 3.000.000 €

Süt toplama merkezleri için minimum 30.000 € - maksimum 1.000.000 €'dur.

101 tedbirinde olduğu gibi 103 tedbirinde de ulusal para ile avro arasındaki dönüşüm maksadıyla kullanılacak döviz kuru 3.21 TL'dir.

103 – 1 tedbiri üzerinden gerçekleştirilmesi planlanan projelerde uyulması gereken minimum standartlar TKDK'nın resmi sitesi ve ilgili başvuru kılavuzunda ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Genel olarak tedbir bazında uygulanması zorunlu olan yatırım kapsamında uyulması gereken minimum standartları ele alacak olursak;

Kriterler 3 bölümden oluşmaktadır ve her bir bölüm yapılacak yatırımın konusuyla alakalı olan standartlarda nelerin gerçekleştirilme zorunluluğu olduğunu göstermektedir. Kriterler bazında süt işleme tesisleri bütçe kalemi 1, süt toplama merkezleri ise bütçe kalemi 2 olarak adlandırılmıştır.

Kriterlerin birinci bölümü yani genel kriterler her iki bütçe kalemi içinde zorunlu olup kriterler bazında hazırlanacak başvuru dokümanlarını (mimari, statik, elektrik, sıhhi proje çizimleri) ve yenilenebilir enerji sistemi kullanacak işletmeler için gereklilikleri açıklamaktadır.

Kriterlerin ikinci bölümü inşaat işlerine dair dikkat edilmesi gereken hususları bütçe kalemi 1 için ve bütçe kalemi 2 için ayrı olarak belirtmektedir. Bu kapsamda kurulacak tesisin ana faaliyet konusuna göre şekillenen üretim alanlarının AB standartlarına uygun hazırlanması ve hijyen koşullarının sağlanması için gerekli kriterler belirtilmektedir.

Kriterlerin 3 bölümü kurulacak tesisler tarafından bulundurulması gereken zorunlu makine ekipmanları yatırım konusuna göre açıklamaktadır. Tablo 2.4’de gruplandırılarak sunulmuştur.

Tablo 2.4. 103 – 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Bütçe kalemi 1 için gerekli olan makine ekipmanlar	
Süt Alımı, Depolama ve Ön İşlemler	Transfer Pompası (Süt transferinin olduğu her aşamada zorunludur), Süt Kabul Tankı, Pastörizatör, Klarifikatör
Yoğurt	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Homojenizatör (kaymaksız yoğurt için zorunludur), Evaporatör, Dolum Makinesi/Tabancası (set tipi yoğurt için zorunludur)
Ayran	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Homojenizatör, Proses Tankı (ayran için zorunludur), Paketleme/Ambalajlama Makinesi veya Dolum Makinesi
Beyaz Peynir	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Proses Teknesi, Proses Tankı (Pastörize amaçlı Salamura Tankı), Paketleme/Ambalajlama Makinesi (Teneke Kapama Makinesi, Kapak Kapama Makinesi vb)
Kaşar Peyniri	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Proses Tankı, Kaşar Kuru

	veya Sulu Haşlama Makinesi, Form/Gramajlama Makinesi, Ürün Taşıma Arabası/Ürün rafı, Paketleme/Ambalajlama Makinesi
Tereyağı	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Pastörizatör (Krema Pastörizatörü), Yayık, Form/ Gramajlama Makinesi (Geleneksel yöntem tereyağı üretimi için)
Pastörize Süt	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Homojenizatör, Paketleme/Ambalajlama Makinesi veya Dolum Makinesi
UHT Süt	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler (pastörizatör hariç), Homojenizatör, UHT Süt Sterilizatörü, Aseptik Tank, UHT Dolum ve Paketleme Makinesi
Tablo 2.4. (Devam) 103 – 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar	
Lor	Lor Presi
Dondurma	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler (sütü kendi işleyen işletmeler için), Proses Tankı (Karıştırma Tankı), Homojenizatör, Dondurma Dondurucu, Paketleme /Ambalajlama Makinesi (Stick, külâh ve kase dondurma üretiminde gereklidir)
Süt tozu	Süt alım, depolama ve ön işlemlerde gösterilen makineler, Homojenizatör, Evaporatör, Püskürtmeli Kurutucu, Paketleme/Ambalajlama Makinesi veya Dolum Makinesi
Bütçe kalemi 2 için gerekli olan makine ekipmanlar	
Süt alım ve depolama	Transfer Pompası (Süt transferinin olduğu her aşamada zorunludur), Süt Soğutma ve Depolama Tankı

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁴²

⁴²<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-1.pdf> (Erişim Tarihi: 01.04.2016)

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere bütçe kalemi 1 ve bütçe kalemi 2 için belirtilen her bir ekipman üretim sürecinin hijyenik koşullar altında gerçekleşmesine yönelik olup üretim sürecinde verimlilik kat sayısının artması yönünden de işletmeye kolaylık sağlayan ekipmanlardır. Belirtilen bu tabloya ek olarak her iki bütçe kalemi içinde geçerli olan bir diğer hususta şu şekildedir; eğer yatırım yenilenebilir enerji kullanımı içeriyorsa başvuru sahibi bu kapsamda solar panel ve izleme sistemi almak zorundadır. Tedbir bünyesinde başvuru sahibinin alabileceği diğer makine ekipmanlar ise uygun harcama listesinde belirtilmiş olup, başvuru sahibi alacağı her bir ekipmanı kuruma başvuru dosyasında istenen formatta gerekçelendirmekle yükümlüdür.

18.12.2015 tarihinde IPARD 2 programının ilk çağrısına çıkan TKDK ilanda;⁴³ 103 – 1 tedbiri için 28.697.583 € destek bütçesi ayırdığını belirtmiştir. Tedbire dair başvuru kabulü 29.02.2016 – 25.03.2016 tarihleri arasında gerçekleştiğinden ötürü IPARD 2 kapsamında 103 – 1 tedbirinden henüz tamamlanmış yatırım bulunmamaktadır.

IPARD 1 döneminde ise TKDK'nın IPARD Programı Tanıtım Kitapçığında belirtildiği üzere gerçekleşen 15 çağrı döneminde 103 – 1 tedbirinden toplamda 186 adet sözleşme imzalanmış, sözleşmeler doğrultusunda 435,7 milyon TL toplam destek tutarı hesaplanırken, biten yatırımlar doğrultusunda bu tutarın 87,9 milyon TL'si hibe olarak başvuru sahiplerine ödenmiştir.

2.2.2.5. 103 – 2 kırmızı et ve et ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması

İnsan sağlığı ve gelişimi açısından büyük bir öneme sahip olan kırmızı et, her yaşta tüketiciye hitap eden bir ürün gamı oluşturmaktadır. Sahip olduğu bu öneme karşın ülkemizde kırmızı et piyasasının durumu, diğer gıda ürünlerine kıyasla oldukça durağan bir yapı sergilemektedir.

Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliğinin 2014 yılında hazırladığı et atlasında; “Türkiye’de yıllık kişi başı düşen kırmızı et üretiminde azalma olduğunu belirtirken, 1990 – 1993 yılları arasında 15,45 kg olan üretim değeri, 2010 – 2013 yılları arasında 11,61 kg’ye gerileyerek %25 oranında azalma yaşadığı belirtilmiştir”.⁴⁴

⁴³IPARD 2 birinci çağrı ilanında belirtilen bütçelere <http://www.tkdhaber.com/tkd-ii-1-cagri-ilani-yayinlandi.html> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 01.04.2016)

⁴⁴https://tr.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/10/et_atlas_final_son_hal.pdf (Erişim Tarihi: 07.04.2016)

Ulusal kırmızı et konseyinin sunduğu 2015 yılı kırmızı et üretim istatistiklerine göre ise;

“4. Çeyrek, Ekim – Aralık 2015 dönemleri arasında toplam kırmızı et üretimi 297 bin ton olarak gerçekleştiği belirtilmiştir. Toplam kırmızı et üretimi kurban bayramının gerçekleştiği önceki döneme göre %21,9, bir önceki yılın aynı dönemine göre %26,2 oranında azalmıştır”.⁴⁵

Üretimdeki azalmayla birlikte ülkemizde kırmızı et tüketiminin yıllık kişi başı ortalama 13 kg olduğu öngörülürken, bu tüketim payının AB (36 kg) ve ABD (65 kg)’ ye kıyasla oldukça düşük olduğu ortadadır.⁴⁶

Üretim ve tüketimde görülen yetersizliğin nedenlerine değinecek olursak;

Kırmızı et üretimi; kesimhane – mezbahaya gelmesinden, paketlemeye kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Lakin bu süreç içerisinde; etkin bir üretim yapısı oluşturulamaması, bazı bölgelerde yetersiz sayıda kesimhane bulunmaması, var olan kesim merkezlerinin yeterli teknolojik ekipmanlara sahip olmaması ve et işleme sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin çoğu zaman tam kapasitede üretim yapamaması nedeniyle kırmızı et sektöründe problemler ve karkas et başına alınan verimlilikte düşüşler yaşanmaktadır. Yaşanılan bu problemler doğrudan tüketim oranını, kırmızı et piyasa fiyatlarını olumsuz etkilerken tüketicilerin kırmızı ete ikame olan ürünlere yönelmesine neden olmaktadır.

Gıda sektörünün en önemli kalemlerinden biri olan kırmızı et sektöründe yaşanan üretim ve tüketim problemleri sadece ülkemizin ekonomik değerlerini etkilemekle kalmayıp adaylık sürecimizin de olumsuz değerlendirilmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda IPA Konsey Tüzüğü – IPARD Sektörel anlaşmada altı çizilen ve 103 – 2 Kırmızı Et Ve Et Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbiri ile mevzuata geçen IPARD desteğin amacı;

⁴⁵<http://www.ukon.org.tr/duyurular/pdf/ocak2016kirmiziyemvesutsektoruanaliz.pdf>
(Erişim Tarihi: 07.04.2016)

⁴⁶Kırmızı et tüketim istatistiklerine ve değerlendirmelere
<http://www.serka.gov.tr/store/file/common/6a5fa87da6b99b0bd52bfefe40df0bc7.pdf> ve
<http://arastirma.tarim.gov.tr/tepge/Lists/Haber/Attachments/15/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1EtDurumTahmin14.pdf> adreslerinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 07.04.2016)

Özellikle kırsal alanlarda faaliyet gösteren küçük ölçekli kırmızı et üretim tesislerinin kapatılarak, orta ölçekte, modern teknoloji ile üretim yapan AB standartlarında kırmızı et kesimhanelerinin ve işleme tesislerinin yaygınlaştırılmasını sağlamaktır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 103 -2 tedbir kapsamında işletmelere destek sunulan alanlar;

“Kırmızı et kesimhaneleri – parçalama tesislerinin modernizasyonu ve genişletilmesi, ürün kalitesi ve hijyen kontrollerinin iyileştirilmesi için laboratuvarlar ve ekipman alımı, hayvan refahı ile uyumlu koşullarda büyükbaş ve koyun/keçi kesimi için yatırım, soğuk hava deposu ekipman alımları, işletme tesisi içerisinde karkas ve etin izlenebilirliğinin gerçekleştirilmesi için yazılım ve izleme sistemlerinin kurulumunu kapsamaktadır.”⁴⁷

103 – 2 tedbiri de tıpkı IPARD mevzuatındaki diğer tedbirler gibi bir takım spesifik kriterleri bünyesinde barındırmaktadır. Kırmızı et sektörü için belirlenen bu kriterlerin temel amacı üretim fazlası sorunu ile karşı karşıya kalmadan Avrupa Konseyince ülkemize sunulan hibeyi etkin bir şekilde kullanmaktır. Bu kapsamda 103 – 2 tedbiri için TKDK tarafından belirlenen kriterler başvuru dalı bazında aşağıda açıklandığı gibidir.

Kırmızı Et Kesimhaneleri: başvuru sahibi projesi bazında yalnızca sığır ve manda kesimine yönelik faaliyet gösterecek ise; proje kapsamında kurulacak kesimhanenin günde 30 – 500 başlık kesim kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Proje koyun ve keçi kesimi üzerine bir işletme kurmayı taahhüt ediyor ise; proje kapsamında kesimhanenin günde 50 – 4000 başlık kesim kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Eğer proje kapsamında kurulacak tesis koyun, keçi, sığır ve manda kesimlerinin hepsini gerçekleştiriyor ise kesimhanenin günlük kesim kapasitesi yukarıda belirtilen sınırlar dâhilinde olmalıdır. Daha açık bir ifade ile kesimhanenin günlük kesim kapasitesi 50 – 4000 baş koyun ve keçi, 30 – 500 baş sığır ve manda olmalıdır.

Et İşleme Tesisleri: Et işleme tesislerine dair faaliyet alanı 852/2004 numaralı AB Komisyon tüzüğünde de belirtildiği şekilde; “ısıtma, tütsüleme, tuzlama, olgunlaştırma, yumuşatma, eksrüsiyon, kurutma, salamura, özünü çıkartma veya bunların

⁴⁷ TKDK, 2015,(b) a.g.k., 19.

kombinasyonunu kapsayan ve başlangıçtaki ürünü önemli ölçüde değiştiren her hangi bir faaliyet kapsmalıdır.”⁴⁸ Başvurularda yeni işletme kurma ve mevcut işletmede kapasite artışı yapmak destek kapsamına alınmamaktadır. Bu doğrultuda başvuru sahibinin yalnızca mevcut işletmesinde kapasite artırımını yapmamak kaydı ile günlük 0,5 – 5 tonluk işleme kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Parçalama Tesisleri: kırmızı et parçalama tesislerinde başvuru sahibi proje kapsamında kuracağı tesiste yahut mevcutta var olan işletmesinde günlük 0,5 – 5 tonluk kurulu parçalama kapasitesine sahip olmalıdır.

Genel olarak 103 – 2 tedbiri kapsamında başvuru sahibin kırmızı et sektöründe yapabileceği faaliyetler; Kırmızı Et Kesimhanesi (Koyun-Keçi - Sığır-Manda), Kırmızı Et ve Et Ürünleri İşleme Tesisi, Kırmızı Et Parçalama Tesisi, Kesimhane – İşleme Tesisi, Kesimhane – Parçalama Tesisi, Parçalama – İşleme Tesisi ve Kombine Et Tesisi (Kesimhane, Parçalama ve İşleme) olup her bir faaliyet kolu için yukarıdaki kapasite limitleri uygulanacak faaliyet kolu doğrultusunda yerine getirilmelidir.

Bunlarla birlikte, yatırım türü olarak yukarıda sıralanan her bir faaliyet kolu için yatırım sonunda, Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara Dair Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin EC 852/2004 – EC853/2004 sayılı mevzuatları, iş güvenliği standartları ve AB çevre standartlarına dair yükümlülükler kurulacak işletme tarafından karşılanmalıdır.

Destek kapsamında başvuru sahiplerine sunulan uygun harcamalar tüm tedbirlerde olduğu gibi makine ekipman alımı, yapım işi kalemleri, genel hizmet alımları ve görünürlük harcamaları ile sınırlıdır. Bu harcamalar bünyesinde IPARD program fonunun 103 – 2 tedbiri için belirlediği uygun harcama tutarı ise; her bir yatırım kolu için başvuru kitapçığında belirtildiği üzere minimum 30.000 € - maksimum 3.000.000 €’dur.

103 – 2 tedbiri üzerinden gerçekleştirilmesi planlanan projelerde uyulması gereken minimum standartlar TKDK’nın resmi sitesi ve ilgili başvuru kılavuzunda ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Genel olarak tedbir bazında uygulanması zorunlu olan yatırım kapsamında uyulması gereken minimum standartları ele alacak olursak;

⁴⁸<http://www.gidabilimi.com/index.php/tr/gida-mevzuati/ab-mevzuati/186-8522004>
(Erişim Tarihi: 8.04.2016)

Kriterler 3 bölümden oluşmaktadır ve her bir bölüm yapılacak yatırımın konusuyla alakalı olan standartlarda nelerin gerçekleştirilme zorunluluğu olduğunu göstermektedir.

Kriterlerin birinci bölümü yani genel kriterler kesimhaneler ve işleme tesislerinin bütün faaliyet kolları için zorunlu olup kriterler bazında hazırlanacak başvuru dokümanlarını (mimari, statik, elektrik, sıhhi proje çizimleri) ve yenilenebilir enerji sistemi kullanacak işletmeler için gereklilikleri açıklamaktadır.

Kriterlerin ikinci bölümü inşaat işlerine dair dikkat edilmesi gereken hususları et işleme tesisleri, kesimhaneler ve et parçalama tesisleri için ayrı olarak belirtmektedir. Bu kapsamda kurulacak tesisin ana faaliyet konusuna göre şekillenen üretim alanlarının AB standartlarına uygun hazırlanması ve hijyen koşullarının sağlanması için gerekli kriterler belirtilmektedir. Bu kısımda dikkat edilmesi gereken en önemli husus ise; eğer başvuru sahibi hem kesim hem işleme faaliyeti gösteren bir işletme için başvuru yapıyor ise, proje kapsamında belirtilen minimum uyulması gereken standartlardan hem kesimhaneler için zorunlu olan kriterler hem de işleme tesisi için zorunlu olan kriterler dikkate alınarak yapım işi gerçekleştirilmelidir. Bu durum faaliyet konusu olabilecek her bir işletme konusu için geçerlidir.

Kriterlerin 3 bölümü kurulacak tesisler tarafından bulundurulması gereken zorunlu makine ekipmanları yatırım konusuna göre açıklamaktadır. Bu kapsamda gerekli olan makine ekipmanlar aşağıdaki tabloda üretim kalemine uygun olarak hazırlanmıştır.

Tablo 2.5. 103 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Kırmızı Et Kesimhaneleri İçin Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Hayvan Refahını Sağlamaya Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	Kesim Hücresi veya Sabitleme Ekipmanı Sersemletme Makinesi Padok (Bu konuda inşaa tesis yapılmamış ise) Canlı Bekleme Ünitesi Hayvan Suluğu Havalandırma Sistemi
Halk Sağlığı, Hijyen ve Ürün Kalitesini Sağlamaya Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	İmha Fırını Kan/Pis Su Kanalı, Kanama Hattı ve Kanama Konveyörü Kaldırma Elevatörü ve Kaldırma Vinci İşleme Hattı

	<p>İşlem Platformu</p> <p>Deri Yüzme Makinesi</p> <p>İşkembe Çıkartma Makinesi</p> <p>Bacak Açma Kilitleme Aparatı</p> <p>Kan Tankı</p> <p>Yıkama Kabini</p> <p>Ayak/Boynuz Kesme Makası</p> <p>Döş Açma Testeresi</p> <p>Askı Arabası</p> <p>Atık Tankı</p> <p>Şut</p> <p>Havai Hat Kantarı</p> <p>Soğuk Hava Depoları</p>
Tablo 2.5. (Devam) 103 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar	
Üretimde Bulunması Zorunlu Genel Makine Ekipmanlar	<p>Kaldırma Vinci ve Aktarma Vinci</p> <p>Kan/Pis Su Kanalı, Kanama Hattı ve Kanama Konveyörü,</p> <p>İşleme Hattı</p> <p>Deri Yüzme Makinesi</p> <p>İşkembe Çıkartma Makinesi</p> <p>Ayak/Boynuz Kesme Makası</p> <p>Döş Açma Testeresi</p> <p>Askı Arabası</p> <p>Soğuk Hava Depoları</p>
Et Parçalama Tesisleri İçin Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Halk Sağlığı, Hijyen ve Ürün Kalitesini Sağlamaya Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	<p>Konveyör</p> <p>Çalışma Tezgahı</p> <p>Soğuk Hava Depoları</p>
Üretimde Bulunması Zorunlu Genel Makine Ekipmanlar	<p>İşleme Konveyörü</p> <p>Çalışma Tezgahı</p>
Kırmızı Et İşleme Tesisleri İçin Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Sucuk Üretimi	<p>Kuter veya Karıştırma Makinesi veya Mikser,Kıyma Makinesi</p> <p>Dolum Makinesi</p> <p>Fırın (Pişirme, kurutma, fümeleme için) (doğal olgunlaştırma yapılmayan tesislerde)</p> <p>Fermentasyon Ünitesi</p> <p>Askı Arabaları</p>

	Metal Dedektörü
Tablo 2.5. (Devam) 103 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar	
Sosis Üretimi	Kuter veya Karıştırma Makinesi veya Mikser Kıyma Makinesi - Fırın (Pişirme, kurutma, fümleme için), Askı Arabaları Haşlama Makinesi Sosis Soyma Makinesi (soyulmuş sosis üreten tesisler için) Paketleme/Ambalajlama Makinesi Metal Dedektörü
Salam Üretimi	Kuter veya Karıştırma Makinesi veya Mikser Kıyma Makinesi, Dolum Makinesi Fırın (Pişirme, kurutma, fümleme için) Askı Arabaları Haşlama Makinesi Paketleme/Ambalajlama Makinesi Metal Dedektörü
Kavurma Üretimi	Kavurma Kazanı Paketleme/Ambalajlama Makinesi Metal Dedektörü
Pastırma Üretimi	Pastırma Presi Askı Arabaları, Metal Dedektörü
Döner Üretimi	Kıyma Makinesi Et Yaprak Açma Makinesi Soğuk Hava Deposu Metal Dedektörü
Dana Jambon Üretimi	Karıştırma Makinesi veya Mikser Dolum Makinesi, Fırın Masajlama Makinesi Paketleme/Ambalajlama Makinesi Metal Dedektörü
Endüstriyel Köfte Üretimi	Kıyma Makinesi, Mikser Fırın, Paketleme/Ambalajlama Makinesi Metal Dedektör

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁴⁹

⁴⁹ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-2.pdf> (Erişim Tarihi: 8.04.2016)

2.2.2.6. 103 – 3 kanatlı et ve et ürünleri işlenmesi ve pazarlanması

Artan nüfus oranı ile doğru orantılı olarak talep oranı artan kanatlı eti, kırmızı ete göre tüketici bütçesine daha uygun bir fiyat politikası takip etmesi ve besin değeri açısından insan sağlığı için gerekli protein ihtiyacını karşılayabilecek değerlere sahip olması nedeniyle son yıllarda gıda sektöründe üretim kapasitesi en çok artan faaliyet kollarından biri haline gelmiştir.

Kümes hayvancılığındaki üretim artışında yaşanan üretim hızını daha iyi kavramak amacıyla 2015 yılının son dört ayında gerçekleşen TÜİK kümes hayvancılığı üretim verileri dikkate alınarak hazırlanan 2,6 numaralı tabloyu inceleyecek olursak;

2015 yılının Eylül ayında 79551 adet tavuk kesimi gerçekleştirilmiş ve bu ayı takip eden 3 ay içinde bu kesim oranında artışlar devam ederek sırasıyla 85168, 87051 ve 93350 adet tavuk kesimi yapılmıştır. Yapılan kesimler sonucunda aylık sırasıyla 135376 ton, 148402 ton, 152074 ton ve 159277 ton tavuk eti gıda piyasasına sunulmuştur.

Aynı dönemler içerisinde kanatlı etinin bir diğer kalemi olan hindi de ise kesim aylık bazlı kesim sayıları sırasıyla; 380 adet, 375 adet, 392 adet ve 650 adet olarak gerçekleşmiş ve bu kesimler doğrultusunda sırasıyla 3999 ton, 3686 ton, 3974 ton ve 5061 ton hindi eti piyasaya sürülmüştür.

Tablo 2.6. 2015 Yılı Eylül – Ekim – Kasım – Aralık Kümes Hayvancılığı Üretim Değerleri

				Türkiye-TR			
				09 -Eylül	10 -Ekim	11- Kasım	12- Aralık
Kümes Hayvancılığı Üretimi	2. (Kesilen Tavuk (Bin Adet))	015	2 79 551	85 168	87 051	93 350	
	3. (Tavuk Eti (Ton))	015	2 13 5376	14 8402	15 2074	15 9277	
	4. (Kesilen Hindi (Bin Adet))	015	2 38 0	37 5	39 2	65 0	
	5. (Hindi Eti (Ton))	015	2 39 99	36 86	39 74	50 61	

Kaynak: TÜİK, 2015.⁵⁰

Tabloda sunulan bu verilerin kayıtlı işletmelere dair olduğu düşünüldüğünde ve bu işletmelerin yanı sıra merdiven altı kanatlı eti üretim tesislerinin varlığı dikkate

⁵⁰ <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=80&locale=tr> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

alındığında kanatlı eti üretiminde talep dışı üretimin yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun yanı sıra, tavuk ve hindi eti dışında kanatlı eti üretim kalemlerinden biri olan kaz etinin son dönemde kanatlı eti sektöründe dikkat çeken bir üretim kalemi olarak ortaya çıkması ülkemizde kanatlı eti sektörünün yapısal bir büyüme takip etme zorunluluğunu ortaya çıkartmıştır.

Kanatlı eti sektöründe üretimi şekillendirme gereksinimi doğrultusunda üreticiye destek olmak ve kanatlı eti sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin üretim kapasitelerini etkin bir sürece dönüştürmek amacıyla IPARD kapsamında hazırlanan 103 – 3 Kanatlı Et Ve Et Ürünleri İşlenmesi ve Pazarlanması tedbirini, hem uyum sürecimizde OTP'nin en hassas konularından biri olan kanatlı sektörünü AB standartlarına taşımamıza hem de ülkemizde bulunan kanatlı eti üretim tesislerinde gıda sağlığı ve güvenliği konusunda uluslararası bir yapı oluşturmamıza ve bu vasıta ile üretim fazlası kanatlı etini dış pazarlara sunmamıza altyapı oluşturmaktadır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, tedbir kapsamında faaliyet konusu tavuk eti, hindi eti ve kaz eti olan işletmelere destek sunulmaktadır. Bu kapsamda işletmeler;

“Kanatlı eti kesimhanelerinin, parçalama tesislerinin ve kanatlı eti işleyen işletmelerin modernizasyonu, ürün kalitesi ve hijyen kontrollerinin iyileştirilmesi için laboratuvarlar ve ekipman alımı, hayvan refahı ile uyumlu koşullarda büyükbaş ve koyun/keçi kesimi için yatırım, soğuk hava deposu ekipman alımları, işletme tesisi içerisinde karkas ve etin izlenebilirliğinin gerçekleştirilmesi için yazılım ve izleme sistemlerinin kurulumundan yararlanabilirler.”⁵¹

Tedbir kapsamından yalnızca kanatlı eti sektöründe faaliyet gösteren mevcut işletmeler kapasite artırımını yapmamak koşulu ile başvuru hakkına sahiptir. Daha açık bir ifade ile 103 – 3 Kanatlı Et Ve Et Ürünleri İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbirinden faydalanmak isteyen başvuru sahipleri yeni bir işletme açamazlar yalnızca modernizasyon başlığı altında yararlanıcı olabilirler.

103-3 tedbir kapsamında Kanatlı Kesimhanesi (Tavuk - Hindi - Kaz), Kanatlı Eti İşleme tesisi, Kanatlı Parçalama tesisi, Kesimhane - İşleme tesisi, Kesimhane - Parçalama tesisi, Parçalama – İşleme tesisi ve kombine kanatlı et tesisi (Kesimhane, Parçalama ve

⁵¹ TKDK, 2015,(b) a.g.k., 19.

İşleme) modernize edilebilme imkanına sahip olup, bu süreç için bir takım spesifik kriterler bulunmaktadır.

Kanatlı Kesimhaneleri: başvuru sahibi projesi bazında yalnızca tavuk kesimine yönelik faaliyet gösterecek ise; proje kapsamında kurulacak kesimhanenin 103 – 3 başvuru çağrı rehberinde belirtildiği üzere saatte 1000 – 5000 adet tavuk kesim kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Proje hindi veya kaz kesimi üzerine bir işletme kurmayı taahhüt ediyor ise; proje kapsamında kesimhanenin saatte 100 – 1000 adet hindi/kaz kesim kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Eğer proje kapsamında kurulacak tesis tavuk, hindi ve kaz kesimlerinin hepsini gerçekleştiriyor ise kesimhanenin saatlik kesim kapasitesi yukarıda belirtilen sınırlar dâhilinde olmalıdır. Daha açık bir ifade ile kesimhanenin saatlik kesim kapasitesi 1000 – 5000 adet tavuk, 100 – 1000 adet kaz ve hindi aralıklarına uyum sağlamalıdır.

Kanatlı Et İşleme Tesisleri: Kanatlı et işleme tesislerine dair faaliyet alanı kırmızı et işleme tesisleri içinde geçerli olan 852/2004 numaralı AB Komisyon tüzüğündeki faaliyetleri kapsmalıdır. Bu doğrultuda başvuru sahibinin yalnızca mevcut işletmesinde kapasite artırımını yapmamak kaydı ile günlük 0,5 – 5 tonluk işleme kapasitesine sahip olması gerekmektedir.

Kanatlı Eti Parçalama Tesisleri: kırmızı et parçalama tesisleriyle aynı kapasite sınırlarına sahip olan kanatlı eti parçalama tesislerinde başvuru sahibi mevcutta var olan işletmesinde günlük 0,5 – 5 tonluk kurulu parçalama kapasitesine sahip olmalıdır.

Bunlarla birlikte, yatırım türü olarak yukarıda sıralanan her bir faaliyet kolu için yatırım sonunda, Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara Dair Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin EC 852/2004 – EC 853/2004 sayılı mevzuatları, iş güvenliği standartları ve AB çevre standartlarına dair yükümlülükler modernizasyonu yapılacak işletme adına gerçekleştirilmelidir.

Destek kapsamında uygun harcama kalemleri diğer tüm tedbirlerle aynı olup, harcamalar bünyesinde IPARD program fonunun 103 – 3 tedbiri için belirlediği uygun harcama tutarı ise; her bir yatırım kolu için minimum 30.000 € - maksimum 3.000.000 €' dur.

103 – 3 Kanatlı Et Ve Et Ürünleri İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbiri kapsamında belirlenen ve TKDK'nın web sitesinde ayrıntılı olarak verilen yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri özetleyecek olursak;

Kriterler 103 – 2 tedbiriyle aynı düzende oluşturulmuş olup 3 bölümden oluşmaktadır.

Kriterlerin birinci bölümü yani genel kriterler 103 – 2 tedbiriyle tamamen aynı olup projelendirme aşamaları ve istenilen dokümanlar hakkında (çizim projeleri) bilgi vermektedir.

Kriterlerin ikinci bölümü inşaat işlerine dair dikkat edilmesi gereken hususlarda ise 103 – 3 tedbiri için belirlenen et işleme ve parçalama tesislerinde uyulması gereken minimum kriterler tamamen 103 – 2 tedbiri ile aynı olup yalnızca; kanatlı kesimhane tesisleri için 103 – 2 tedbirinde uyulması gereken minimum koşullarda sunulan 18, 19, 20, 21 ve 23 maddeleri zorunlu tutulmamıştır.

Kriterlerin 3 bölümünde yer verilen zorunlu makine ekipmanların listesi ise tablo 2.7.'de sunulduğu gibidir.

Tablo 2.7. 103 – 3 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Kanatlı Et Kesimhaneleri İçin Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Hayvan Refahını Sağlamaya Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	Sersemletme Makinesi ve Bayıltma Kabini
Halk Sağlığı, Hijyen ve Ürün Kalitesini Sağlamaya Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	Canlı Kabul Bölümü Boğazlama Makinesi Kan/Pis Su Kanalı Yakma Fırını Kafa Kesme Makinesi Ayak Kesme Makinesi Makat Kesme Makinesi İç Organ Alma Makinesi, Taşlık Makinesi Hat Yıkama Ünitesi, Kursak Temizleme Makinesi Yıkama Kabini, Soğuk Hava Deposu

Tablo 2.7. (Devam) 103 – 3 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar	
Üretimde Bulunması Zorunlu Genel Makine Ekipmanlar	Sersemletme Makinesi ve Bayıltma Kabini Canlı Kabul Bölümü, Kan/Pis Su Kanalı Kafa Kesme Makinesi, Ayak Kesme Makinesi Makat Kesme Makinesi, Taşlık Makinesi Yıkama Kabini Kursak Temizleme Makinesi Soğuk Hava Deposu Sıcaklık İzleme Otomasyonu
Kanath Eti Parçalama Tesisleri İçin Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Halk Sağlığı, Hijyen ve Ürün Kalitesini Sağlamaya Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	Konveyör Çalışma Tezgahı Soğuk Hava Depoları
Üretimde Bulunması Zorunlu Genel Makine Ekipmanlar	Konveyör, Çalışma Tezgahı
Kanath Eti İşleme Tesisleri İçin Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Sosis Üretimi	Kıyma Makinesi Kuter veya Karıştırma Makinesi veya Mikser, Fırın, Dolum Makinesi Sosis Soyma Makinesi, Soğuk Hava Deposu
Fermente Sucuk Üretimi	Kıyma Makinesi Kuter veya Karıştırma Makinesi veya Mikser Dolum Makinesi, Fırın, Soğuk Hava Deposu
Salam Üretimi	Kıyma Makinesi Kuter veya Karıştırma Makinesi veya Mikser Dolum Makinesi, Fırın, Soğuk Hava Deposu

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁵²

18.12.2015 tarihinde IPARD 2 programının ilk çağrısına çıkan TKDK; 103 – 2 ve 103 – 3 tedbirleri için yayımladıkları çağrı ilanında 13.057.180 € destek bütçesi ayırdığını belirtmiştir. Tedbire dair başvuru kabulü 29.02.2016 – 25.03.2016 tarihleri arasında gerçekleştiğinden ötürü IPARD 2 kapsamında 103 – 2 tedbirinden biten proje olmadığı gibi 103 – 3 tedbirinden de henüz tamamlanmış yatırım bulunmamaktadır.

⁵²<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-3.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

IPARD 1 döneminde ise gerçekleşen 15 çağrı döneminde 103 – 2 ve 103 – 3 tedbirlerinden toplamda 124 adet sözleşme imzalanmış, sözleşmeler doğrultusunda 194,6 milyon TL toplam destek tutarı hesaplanırken, biten yatırımlar doğrultusunda bu tutarın 59,8 milyon TL’si hibe olarak başvuru sahiplerine ödendiği TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtilmiştir.

2.2.2.7. 103 – 4 su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması

Su ürünleri, içerdiği Omega 3 – Omega 6 yağ asitleri açısından zengin olan ve protein kaynağı olarak da insanların gelişimine önemli ölçüde etkili bir ürün yelpazesini bünyesinde barındırmaktadır.

Ülkemizin gerek sahip olduğu coğrafi konum gerekse sahip olduğu su kaynakları rağmen su ürünleri sektörü, gıda ürünleri sektörünün diğer üretim alanlarına nazaran yeterli gelişmeyi gösterememiştir. Bu durumun en önemli nedeni tüketicilerin talep oranını düşük olmasından kaynaklanırken, bu nedeni üretim aşamasında yaşanan hammadde yetersizliği, yüksek maliyetler, pazarlama sorunları gibi nedenler takip etmektedir.

TUİK’in yayımladığı 2014 yılı verileri doğrultusunda; “ülkemizde su ürünleri üretimi 2014 yılında bir önceki yıla göre % 11,6 azalarak 537 bin 345 ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin %43’ünü deniz balıkları, %6,5’ini diğer deniz ürünleri, %6,7’sini iç su ürünleri ve %43,8’ini yetiştiricilik ürünleri oluşturmuştur.”⁵³

Su ürünleri tüketimi açısından ise “ülkemizde kişi başı yıllık su ürünleri tüketim miktarı 10 yıldır ortalama 7,5 – 8,0 kg arasında değişirken”⁵⁴, 8,140 km kıyı şeridinde sahip ülkemiz için bu tüketim miktarı oldukça azdır. Tüketim açısından göze çarpan bir diğer husus ise; ülkemizde su ürünleri taze olarak tercih edilmektedir. Bu durumda ülkemizde su ürünleri işleme sektörünün gelişimine büyük ölçüde engel olmakta ve işleme sektöründe faaliyet gösteren tesislerin dış pazarlara yönelmesini sağlamaktadır. Dış pazarlara yönelme olgusu başta üretici için cazip gelse de işlenmiş su ürünlerinin pazarlama sürecinde kamusal sorunların bulunması ve gümrük problemleri gibi nedenlerle üreticinin zor duruma düşmesine neden olurken özellikle kırsal alanlarda

⁵³ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18731> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

⁵⁴ http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/4c2d4860a0fc27b_ek.pdf?tipi=14&sube=
(Erişim Tarihi: 08.04.2016)

sürdürülen su ürünleri işleme faaliyetlerinin ilerlemesini engellemekte ve ilgili alanlarda yatırım kapasitesini düşürmektedir.

Son dönemlerde üretiminde yaşanan sorunları çözmek ve tüketim payını arttırmak amacıyla desteklenmeye başlayan su ürünleri sektörünün ülkemiz açısından taşıdığı bir diğer önemse Avrupa Birliği üyelik sürecimizde ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda birliğin uyguladığı ortak balıkçılık politikası (OBP) ve OTP doğrultusunda ülkemizin su ürünleri üretim – işleme ve pazarlama sürecini birlik standartlarına getirmesi ve geliştirmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bu gereklilikten yola çıkarak IPARD kapsamında hazırlanıp, 2004 yılında uygulanmaya başlanan 103 – 4 Su Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbirine ile ülkemizde su ürünlerinin işlenmesi sektöründeki çalışmalar hız kazanmıştır.

42 ilde destek kapsamına alınan tedbirin amacı; su ürünleri işleme sektörünü AB standartlarına kavuşturmak, hammadde tedarikinde işleme tesislerinin ürün kaybını en aza indirmek maksadı ile sektörde soğuk zincir uygulamasını yaygınlaştırmak, üretim bazında kaliteyi arttırarak gelişen üretim koşulları vasıtasıyla AB ülkelerine su ürünleri ihracat kapasitesini arttırmak, belirlenen illerde mevcut işletmelerin üretim şartlarını iyileştirmek ve küçük ve orta büyüklükte su ürünleri işleme tesislerinin kurulumunu arttırarak kırsal alanda yeni iş fırsatları yaratmaktır.

Tedbir kapsamında desteklenen uygulamalar IPARD 2 sektörleri bilgi kitapçığında sıralandığı üzere;

“Kültür balıkçılığı ve su ürünleri işleyen işletmelerin modernizasyonu – genişletilmesi, su ürünleri ve kültür balıkçılığı ürünleri işleyen yeni işletmeler kurulması, su ürünlerinin soğutulması, işlenmesi, paketlenmesi ve pazarlanması maksadıyla makine ekipman alımı, insan sağlığı, çalışma koşulları, çevrenin korunması ve atık yönetimi ile ilgili topluluk standartlarına ulaşmaya yönelik ekipman ve tesis kurulumlarını içermektedir.”⁵⁵

Su ürünlerini işleme sektörü bünyesinde birçok üretim alanı kapsadığından ötürü tedbir kapsamından yararlanabilecek faaliyet kolları su ürünleri (taze su ürünleri, fileto ürünler, konserve ürünler, kabuklu deniz canlılar, yumuşakça ve çift kabuklu su ürünleri), insan tüketimine yönelik balık yağı üretimi ve her iki dalda da (su ürünleri işlenmesi – balık yağı üretimi) faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerle sınırlı tutulmuş

⁵⁵ TKDK, 2015,(b) a.g.k., 21.

olup insan tüketimine yönelik olmayan su ürünleri ve kültür balıkçılığı ürünleri özellikle su ürünleri işleme sektörünün bir dalı olan balık unu üretimi destek kapsamına alınmamıştır.

Yukarıda belirlenen faaliyet kolları için 103 – 4 tedbir bazında TKDK tarafından hazırlanan başvuru kitapçığında sıralanan spesifik kriterler ise;

- Tedbir kapsamına alınacak işletmeler karada gerçekleştirilen faaliyet süreçlerini kapsamaktadır.
- Başvuruda bulunulacak üretim dalı kapsamında mevcut işletmeler; gıdaların üretimi, tüketimi ve denetlenmesine dair 5179 sayılı gıda kanunu, 5393 sayılı belediye kanunu, 1380 sayılı su ürünleri yönetmeliğinin gerekliliklerini yerine belirtmeli ve ilgili üretim ve kayıt belgelerine sahip olmalıdır. Yeni kurulacak olan işletmelerse taahhüt ettikleri tesis faaliyete geçene kadar belgeleri temin etmelidir.
- Tedbir kapsamında işletmeler; 100 – 2.000 ton/yıllık işleme (su ürünleri, balık yağı, yumuşakça, çift kabuklu yumuşakça, kabuklu deniz canlılar, balım yağı) kapasitesine sahip olmalıdır.
- Bunlarla birlikte, yatırım kolu olarak yukarıda sıralanan her bir faaliyet için yatırım sonunda, Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara Dair Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin EC 852/2004 – EC853/2004 sayılı mevzuatları, iş güvenliği standartları ve AB çevre standartlarına dair yükümlülükler kurulacak yahut modernizasyonu yapılacak işletme adına gerçekleştirilmelidir.
- Destek kapsamında uygun harcama kalemleri diğer tüm tedbirlerle aynı olup, harcamalar bünyesinde IPARD program fonunun 103 – 4 tedbiri için belirlediği uygun harcama tutarı ise; her bir yatırım kolu için minimum 30.000 € - maksimum 1.500.000 €'dur.

103 – 4 Su Ürünlerinin İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbiri kapsamında belirlenen ve TKDK'nın web sitesinde ayrıntılı olarak verilen yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri özetleyecek olursak;

Kriterler diğer 103 tedbir kalemleriyle aynı düzende oluşturulmuş olup 3 bölümden oluşmaktadır.

Kriterlerin birinci bölümü yani genel kriterler projelendirme aşamaları ve istenilen dokümanlar hakkında (çizim projeleri) bilgi vermektedir.

Kriterlerin ikinci bölümünde belirtilen inşaat işlerine dair dikkat edilmesi gereken hususlarda ise su ürünleri işleme tesisleri için gerekli mimari düzen ve mahaller hakkında ayrıntılı açıklamalar verilmektedir.

Kriterlerin 3 bölümünde yer verilen zorunlu makine ekipmanların listesi ise tablo 2.8’de sunulduğu gibidir.

Tablo 2.8. 103 – 4 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

<p>IPARD Programından Kaynaklanan Her Bir Üretim Kalemi İçin Zorunlu Makine Ekipman Listesi</p>	<p>Phmetre</p> <p>Hijyen İstasyonu</p> <p>Su Arıtma Ünitesi (ozonlama, klorlama, vb)</p> <p>Atık Yönetim Sistemi (Katı atık dolum istasyonu, atık tankları, Izgara ve süzgeç,</p> <p>Filtrasyon sistemi, Basınçlı yıkama makinesi)</p> <p>Plastik Kasa (Projenin tamamlayıcı bir parçası olarak)</p> <p>Yıkama makinesi (Plastik kasa yıkama makinesi)</p> <p>Palet</p> <p>Metal dedektörü</p> <p>Sterilizasyon Fırını</p>	
<p>Üretimde Bulunması Teknik Olarak Zorunlu Makine Ekipman Listesi</p>	<p>Taze Soğutulmuş Su Ürünleri</p>	<p>Buz Makinesi</p> <p>Çalışma tezgahı ve konveyör Yıkama makinesi (Plastik kasa yıkama makinesi)</p> <p>Boylama hattı</p> <p>Havalandırma sistemi</p> <p>Soğuk muhafaza odası için endüstriyel tip soğutma grubu veya monoblok tip soğutma grubu veya split tip soğutma grubu</p> <p>Proses tankı</p>
	<p>Taze Dondurulmuş Su Ürünleri</p>	<p>Şoklama ünitesi</p>

		<p>Ürün taşıma arabası (şok odaları için) (IQF dondurmaya tercih eden firmalar için zorunlu değildir.)</p> <p>Buz makinesi Çalışma tezgahı Boylama Hattı Havalandırma sistemi Soğuk muhafaza ve donmuş muhafaza odası için endüstriyel tip soğutma grubu veya monoblok tip soğutma grubu veya split tip soğutma grubu Glaze Makinesi Ambalaj makinesi</p>
	Su Ürünlerinin Tütsülenmesi	<p>füme ürünler için füme fırını (otomatik veya geleneksel vs) Proses Tankı Havalandırma sistemi Soğuk muhafaza ve donmuş muhafaza odası için endüstriyel tip soğutma grubu veya monoblok tip soğutma grubu veya split tip soğutma grubu Şoklama ünitesi Ambalaj makinası Çalışma tezgahı</p>
	Fileto Ürünler	<p>Fileto makinesi İç organ alma makinesi Çalışma tezgahı (fileto için) Ambalaj makinesi Şoklama ünitesi Havalandırma sistemi</p>
	Konserve Ürünler	<p>Konserve kapama makinesi Konserve ürünlerde ön pişirme fırınları ve sterilizasyon makinesi (Otoklav) Konserve ürünlerde etiketleme öncesi kutuların dış yüzeylerini kurutma makinesi Havalandırma sistemi Soğuk ve donuk muhafaza için endüstriyel tip soğutma grubu veya</p>

		monoblok tip soğutma grubu veya split tip soğutma grubu Çalışma tezgahı (fileto için) Plastik kasa ve konserve kutusu yıkama makinesi
	Yumuşakça ve Çift Kabuklu Su Ürünleri	Dövme makinesi Havalandırma sistemi Buhar makineleri (otoklav) Proses Tankı (Haşlama ve pişirme amaçlı) Soğuk muhafaza ve donmuş muhafaza odası için endüstriyel tip soğutma grubu veya monoblok tip soğutma grubu veya split tip soğutma grubu Çalışma tezgahı
	Balık Yağı Üretimi	Çalışma tezgahı ve konveyör Pres makinesi Dekantör Endüstriyel Santrifüj Yağ Tankı Havalandırma Sistemi
Yatırım Yenilenebilir Enerji Sistemleri İçeriyor İse	Solar Panel İzleme Sistemleri	

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımca revize edilmiştir.*⁵⁶

18.12.2015 tarihinde IPARD 2 programının ilk çağrı ilanında TKDK; 103 – 4 tedbirler için 3.078.504 € destek bütçesi ayırdığını belirtmiştir. Tedbire dair başvuru kabulü 29.02.2016 – 25.03.2016 tarihleri arasında gerçekleştiğinden ötürü IPARD 2 kapsamında 103 – 4 tedbirinden de diğer 103 tedbirleri gibi henüz tamamlanmış yatırım bulunmamaktadır.

IPARD 1 döneminde ise gerçekleşen 15 çağrı döneminde TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında 103 – 4 tedbirinden toplamda 22 adet sözleşme imzalanmış, sözleşmeler doğrultusunda 27,4 milyon TL sektör bazlı toplam

⁵⁶<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-4.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

destek tutarı hesaplanırken, biten yatırımlar doğrultusunda bu tutarın 14,6 milyon TL'si hibe olarak başvuru sahiplerine ödendiği belirtilmiştir.

2.2.2.8. 103 – 5 meyve ve sebze ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması

Meyve – sebze işlenmesi; ilgili ürünlerin taze paketlenmesi, kurutulması, dondurulması, depolanması gibi üretim süreçlerinden geçerek tüketicinin kullanımına hazır hale getirilmesini kapsamaktadır.

Son yıllarda tüketici açısından yoğun talep gören işlenmiş meyve ve sebze ürünleri, tüketiciye hem besin değeri yüksek ürünleri hazır hale getirirken hem de günlük hayatta hazırlanması pratik bir ürün yelpazesi sunmaktadır.

Üretici açısından bakıldığında ise; ülkemizin sahip olduğu iklimsel koşullar hemen hemen her çeşit tarım ürününün üretiminde avantaj sağlamaktadır. Bu süreçte sebze ve meyve ürünlerine müşteri talebinin her dönem yüksek olması bu ürünlerin uzun dönemli muhafazasını gerekli kılarken bu noktada devreye giren meyve – sebze işleme sektörü üreticiye hasat sonrası kayıpları azaltma ve ürünlerin verimli bir şekilde değerlendirilmesine imkân tanımaktadır.

TUİK tarafından yayımlanan veriler doğrultusunda;

“Ülkemizde 2015 yılında sebze üretimi bir önceki yıla göre %3,4 oranında artarak yaklaşık 29,6 milyon tona ulaşmıştır. Meyve üretiminde ise; üretim miktarı 2015 yılında bir önceki yıla göre %3,9 oranında artış göstererek 17,8 milyon tona ulaşmıştır.”⁵⁷

Sebze – meyve üretimindeki bu artışın her geçen yıl nüfus oranımızdaki artışla orantısız olarak artacağı dikkate alındığında ve günümüzde tüketici alışkanlıklarının hazır gıdaya yönelimi düşünüldüğünde meyve – sebze işleme sektörünün gıda sektörü içerisindeki önemi daha da artmaktadır.

Meyve – sebze işleme sektörün önemini arttıran diğer bir husus ise; ülkemizde üretilen meyve ve sebze ürünlerinin çoğu iç pazarda mevsimsel olarak tüketilmektedir. Yoğun üretim avantajına karşın meyve ve sebzeler çabuk bozulma riski taşıması nedeni ile ülkemizin ihracatında alması gereken paydan oldukça küçük bir pay almaktadır. Bu payın artırılması içinse depolama ve işleme kapasitesinde işletmelerin kalite standartlarını yükseltmesi gerekmektedir. AB'ye üyelik sürecimizde de karşımıza çıkan

⁵⁷ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18706> (Erişim Tarihi: 09.04.2016)

bu durum ülkemizi OTP'ye uyum sürecinde ve özellikle ürettiğimiz ürünlerin AB ülkelerine pazarlanmasında ülke standartlarımızın birlik standartlarına uyumunu gerekli kılmaktadır.

Bu doğrultuda, meyve sebze sektöründeki üretim kapasitemiz, işleme – pazarlama – depolama şartlarımız ve bu üretim dalının milli ekonomimizdeki önemi göz önüne alınarak IPARD kapsamında oluşturulan 103 – 5 Meyve ve Sebze Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması alt tedbiri vasıtasıyla meyve sebze sektöründe işleme süreçlerinin geliştirilmesi hedeflenmiş olup, tedbirin genel amacı TKDK 103 – 5 başvuru çağrı rehberinde açıklandığı üzere;

“Meyve ve sebze sektöründe; hasat sonrası kayıpların azaltılması, soğuk hava depolama ve kurutma tesisleri kapasitelerinin geliştirilmesi ve işletmelerin AB standartlarına uyumunun sağlanması; çevreyi kirleten üretim süreçlerinin ortadan kaldırılmasıdır.”⁵⁸

Tedbir kapsamında desteklenen uygulamalar IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında sıralandığı üzere;

“Temizleme, sınıflama, tasnif ve paketleme hatlarını kuruluşu, markalama ve izlenebilirlik sistemlerinin geliştirilmesi, modifiye atmosferli soğuk hava tesisleri ve modifiye atmosfer koşulları altında paketleme hatlarının kuruluşu, kurutma makine ekipman alımı ve paketleme hatları, kurutma, temizleme, sınıflandırma, derecelendirme ve paketleme tesisleri, modifiye atmosferli soğuk hava tesisleri ve modifiye atmosfer koşulları altında paketleme tesisleri, ön soğutma ve soğutma ünitelerinin ve soğuk hava depolarının inşası ve modernizasyonu, hammadde ve paketleme için depo kuruluşları, ürün taşıma ekipmanları alımı, meyve ve sert kabuklu meyvelerin kurutulması için makine ekipman alımı desteklenmektedir.”⁵⁹

Yukarıda bahsi geçen üretim süreçleri kurulumundan faydalanmak için öncelikli şartlar ise;

İlk olarak modernizasyonu gerçekleştirilecek ya da yeni kurulacak küçük ya da orta ölçekteki işletmenin TKDK'nın web sitesinde yayınlanmış olan meyve – sebze listesindeki ürünlerden birini işlemesi gerekmektedir. Kabul gören meyve ve sebzelerin

⁵⁸<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/103.pdf> (Erişim Tarihi: 09.04.2016)

⁵⁹ TKDK, 2015, (b) a.g.k., 20.

temel türleri Tablo 2.9’da verilmiş olup bu ürünlere dair yan kolların bilgisi TKDK web sitesinde ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 2.9. 103 – 5 Tedbiri Kapsamında Desteklenen Meyve Sebze Listesi

Desteklenen Ürünler		
Domates (Taze Veya Soğutulmuş)	Sarımsak (Taze Veya Kuru)	Lahanalar, Karnabaharlar, Alabaşlar, Yaprak Lahanalar Ve Benzeri Yenilen Brassikalar (Taze Veya Soğutulmuş)
Soğanlar, Şalotlar, Sarımsaklar, Pırasalar Ve Diğer Soğanımsı Sebzeler (Taze Veya Soğutulmuş)	Pırasa Ve Diğer Soğanımsı Sebzeler	Marul (Lactuca Sativa) Ve Hindiba (Cichorium Spp.) (Taze Veya Soğutulmuş)
Havuçlar, Şalgamlar, Kırmızı Pancar, Teke Sakalı (Salsifis), Kök Kerevizi, Turplar Ve Benzeri Yenilen Kökler (Taze Veya Soğutulmuş)	Hıyarlar Ve Kornişonlar (Taze Veya Soğutulmuş)	Baklagiller (Kabuklu Veya Kabuksuz) (Taze Veya Soğutulmuş)
Diğer Sebzeler(Taze Veya Soğutulmuş)	Diğer Kabuklu Meyveler (Taze Veya Kurutulmuş - Kabuğu Çıkarılmış Veya Soyulmuş Olsun Olmasın)	Plantain
Taze İncir	Avokado Armudu, Ananas, Guava Armudu, Mango Ve Mangost	Turunçgiller (Taze Veya Kurutulmuş)
Mandalin (Tanjerin Ve Satsuma Dahil); Klemantin, Vilking Ve Benzeri Turunçgil Melezleri	Limon (Citrus Limon, Citrus Limonum) Ve Tatlı Limonlar (Citrus Aurantifolia, Citrus Latifolia)	Kavunlar (Karpuzlar Dahil) Ve Papaya (Taze)

Tablo 2.9. (Devam) 103 – 5 Tedbiri Kapsamında Desteklenen Meyve Sebze Listesi		
Elma, Armut Ve Ayva (Taze)	Kayısı, Kiraz, Şeftali (Nektarin Dâhil), Erik Ve Çakal Eriği (Taze)	Diğer Meyveler (Taze) – Çilek, Üzüm, Yaban Mersini, Kivi Vb.
Safran – Diğer Türler	Bitki Ve Bitki Kısımları (Tohum Ve Meyveler Dahil) (Esas Olarak Parfümeride, Eczacılıkta, Böcek Yada Mantar Öldürücü Veya Benzeri Amaçlarla Kullanılan Cinsten Olanlar - Taze Kesilmiş, Ezilmiş Veya Toz Haline Getirilmiş Olsun Olmasın)	Keçiboynuzu (Harnup)

Kaynak: TKDK, 103 – 5 uygun harcama listesinde yer alan meyve – sebze listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.⁶⁰

İkinci olarak yatırımın sağlanması gereken 103 – 5 çağrı rehberinde açıklanan kriter kapasite esastır. Bu kapsamda yatırım kapsamında kurulacak olan soğuk hava depolarında toplam kapasite maksimum 10.000 m³ olmak zorundadır. Bu sınırı aşan uyarlamalar başvuru esnasında destek kapsamında bırakılmaktadır.

Son olarak TKDK tarafından belirlenen kriterler ise konu ile alakalı ulusal mevzuatlara uyumu kapsamakta olup, kurulacak – modernize edilecek tesisin;

- 5957 sayılı Sebze Ve Meyveler İle Yeterli Arz Ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Kanun ve bu kanuna dair değişiklikleri
- Eğer başvuru sahibi üretici örgütü ise; 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu, 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu, 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Ve Birlikler Kanunu, 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, 5957 Sayılı Sebze Ve Meyveler İle Yeterli Arz Ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Kanunu ve bu kanunlar üzerinde gerçekleşen değişiklikleri hükmen yerine getirmek zorundadır.
- Bunlarla birlikte, yatırım kapsamında her bir faaliyet için yatırım sonunda, Gıda Maddeleri Hijyeninde Belirli Hijyenik Kurallara Dair Avrupa Parlamentosu ve

⁶⁰ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/MeyveSebzeListesi.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

Avrupa Konseyinin EC 852/2004 – EC853/2004 sayılı mevzuatları, iş güvenliği standartları ve AB çevre standartlarına dair yükümlülükler kurulacak yahut modernizasyonu yapılacak işletme adına gerçekleştirilmelidir.

Destek kapsamında uygun harcama kalemleri diğer tüm tedbirlerle aynı olup, harcamalar bünyesinde IPARD program fonunun 103 – 5 tedbiri için belirlediği uygun harcama tutarı ise; her bir yatırım kolu için minimum 30.000 € - maksimum 1.250.000 €'dur.

Yatırım kapsamında işleme tesisi için belirleyen faaliyet alanı içerisinde depolama ve paketleme tesisi de destek kapsamında değerlendirildiği için yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterler bu faaliyet alanlarının oluşumuna göre şekillendirilmiştir. Bu kapsamda; kurulacak olan tesise depolama sistemi de eklenecekse bu kriterlerdeki depolama sistemine dair kurulum standartları yerine getirilmelidir. Yatırım bünyesinde paketleme sistemini içeriyor ise paketleme tesisine ait kriterler yerine getirilmelidir. Eğer kurulacak tesis hem paketleme hem de depolama sistemini içeriyor ise minimum koşullarda verilen kriterler eksiksiz olarak yerine getirilmelidir. Yatırım kapsamında TKDK tarafından alımı zorunlu kılınan ekipmanlar ise tablo 2.10'da zorunluluk alanlarına göre sunulmuştur.

Tablo 2.10. 103 – 5 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Gıda Güvenliğine Yönelik Alımı Zorunlu Makine Ekipmanlar	Hijyen İstasyonu, Havalandırma sistemleri, Sıcaklık/Nem İzleme Otomasyonu (Soğutma sistemine entegre ise ayrıca alınması zorunlu değildir), Üretim İzleme Otomasyonu, Jeneratör
Üretimde Bulunması Teknik Olarak Zorunlu Makine Ekipman Listesi (İşletmede Paketleme Hattı Bulunuyorsa Zorunludur)	Yıkama hatları veya makineleri Seçme ve ayıklama hattı, Paketleme/Ambalajlama Makinesi
Yatırım Yenilenebilir Enerji	Solar Panel, İzleme Sistemleri

Kaynak: TKDK, *Uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁶¹

⁶¹<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-5.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

18.12.2015 tarihinde IPARD 2 programının ilk çağrı ilanında TKDK; 103 – 5 tedbiri için 15.886.732 € destek bütçesi ayırdığını belirtmiştir. Ayrılan bütçe miktarı ile 103 tedbirinde en çok desteklenen ikinci tedbir olan meyve sebze ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasına yönelik yatırımlara dair başvuru kabulü 29.02.2016 – 25.03.2016 tarihleri arasında gerçekleştiğinden ötürü IPARD 2 kapsamında 103 – 5 tedbirinden henüz tamamlanmış yatırım bulunmamaktadır.

TKDK'nın yayınladığı IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığına göre; IPARD 1 döneminde ise gerçekleşen 15 çağrı döneminde 103 – 5 tedbirinden toplamda 149 adet sözleşme imzalanmış, sözleşmeler doğrultusunda 178,6 milyon TL sektör bazlı toplam destek tutarı hesaplanırken, biten yatırımlar doğrultusunda bu tutarın 67,8 milyon TL'si hibe olarak başvuru sahiplerine ödenmiştir.

2.2.3. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri

Altında barındırdığı 7 alt tedbir ile kırsal alanlarda yeni iş olanakları yaratmak ve bu alanda ikamet eden kişilerin hane halkı gelirlerini arttırmayı hedefleyen 302 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi Ve İş Geliştirme Tedbirinin yasal dayanağı; 231/2014 sayılı IPA Konsey Tüzüğü'nün⁶² 3.1.d maddesi, 447/2014 sayılı IPA Komisyon Uygulama Tüzüğü ve IPARD 2 kapsamında imzalanan sektörel anlaşmadan oluşmaktadır.

Tedbirin genel amaçları; “Yeni işler yaratmak suretiyle istihdamın desteklenmesi ve iş faaliyetlerinin geliştirilmesi yoluyla mevcut işlerin korunması, bu şekilde kırsal alanlarda ekonomik faaliyet düzeyinin yükseltilmesi ve kırsal nüfusun azalmasının tersine çevrilmesidir.”⁶³ Tedbir bazında belirlenen her bir alan için bu genel amaçların dışında spesifik amaçlar bulunmaktadır. Bu spesifik amaçlar ise ilerleyen kısımlarda açıklanacak her bir alt tedbir içeriğinde ele alınacaktır.

Doğrudan kırsal alanda gerçekleşen ticari hayatı canlandırmaya yönelik olan 302 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme Tedbiri, IPARD 2 döneminde 101 ve 103 tedbirlerine kıyasla en çok revizyon geçiren destek alanı olmuştur.

⁶² İlgili Tüzüğün genel içeriği ve çerçeve anlaşmanın içeriğine <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-1040.pdf> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

⁶³ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/302.pdf> (Erişim Tarihi: 11.04.2016)

Bu kapsamda IPARD 1 (2007 - 2013) döneminde⁶⁴;

- Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi
- Yerel Ürünler ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi
- Kırsal Turizmin Geliştirilmesi
- Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi alt tedbirlerinden oluşan 302 tedbiri IPARD 2 (2014 -2023) döneminde geliştirilerek 7 alt tedbir destek kapsamını oluşturmuştur. Yeni dönemde desteklenen alt tedbirler ise⁶⁵;
- 302 – 1 Bitkisel Üretimin Çeşitlendirilmesi, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Pazarlanması
- 302 – 2 Arıcılık ve Balın Üretilmesi, İşlenmesi ve Pazarlanması
- 302 – 3 Zanaatkarlık ve Katma Değerli Yöresel Ürünler
- 302 – 4 Kırsal Turizm ve Rekreatyonel Faaliyetler
- 302 – 5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği
- 302 – 6 Makine Parkları
- 302 – 7 Yenilenebilir Enerji Tesisleri olup, bu tedbirlerden 302 – 1, 302 – 3, 302 – 4 ve 302 – 5 tedbirleri içerik olarak IPARD 1 dönemiyle aynı olup isim revizesine gidilmiştir. Destek kapsamındaki 302 – 2 tedbiri ise IPARD 1 döneminde Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi tedbiri kapsamında uygulanırken, IPARD 2 döneminde ayrı bir destek dalı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Son olarak 302 – 6 ve 302 – 7 tedbirleri ise IPARD 2 döneminde ilk kez uygulanacak yeni destek dalları olarak mevzuata eklenmiştir.

⁶⁴<https://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/3.1/302-1.pdf> (Erişim Tarihi: 11.04.2016)

⁶⁵<http://www.tkd.gov.tr/ProjeIslemleri/BasvuruIslemleri> (Erişim Tarihi: 11.04.2016)

2.2.3.1. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri için destek oranları

Tedbir bünyesinde yer alan her bir faydalanıcı sektör için destek kapsamı 302 Tedbiri Başvuru Kitapçığında da belirtildiği üzere 65 kamu katkısı (Türkiye – AB katkısı) olup geri kalan %35’lik bütçe yararlanıcının kendi özkaynaklarıyla karşılanmaktadır.

Bunlar birlikte 302 tedbirinde yatırım konusu olabilecek her bir alt tedbir için uygun harcama oranı sabit tutulmuş olup, bu tutar her bir yatırım için 5.000 € - 500.000 € aralığında belirlenmiştir.

Tedbirin nihai faydalanıcıları TKDK tarafından 2015 yılında yayımlanan Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi Başvuru Çağrı Rehberinde belirtildiği üzere; “5488 sayılı tarım kanununda tanımlanan çiftçiler veya çiftlik hanehalkı üyeleri, Kırsal alanda ikamet eden ve ekonomik faaliyet gösteren gerçek kişiler ve Kırsal alanda faaliyet gösteren mikro ve küçük ölçekli işletmeler olarak belirlenmiştir.”⁶⁶

2.2.3.2. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri kapsamında belirlenen IPARD programı sıralama kriterleri

101 ve 103 tedbirlerinde olduğu gibi 302 tedbiri de IPARD 2 döneminde bir takım sıralama kriterlerine tabi tutulmuştur. Aşağıda görsel 2.5’de sunulan TKDK sıralama kriterleri bazında başvuru sahibinin niteliği (yaş, cinsiyet, mesleki yeterlilik), diğer IPA bileşenleriyle uygunluk (Yerel Kalkınma Stratejisi – LEADER Programı), üretim alanı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ön plana çıkartılmıştır.

⁶⁶ TKDK (2015). (a) Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme Başvuru Çağrı Rehberi. Ankara, s.6.

Genel Seçim Kriterleri	Puanlar
Başvuru sahibi (gerçek kişi olması durumunda kendisi, tüzel kişiliklerde ise tüzel kişiliği temsil ve ilzama yetkili olan kişi) başvurunun sunulduğu tarihte 40 yaşının altındaysa.	10
Başvuru sahibi, dağ veya orman köylerinde faaliyette bulunan bir çiftçiye	10
Yatırım bir kadın girişimci tarafından gerçekleştirilmekteyse veya proje sahibi bir kadınsa	10
Başvuru sahibinin, ekonomik faaliyet alanında bir mesleki sertifikası, diploması veya 3 yıl deneyimi bulunuyorsa	10
Yatırım, kabul edilmiş bir Yerel Kalkınma Stratejisine dayanıyor ve bu strateji üzerine inşa edilmişse	20
Başvuru sahibi bir üretici örgütü, birliği veya kooperatifiyse	10
Proje, bitki yetiştiriciliği, arıcılık/bal üretimi, mikro ve küçük ölçekli işletmeler, kırsal turizm ve rekreasyonel faaliyetler, su ürünleri yetiştiriciliği ve makine parkları alanlarında enerji talebini karşılamak amacıyla yenilenebilir enerji tesisi kurulumu içeriyorsa	10
GENEL TOPLAM	80

Görsel 2.5. TKDK, “302 Tedbiri Kapsamında IPARD Sıralama Kriterleri”⁶⁷

2.2.3.3. 302 çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme tedbiri kapsamında uyulması gereken genel başvuru kriterleri

302 tedbirine dair uyulması gereken genel kriterler çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme başvuru rehberinde açıklandığı doğrultuda;

- Başvuru yapma hakkı olan olası her bir faydalanıcının vergi kayıt sistemine kaydı olmalıdır. Ayrıca devlete ödenmemiş herhangi bir SGK – vergi borcu bulunmamalıdır.
- Programdan yararlanacak küçük ve mikro işletmeler 28457 sayılı 2012/3834 numaralı yönetmelikte yer alan sınıflandırma ve tanımlamanın içerisinde yer almalıdır. Bu kapsamda mikro işletmelerin 1 milyon TL’den az, küçük işletmelerin 8 milyon TL’ den az yıllık ciroya sahip olması gerekmektedir.
- Başvuru sahibi çiftçi veya çiftlik hanehalkı üyesi ise bu durumunu gıda tarım ve hayvancılık bakanlığı tarafından belgelendirmelidir.
- Yatırımını kırsal alanda gerçekleştirecek kişiler adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde kırsal alanda gözükmüyor olmalıdır.

⁶⁷ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/302.pdf> (Erişim Tarihi: 13.04.2016)

- Yeni işletme kurulumu ve mevcut işletmede modernizasyon imkânı sunan 302 tedbiri bazında başvuru sahibi TKDK tarafından EK 3 listesi adı altında yayınlana ulusal mevzuatları mevcut işletme ise başvuru aşamasında, yeni kurulacak bir işletme ise başvuru ödeme talep paketi teslim edilene kadar gerçekleştirmek zorundadır.
- Başvuru sahibi kuracağı yahut modernize edeceği işletmeyi 5 yıl süreçle faaliyette tutmak zorundadır. Bununla birlikte TKDK ile proje kabul sonrasında imzalanan faydalanıcı sözleşmesindeki yükümlülükleri eksiksiz olarak yerine getirmelidir.

IPARD 2 dönemi için 18 Aralık 2015 tarihinde çıkılan birinci proje çağrı ilanı, 302 tedbirine başvuru dönemini 28 Mart 2016 – 22 Nisan 2016 tarihleri arasında belirlendiği için, henüz ilgili tedbir ve bu tedbire ait alt sektörlerde uygulama konmuş bir yatırım bulunmamaktadır.

T.C. Tarım Gıda Ve Hayvancılık Bakanlığının hazırladığı IPARD 2 programı tanıtımı kapsamında ise 2014 – 2023 yıllarını kapsayan dönem için;

“2,760 adet proje desteklenmesi, 2,550 adet kırsal alanda ilave veya çeşitlendirilmiş gelir kaynaklarını geliştiren ekonomik teşebbüs gerçekleşmesi ve yenilenebilir enerji alanında 276 adet yatırımcıya ulaşılması hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda ise desteklenecek yatırımcılar için 340.000.000 € sermaye ön görülmüştür.”⁶⁸

2.2.3.4. 302-1 bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi ve bitkisel ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması

Eski adı çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi olan 302 – 1 Bitkisel Üretimin Çeşitlendirilmesi Ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbirinin genel amacı, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının IPARD programı (2014 – 2020) için hazırladığı program tanıtımında da açıklandığı üzere;

Kırsal alanda faaliyet gösteren çiftçilere mevcut faaliyet alanlarının dışında katma değeri yüksek işlere odaklanma imkânı yaratmak, bu işlerin emek yoğun niteliğinden dolayı kırsal alanda yeni istihdam olanakları oluşturmak ve tarımsal faaliyetlere ek olarak gerçekleştirilebilir, ilave gelir sağlamaktır.

⁶⁸ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 13.04.2016)

Tedbirin asıl içeriği süs bitkileri ve çiçek soğanı yetiştiriciliği, tıbbi ve aromatik bitkiler, mantar ve misel üretimi, fide ve fidan üretiminden oluşmaktadır. Bu faaliyet alanları üzerinden belirlenen spesifik amaçlar ise;

Süs Bitkileri Ve Çiçek Soğanı Yetiştiriciliği:

“Dünya’da 145 ülke 223,000 ha’lık alanda süs bitkisi üretmektedir. 11,170 ha ile Japonya ilk sırada yer alırken bunu ABD (9,279 ha), Hollanda (2,499 ha) ve İtalya (3,252 ha) izlemektedir. Türkiye’de ise sadece 300 ha’lık bir alanda çiçek üretimi yapılmaktadır. İstanbul, Bursa, Yalova, İzmir, Muğla, Samsun, Trabzon, Ankara, Kırşehir, Antalya, İçel, Adana, İskenderun, Erzurum ve Diyarbakır illerimiz süs bitkisi üretiminde söz sahibidir.”⁶⁹

Ülkemizin sahip olduğu iklim çeşitliliği yedi bölgemizde farklı türlerde süs bitkisi yetiştirme imkânı tanımaktadır. Var olan bu avantaja rağmen ise ülkemizde süs bitkisi yetiştiriciliği sınırlı bir alanda yapılmakta olup, bu alanın genişletilmeye ve söz konusu üretim dalında daha fazla üreticiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Süs bitkisi yetiştiriciliğinin 4 ana kolunu oluşturan; dış mekan bitkileri, kesme çiçekler, iç mekan bitkileri ve çiçek soğanı üretiminin ülkemizde iç talebi karşılama amacıyla yapılması bu üretim dalının gelişmesine engel olurken ekipman yetersizlikleri, sera şartlarının yetiştiricilik açısından gerekli standartlara sahip olmaması mevcut üreticinin yeterli bazda verim alamamasına neden olmaktadır.

Tüm bu sorunlara çözüm oluşturmak, kırsal alanda süs bitkisi yetiştiricilerinin sayısını arttırmak ve ülke ekonomisinde bu üretim dalının pozitif katkısını arttırmak amacıyla 302 – 1 tedbiri kapsamında desteklenen süs bitkisi yetiştiriciliği ve çiçek soğanı üretimi olası yatırımcılara kırsal alanda yeni bir iş kapısı açarken aynı zamanda AB standartlarında süs bitkisi üreten seraların sayısının artmasına, mevcut seraların üretim şartlarını iyileştirmesine imkân tanımaktadır.

Tıbbi Ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği: geleneksel ve modern tıp’ın vazgeçilemez hammaddesi olan tıbbi ve aromatik bitkiler yalnızca sağlık alanında değil, tarım, endüstri hatta günlük hayatımızda kullandığımız kişisel bakım ürünlerinin içeriğinde bile yer almaktadır.

⁶⁹ http://samsun.tarim.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Kitaplarimiz/sus_bitkileri_yetistirciligi.pdf (Erişim Tarihi: 13.04.2016)

“Geniş bir kullanım alanına sahip olan bu bitki türleri aynı zamanda da ülkemizin iç ve dış ticaretinin önemli bir kalemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda Türkiye’de iç ve dış ticareti yapılan tıbbi ve aromatik bitkiler hakkında yapılan bir çalışmaya göre bitki türü sayısı alt türler de dahil olmak üzere 347 adet olup, bunlardan 139 türün ihracatı yapılmaktadır.”⁷⁰

Taşıdığı öneme binaen ülkemizde gerçekleşen tıbbi aromatik bitki üretimin artırılması ve özellikle bu üretim kaleminin kırsal alanda yeni bir gelir bütçesi oluşturulması kapsamında 302 – 1 tedbiri ile desteklenen tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği, ülkemizin üyelik sürecinde ve sonrasında AB ile gerçekleştirilecek ihracat oranımızın artması için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Tedbir kapsamında desteklenecek tıbbi aromatik bitkilerin belirlenmesi için ülkemizde yetişen türler dikkate alınarak konunun uzmanlarıyla çalıştaylar yapılmıştır. Bu çalıştaylar sonucunda TKDK resmi web sitesinde de yayımlanan, destek kapsamına girecek 72 adet tıbbi aromatik bitki (adaçayı, çemen, haşhaş, kekik, kimyon vb.) belirlenmiş olup, liste dışında kalan bitkiler tedbir kapsamı dışında tutulmuştur.

Mantar Ve Misel Üretimi: son yıllarda tarımsal üretim alanında, dikkat çekici bir faaliyet alanı olmaya başlayan mantar ve misel (mantar tohumu) üretimi, kırsal alanlara ekonomik bazda canlılık kazandırma açısından karlı bir girişim fırsatı sunmaktadır.

302 – 1 tedbiri kapsamında da ele alınan mantar ve misel üretim ile ulaşılmak istenilen temel amaç; kırsal alanlarda iş imkânı yaratmanın yanı sıra üretim koşulları hassasiyet isteyen mantar ve miselin; üretim sürecinde sterilizasyon, depolama, soğutma gibi aşamalarında alt yapıyı güçlendirerek dış ticaretimizde küçük bir paya sahip olan bu ürünlerin dış pazarlardaki özellikle AB pazarındaki payını arttırmaktır.

Fide Ve Fidan Üretimi: Yurdumuzda son yıllara kadar, meyve ve asma fidanlarının çok önemli bir bölümü kamuya ait işletmelerde üretilirken, günümüzde fidan üretimi tamamen özel fidancılık işletmelerine bırakılmıştır. Bu amaçla; yurdun değişik yörelerindeki fidan üretme istasyonları kapatılarak bu işletmelere; özel fidancılık şirketlerinin gereksinme duyduğu anaç, aşı kalemi ve aşı gözü gibi fidan üretimi için gerekli ana materyali üretme görevi verilmiştir. “Meyve bahçesi ve yeni bağ tesislerinin

⁷⁰<http://www.baka.org.tr/uploads/1357649536TiBBi-VE-AROMATiK-BiTKiLER-SEKTOR-RAPORU-5ARALiK.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

hızla arttığı günümüzde, yapılan desteğin kaldırılması sonucu son yıllarda meyve ve asma fidanı üretiminde önemli düşüşler olmuştur.”⁷¹

Fidan üretiminde yaşanan sorunlara nazaran küreselleşmenin getirdiği hızlı üretim sistemi dünyada ve ülkemizde fide üretimine talebi arttırmış, özellikle domates gibi gıda sanayinde geniş bir alana hitap eden ürün fidaları tarımla uğraşan çiftçilerin ve seracılık faaliyetlerinin vazgeçilmez bir ürünü olmuştur.

Her iki alanda da (fide – fidan) ülkemizde yaşanan problemleri çözümlmek ve fide – fidan üretim sürecini AB standartlarına taşıyarak tüketici talebini karşılamak amacıyla 302 – 1 tedbiri kapsamında desteklenen fide – fidan üretimi, kırsal nüfusun gelir kapasitesini arttırabilecek kapasitede olup aynı zamanda da kırsal alanda fide – fidan üretim yapan çiftçilere mevcut tesislerini modernize etme imkânı sunmaktadır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 302 tedbiri kapsamında yukarıda belirlenen faaliyet kollarına dair yatırımcıya sunulan destekler;

“Depolama binaları ve makine garajlarının inşası – modernizasyonu, toprağı işlemek için bahçe ve tarım ekipmanı alımı, mahsul üretimi için, makine (hasat makinesi, gübreleme makinesi, pulluk vb.) ve hasat sonrası malzemeler (ön soğutma ekipmanları, kasalar, kutular vb.) alımı, bitkilerin üretimi, depolanması/olgunlaştırılması, kurutulması, işlenmesi ve pazarlanması için ekipman alımı ve tesislerin inşası, modernizasyonu veya genişletilmesi, seraların inşası veya yeniden kurulumu (kısa ömürlü plastik hariç olmak üzere, özellikle cam, sert ve uzun ömürlü plastik veya diğer materyallerden kurulumu) ve gerekli makine ekipman alımı, kendi tüketimi amacıyla yenilenebilir enerji amacıyla makine ekipman alımını ve inşaat işlerini kapsamaktadır.”⁷²

TKDK Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme Başvuru Çağrı Rehberinde yapılan açıklamalara göre; 302 – 1 tedbiri kapsamında yatırıma dair belirtilen kapasite oranı arazi büyüklüğüne göre belirlenmiş olup, bu kapsamda yatırımın uygulanacağı arazi büyüklüğünün 1 – 2 hektar aralığında olması zorunlu tutulmuştur. Bu kriterin yanı sıra tedbirden yararlanmak için başvuru sahibi çiftçi veya hanehalkının üyesi değilse, yatırımın kırsal alanda olması şart koşulmuştur. İşleme, paketleme konusunda yatırım yapacak kişilerin ise yatırım yapacakları sektörde üretim yapmaları için gerekli

⁷¹http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/4306d99c63613fa_ek.pdf?tipi=14 (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

⁷² TKDK, 2015. (b) a.g.k., 29.

olan üretim ve kayıt belgelerini başvuru esnasında, eğer işletme yeni kurulacak ise nihai ödeme talebi sırasında tamamlaması zorunlu kılınmıştır.

302 – 1 Bitkisel Üretim Çeşitlendirilmesi Ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbiri kapsamında belirlenen ve TKDK'nın web sitesinde ayrıntılı olarak verilen yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri ise;

3 bölümden oluşmaktadır. Kriterlerin birinci kısmı genel kriterler olup, TKDK bünyesinde istenen çizimler ve başvuru aşamasında kriterlerin kontrol edileceği belgelerin içerikleri açıklanmaktadır. Kriterlerin ikinci kısmı, yapım işlerine dair uygun alan ve m² hesaplarının sınırlarını belirlerken, bu açıklamalar Süs Bitkilerine, Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin İşlenmesine, Mantar ve Misele üretim - işlenmesine, Fide ve Fidana üretimine yönelik olarak ayrı kalemlerde açıklanmıştır. Kriterlerin üçüncü bölümü ise zorunlu olarak işletmede bulundurulması gereken makine ekipmanları açıklamaktadır. İlgili ekipmanlar Tablo 2.11'de sunulduğu gibidir.

Tablo 2.11. 302 – 1 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Üretimde Bulundurulması Gereken Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Süs Bitkileri	Kurutma sistemi
Tıbbi ve Aromatik Bitkiler (İşleme ve Paketleme)	
Mantar Üretimi	İklimlendirme Sistemi
Misel Üretimi	Buzdolabı/Derin Dondurucu Steril Kabin İnkübatör

Kaynak: TKDK, *Uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁷³

Tablo 2.11'den anlaşılacağı üzere; 302 -1 tedbiri içinde yer alan fide ve fidan üretimi ile çiçek soğanı üretimine dair zorunlu makine ekipman bulunmamaktadır. Ayrıca tedbir bünyesinde yer alan faaliyetlerden biri yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını içeriyorsa, işletme bünyesine işletmenin kurulu gücünü geçmeyecek oranda solar panel ve izleme sistemi alınması zorunludur.

⁷³<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-1.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

18 Aralık 2015 tarihinde TKDK tarafından çıkılan birinci çağrı ilanında IPARD 2 (2014 – 2020) dönemi için 302 – 1 ve 302 – 2 tedbirine ait ortak bütçe belirlenmiş olup, bu miktar 9.439.200 €'dur. Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere çıkılan çağrı kapsamında hibesi ödenmiş bir yatırım bulunmamaktadır.

IPARD 1 döneminde ise 302 – 1 tedbirinden eski adıyla çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi tedbirinden, arıcılık da dâhil olmak üzere 7,462 adet sözleşme imzalanmış olup, bu sözleşmeler için 287,9 milyon TL'lik yatırım tutarı hesaplanmış ve bu tutarın 239,7 milyon TL'si biten yatırımlar sonucunda başvuru sahibine ödendiği TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında açıklanmıştır.

2.2.3.5. 302-2 arıcılık ve arı ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması

IPARD 1 döneminde 302 – 1 tedbirinin içeriğinde değerlendirilen ve IPARD 2 döneminde başlı başına bir destek tedbiri olarak çıkan 302 – 2 Arıcılık Ve Arı Ürünlerinin Üretimi, İşlenmesi Ve Pazarlanması tedbirinin amacı;

“Yüksek kuruluş maliyeti bulunmayan ve hızlı bir ekonomik dönüşü olan arıcılık faaliyetlerini özellikle kadın arıcıları desteklemek ve bal – diğer arıcılık ürünlerinin daha etkin bir şekilde üretimi ve pazarlanması için araç ve ekipman desteği sağlayarak gelir düzeylerini arttırarak, kırsal alanda mevsimlik iş kapasitesi yaratmaktır.”⁷⁴

TUİK tarafından yayımlanan yıl bazlı arıcılık üretim istatistiklerinin verildiği görsel 2.6'da görüldüğü üzere ülkemizde arıcılık alanında faaliyet gösteren köy sayısı 1991 – 2012 yılları arasında 20.000 – 23.000 adet arasında değişirken, 2013 yılı sonrası işletme bazında açıklanan arıcılık faaliyetleri kapsamında geçtiğimiz yıl arıcılık sistemine kayıtlı 83.467 işletme olduğu belirlenirken aynı dönemde 107.665 ton bal üretimi gerçekleştirilmiştir.

“FAO 2013 verilerine göre ise bal üretim oranımız ve sahip olduğumuz kovan sayısı ile ülkemiz Çin'den sonra 2. sırada yer alırken bu sıralama kapsamında AB ülkeleri arasında bal üretiminde birinci sırada olduğumuz açıklanmıştır.”⁷⁵

⁷⁴ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

⁷⁵ Konu ile alakalı ayrıntılı üretim istatistiklerine ve değerlendirmelere <https://www.tse.org.tr/upload/tr/dosya/icerikyonetimi/531/16102014133752-1.pdf> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

Tüm bunlara karşın ülkemizde kovan başı alınan bal veriminin ortalama 15 -16 kg arasında olması (dünya ortalaması 20 kg) ve arıcılığa ait yan ürünlerin üretiminde (polen, arı sütü vb.) arıcılık sektöründe tesis bazında yeterli alt yapının bulunamaması IPARD kapsamında arıcılık sektörünün de desteklenmesinde etkili olmuştur.

Arıcılık Apiculture (Türkiye - Turkey)						
	Arıcılık yapılan köy sayısı	Arıcılık yapan işletme sayısı	Yeni kovan	Eski kovan	Bal	Balmumu
	Number of villages in apiculture	Number of agriculture holdings in apiculture	New hives	Old hives	Honey	Wax
	(adet - number)	(adet - number)	(adet - number)	(adet - number)	(ton-tons)	(ton-tons)
1991	21 540	-	3 161 583	266 859	54 655	2 863
1992	21 931	-	3 289 672	250 656	60 318	2 916
1993	21 975	-	3 450 755	234 692	59 207	3 110
1994	22 050	-	3 567 352	219 236	54 908	3 353
1995	21 987	-	3 701 444	214 594	68 620	3 735
1996	22 329	-	3 747 578	217 140	62 950	3 235
1997	22 145	-	3 798 200	204 102	63 319	3 751
1998	22 302	-	4 005 369	193 982	67 490	3 324
1999	22 447	-	4 135 781	185 915	67 259	4 073
2000	22 571	-	4 067 514	199 609	61 091	4 527
2001	22 606	-	3 931 301	184 052	60 190	3 174
2002	22 423	-	3 980 660	180 232	74 554	3 448
2003	22 110	-	4 098 315	190 538	69 540	3 130
2004	22 133	-	4 237 065	162 660	73 929	3 471
2005	22 550	-	4 432 954	157 059	82 336	4 178
2006	22 305	-	4 704 733	146 950	83 842	3 484
2007	21 560	-	4 690 278	135 318	73 935	3 837
2008	21 093	-	4 750 998	137 963	81 364	4 539
2009	21 469	-	5 210 481	128 743	82 003	4 385
2010	20 845	-	5 465 669	137 000	81 115	4 148
2011	21 131	-	5 862 312	149 020	94 245	4 235
2012	21 307	-	6 191 232	156 777	89 162	4 222
2013	-	79 934	6 458 083	183 265	94 694	4 241
2014	-	81 108	6 888 907	193 825	103 525	4 053
2015	-	83 467	7 486 621	223 015	107 665	4 750

Arıcılık yapan köy sayısı 2013 yılından itibaren "Arıcılık yapan işletme sayısı" olarak değiştirilmiştir.

Number of villages in apiculture have been revised as "number of agricultural holdings in apiculture" since 2013.

Görsel 2.6. TÜİK, Türkiye’de Gerçekleşen Yıl Bazlı Arıcılık Üretim İstatistikleri⁷⁶

302 – 2 tedbiri altında ele alınan arıcılık faaliyetleriyle 2 temel konu desteklenmektedir. TKDK tarafından yayımlanan 302 – 2 uygun harcama listesi⁷⁷ doğrultusunda bunlardan birincisi; 302.2.1 Bal ve Diğer Arıcılık Ürünleri olup bal, kraliçe arı, polen, arı sütü, propolis ve bal mumu üretim kalemleri tedbir kapsamına girmektedir. Bu üretim kalemleri doğrultusunda da inşaat – geliştirme – modernizasyon başlıkları altında bal ve diğer arıcılık ürünlerinin depolanması – işlenmesi için barınak ve

⁷⁶ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002 (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

⁷⁷ Ayrıntılı uygun harcama listesine

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3022/30221UygunHarcama.pdf> ve <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3022/30222UygunHarcama.pdf> adreslerinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

ek bina inşasına, lisanslı yetiştiricilerin ana arı üretebileceği yetiştirme istasyonlarının kurulmasına yönelik inşaat işleri ve makine ekipman alımı desteklenmektedir.

302 – 2 tedbirinin ikinci ele aldığı konu ise 302.2.2 başlığı altında Bal ve Diğer Arıcılık Ürünlerinin İşleme ve Pazarlanması olarak ele alınmaktadır. Bu tedbir ile yatırımcı kovan üretimi ve her türlü bal ve bal ürünlerinin işlenmesini gerçekleştirebilir, mevcutta işletmesi var ise bu işletmeyi genişletebilir/modernize edebilir. Bu başlıkta bir önceki 302.2.1 başlığı gibi makine ekipman alımı, yapım işlerini desteklerken bir önceki başlığa ek olarak burada yapım işi kaleminde idari bina kurulumu da girmektedir.

TKDK tarafından 302 – 2 tedbiri için belirlenen uygulama ve kapasite kriterleri ise hem kurumun web sitesinde hem de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı – IPARD (2014 – 2020) ismiyle hazırladığı raporunda belirtildiği üzere;

- Başvuru sahibi çiftçi veya hanehalkı üyesi değilse yatırım TKDK tarafından kabul edilen kırsal alanların birinde yer almalıdır.
- Başvuru sahibi arıcılık sistemine (AKS) kayıtlı olmalıdır.
- 302.2.1 Bal ve Diğer Arıcılık Ürünlerini konu alan yatırımlarda işletmenin sahip olacağı kovan sayısı 30 – 500 kovan ile sınırlı olup bu kapasite sınırı 302.2.2 başlığı altında Bal ve Diğer Arıcılık Ürünlerinin İşleme ve Pazarlanmasını konu alan yatırımlar için zorunlu değildir.
- Ana arı üretimi üzerine yapılacak bir girişimde başvuru sahibi projesi sonlanana kadar (nihai ödeme talep dönemi) geçerli bir yetiştiricilik sertifikasına sahip olmalıdır.
- 302.2.2 başlığı altında Bal ve Diğer Arıcılık Ürünlerinin İşleme ve Pazarlanmasını konu alan yatırımlar, mevcut işletme üzerine yapılacak ise mevcut işletme 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda Ve Yem Kanunu içeriğine göre tanımlanmış olmalıdır. Başvuru yeni kurulacak bir işletme için yapılacak ise bu yeterlilik proje sonlanana kadar elde edilmelidir.

302 – 2 Arıcılık ve Arı Ürünlerinin Üretimi, İşlenmesi ve Pazarlanması tedbiri kapsamında belirlenen, TKDK'nın web sitesinde ayrıntılı olarak verilen yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri ise;

Diğer IPARD kapsamındaki tedbirler gibi 3 bölümden oluşmaktadır. Kriterlerin birinci kısmı genel kriterler olup, TKDK bünyesinde istenen çizimler ve başvuru aşamasında kriterlerin kontrol edileceği belgelerin içerikleri açıklanmaktadır. Kriterlerin ikinci kısmı, bal ürünleri işlenmesine özel yapım işi ve alan kriterlerini açıklamaktadır. Kriterlerin üçüncü bölümü ise zorunlu olarak işletmede bulundurulması gereken makine ekipmanları açıklamaktadır. İlgili ekipmanlar aşağıdaki Tablo 2.12’de sunulduğu gibidir.

Tablo 2.12. 302 – 2 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Üretimde Bulundurulması Gereken Zorunlu Makine Ekipmanlar	
Bal Üretimi	Kovan
Ana Arı Üretimi	
Polen Üretimi	Kovan (Polen tuzaklı) Polen kurutma makinesi
Arı Sütü Üretimi	Buzdolabı (Arı sütü mamülleri üretimi söz konusu ise)
Bal Mumu Üretimi	Bal Mumu eritme kazanı
Propolis	Propolis toplama ızgarası

Kaynak: TKDK, *Uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁷⁸

Tablodan da anlaşılacağı üzere; 302 -2 tedbiri içinde yer alan 302.2.2 Bal ve Diğer Arıcılık Ürünlerinin İşleme ve Pazarlanmasını konu alan işletmelere dair zorunlu makine ekipman bulunmamaktadır. Ayrıca tedbir bünyesinde yer alan faaliyetlerden biri yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını içeriyorsa, işletme bünyesine işletmenin kurulu gücünü geçmeyecek oranda solar panel ve izleme sistemi alınması zorunludur.

302 – 2 tedbiri bazında IPARD 2 programında ayrılan bütçe ise, 302 – 1 tedbirinde de belirtildiği üzere 302 -1 kalemiyle ortak belirlenmiş olup bu miktar 9.439.200 €’dur.⁷⁹

⁷⁸<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-2.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

⁷⁹ IPARD 2, birinci çağrı ilanına <http://www.tkdhaber.com/tkd-ipard-ii-1-cagri-ilani-yayinlandi.html> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

2.2.3.6. 302-3 zanaatkarlık ve yerel ürün işletmeleri

Kırsal alanlarda yöresel ürünler, el sanatları ve katma değerli ürünlerin üretilmesi, işlenmesi ve pazarlanmasını temel alan 302 -3 Zanaatkarlık ve Yerel Ürün İşletmeleri tedbirinin amacı;

Çiftçilerin bahsi geçen faaliyet kollarında üretim standartlarını ve kapasitelerini genişletmek ve kırsal alanlarda bu ürünlerin tanıtımı ve markalaşmasını sağlamaktır.

Yukarıdaki açıklamada geçen katma değerli ürünlere açıklık getirecek olursak, katma değerli ürünlerin TKDK tarafından tanımı “herhangi bir ürünün fiziksel durumunda ya da görünümünde meydana gelen değişikliği ifade eder”⁸⁰ olarak açıklanmıştır.

Tedbir kapsamında hangi el sanatlarının destekleneceği, hangi ürünlerin katma değerli ve hangi ürünlerin yöresel ürün olduğu TKDK tarafından her bir yatırım kolu için açıklanmıştır. Bu kapsamda katma değerli ürünler yukarıdaki tanımda yer alabilecek ürünleri ve aşağıdaki tabloda gıda olan ve olmayan ürünleri katma değerli ürünler olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.13’de verilen ürünlerin birinci dereceden üretimi – tarımsal üretimi tedbir kapsamına girmemektedir. Bunun yanı sıra gıda ürünleri içerisinde verilen et ve süt işleme kalemleri kapasite sınırlamasına tabi olup et işlemede günlük 0,5 ton işleme kapasitesi, süt işlemede günlük 10 ton işleme kapasitesi aşılmamalıdır. IPARD 1 döneminde katma değerli ürünler her il tarafından ayrı ayrı belirlenerek, TKDK il koordinatörlükleri tarafından yayımlanmıştır. Yayımlanan bu belgenin içerdiği il bazlı ürünleri yalnızca o ilden başvuru yapan kişilerce kullanım hakkı verilmiştir. Bu durum il bazlı başvurularda bir takım sorunlara ve başvuru sahiplerinin itirazlarına neden olunca IPARD 2 döneminde bu uygulama değiştirilerek genel ürün listesi yayınlanmış ve desteklenen her bir il için uygulama hakkı tanınmıştır.

⁸⁰<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/302.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

Tablo 2.13. Katma Değerli Ürünler (Gıda Olan – Olmayan)

GIDA ÜRÜNLERİ	Et İşleme (sucuk, pastırma, kavurma vs.)
	Süt İşleme (yoğurt, peynir, ayran vs.)
	Meyve Ve Sebze İşleme (Biber Salçası, Püre, Pekmez, Marmelat, Reçel, Pestil, Turşu, Sofralık Zeytin, Zeytin Mamulleri)
	Kurutulmuş Meyve Ve Sebzelerin İmalatı
	Boza
	Salep
	Bakliyat (İşleme Ve Paketleme)
	Mısır Kurutma
	Yerel Yiyecek (Yemek, Börek, Tatlı, Şekerleme, Unlu Mamuller)
	Baharatlar
	Kaya Tuzu
	Bitki Çayları Ve Aromatik Kahveler
	Pamuk Yağı, Defne Yağı, Susam Yağı
GIDA OLMAYAN ÜRÜNLER	Sabun
	Gül Suyu

Kaynak: TKDK, *Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme Başvuru Çağrı Rehberindeki açıklamalar dikkate alınarak tarafımca yapılmıştır.*⁸¹

Tedbir kapsamında desteklenen uygun el sanatları TKDK'nın web sitesinde EK.8 Listesi⁸² adıyla tablo halinde yayınlanmış olup desteklenen başlıca faaliyet alanları; ahşap işi, metal işi, cam eşya, seramiklerin üretimi, çanak çömlek (toprak eşya, çömlek yapma), çinicilik, dokumacılık, hasır işi, sepet dokuma, müzik aletleri yapımı, keçe yapımı, kilimcilik, halıcılık, semer yapımı, taş işleme, dekoratif taş işi, sedef döşeme, kâğıt sanatları (hattatlık (kaligrafi),ebru sanatı, tezhip), saraçlık, folklorik bebek ve giysi yapımı, yorgancılık, tarak yapımı, alçı işleri/tandır yapımı, dikişçilik, giysi dekorasyonu, nakış işleme, örgü ve süpürge yapımıdır.

⁸¹ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3023/30232UygunHarcama.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

⁸² TKDK tarafından belirlenen uygun el sanatları listesi – EK-8' e <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunElSanatlariListesi/UygunElSanatlariListesi.pdf> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 302 - 3 tedbiri kapsamında yukarıda belirlenen faaliyet kollarına dair yatırımcıya sunulan destekler;

“İşletme binaları ve üretim tesislerinin inşası / modernizasyonu / kurulumu / genişletilmesi ve yeniden inşası, yerel gıdalar ve tarımsal ürünlerin üretilmesi ve paketlenmesi için ve ayrıca el sanatları faaliyetleri için özel makine ekipman alım, paketlenme tesisleri, ekipman konusunda fiziksel yatırımlar, aynı il sınırları içerisinde yer alan dükkanlar ve stantların kurulması dahil olmak üzere, katma değerli ürünler ve el sanatları için tanıtım ve pazarlama ile ilişkili yatırımlar, kendi tüketimi amacıyla yenilenebilir enerji amacıyla makine ekipman alımını ve inşaat işlerini kapsamaktadır.”⁸³

TKDK tarafından 302 – 3 tedbiri için belirlenen uygulama ve kapasite kriterleri ise hem kurumun web sitesinde hem de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı – IPARD (2014 – 2020) ismiyle hazırladığı raporunda belirtildiği üzere;

- Başvuru sahibi çiftçi veya hane halkı üyesi değilse yatırım TKDK tarafından kabul edilen kırsal alanların birinde yer almalıdır.
- Başvuru sahibi kırsal alanda yaşayan gerçek kişi ise yatırım kırsal alanda olmalıdır. Yatırım kapsamında tanıtım stantları veya satış noktaları kurulacak ise bu yerler yatırım ili ile aynı sınırlar içinde olmalıdır. Bu noktada kırsal veya kentsel alan sınırı yoktur.
- TKDK web sitesinde yayımlanan EK 8 Uygun El Sanatları Listesi dışındaki alanlar desteklenmemektedir.
- Et ve süt işleme konusunda yapılacak yatırımlarda kapasite sınırına uyulmalıdır.
- Katma değerli yöresel gıda veya gıda dışı ürünlere yatırım yapacak işletmeler mikro ölçekli işletme (1 milyondan az ciro ve 10 kişiden az çalışana sahip işletmeler) olmalıdır.
- Yerel gıda ürünlerinin işlenmesi – paketlenmesini konu alan yatırımlar, mevcut işletme üzerine yapılacak ise mevcut işletme 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu içeriğine göre tanımlanmış olmalı ve gerekli üretim sertifikalarına sahip olmalıdır. Başvuru yeni kurulacak bir işletme için yapılacak ise bu yeterlilik proje sonlanana kadar elde edilmelidir.

⁸³ TKDK, 2015, (b) a.g.k., 29.

302 – 3 Zanaatkarlık ve Yerel Ürün İşletmeleri tedbiri kapsamında belirlenen ve TKDK'nın web sitesinde ayrıntılı olarak verilen yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri ise;

2 ana bölümden oluşmaktadır. Kriterlerin birinci kısmı genel kriterler olup, TKDK bünyesinde istenen çizimler ve başvuru aşamasında kriterlerin kontrol edileceği belgelerin içerikleri açıklanmaktadır. Kriterlerin ikinci kısmı, işleme ve paketleme tesislerine dair yapım işi ve alan kriterlerini açıklamaktadır. Tedbir kapsamında üretim faaliyetleri için herhangi bir alımı zorunlu makine ekipman bulunmamakla birlikte yatırım yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını içeriyorsa yalnızca bu alanda solar panel ve izleme sistemi alımı zorunludur.

18 Aralık 2015 tarihinde TKDK tarafından çıkarılan birinci çağrı ilanında IPARD 2 (2014 – 2020) dönemi için 302 – 3 tedbirine 5.244.000 € toplam destek hibe bütçesi ayrılmıştır.

IPARD 1 döneminde ise 302 – 3 tedbirinden eski adıyla Yerel Ürünlerin Ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi tedbirinden TKDK – IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 309 adet sözleşme imzalanmış olup, bu sözleşmeler için 121,4 milyon TL'lik yatırım tutarı hesaplanmış ve bu tutarın 45,5 milyon TL'si biten yatırımlar sonucunda başvuru sahibine ödenmiştir.

2.2.3.7. 302-4 kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri

302 tedbirinin en temel desteklerinden biri olan ve kırsal alanlardaki gelişimde hızlandırıcı bir rolü olan 302 – 4 kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetler tedbirini açıklamadan önce tedbirin isminde faaliyet alanlarını ve bunların önemini açıklamamız gerekmektedir. Bu kapsamda kırsal turizm; “doğal kaynakların, kültürel mirasın, tarımsal alanların, kırsal konutların, geleneklerin ve yerel bölgesel kimliği yansıtan “marka” olmuş ürünlerin turistik açıdan değerlendirilmesidir.”⁸⁴ Rekreasyon faaliyetleri ise; su sporları, dağcılık, kamping, kara sporlar ve birçok dış mekân aktivitesini bünyesine alan faaliyetler bütünüdür. Bahsi geçen iki kavramın ülkemiz için önemi ise; TÜİK tarafından nüfusun 20.000 altında olduğu yerler olarak kabul edilen kırsal alanlar ülkemizin sahip olduğu yüz ölçümüyle doğru orantılı olarak geniş bir alana yayılmış durumdadır. Bu

⁸⁴ TKDK.(2016), (c) *Kırsal kalkınma ocak – şubat – mart dergisi*. Ankara. s.34

alanlarda yaşanan ekonomik, demografik sıkıntılar ve göç problemi milli ekonomimizin olumsuz yönde etkilenmesine neden olurken aynı zamanda da bu kesimlerde yaşayan halkın iş olanaklarının kıtlığı nedeniyle dar boğaza düşmesine neden olmaktadır. Bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak için en büyük fırsat ise bu alanlarda yapılan ekonomik faaliyetlerin (tarım, hayvancılık vs.) kapasitesinin genişletilerek yöreye özgü motiflerin ortaya çıkartılmasını sağlamaktır. Bu kapsamda karşımıza çıkan kırsal turizm anlayışı ve bu oluşumu destekleyen rekreasyon faaliyetleri, kırsal alanlarda göçün önüne geçebilecek etkili bariyer olup aynı zamanda da kır – kent arasındaki gelişmişlik farkını azaltarak milli ekonomimizin güçlenmesini sağlamaktadır.

Ülkemizin ulusal kırsal kalkınma stratejisi dikkate alınarak hazırlanan ve IPARD mevzuatı çerçevesinde de yer verilen 302 – 4 Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri tedbiriyle ulaşılmak istenen amaç;

“Konaklama, yemek hizmeti ve rekreasyon tesisleri oluşturulması ve mevcut tesislerin koşulları ve kapasitelerinin iyileştirilmesi yoluyla kırsal turizmin geliştirilmesi, kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilerek, kırsal alanlarda yeni iş kapasitelerinin yaratılmasını sağlamaktır.”⁸⁵

Tedbir kapsamında kırsal alanlarda geliştirilmesi için öncelik tanıyan ve başvuru sahibinin uygulayabileceği başlıca faaliyet kolları; Konaklama Tesisleri, Yeme-içme Tesisleri, Rekreasyon Tesisleri, Konaklama - Yeme-içme Tesisleri, Konaklama - Rekreasyon Tesisleri, Yeme-içme - Rekreasyon Tesisleri ve Konaklama - Yeme-içme - Rekreasyon Tesisleri kurulumu yahut var olan tesislerin AB standartlarında modernizasyonunu kapsamaktadır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 302 – 4 tedbiri kapsamında belirlenen ve yukarıda sıralanan faaliyet kollarına dair yatırımcıya sunulan destekler ise;

“Pansiyonlar veya küçük/ mikro ölçekli konaklama tesislerinin kurulması, yeniden tefrişi, mevcut binalarda yatak & kahvaltı odalarının yenilenmesi, çiftliklerde ve açık alanlarda konaklama amacıyla bina ve tesislerin inşası (kamp yerleri, spor ve rekreasyon alanları vb.), Yeme içme tesisleri ve çiftlik ürünleri tanıtım stantlarının kurulması, Özellikle dağ bisikleti, rafting, doğa yürüyüşleri olmak üzere, at biniciliği, spor veya iç sularda rekreasyon balıkçılığı gibi turistik açık alan aktivitelerinin organizasyonu ile doğrudan bağlantılı alt yapı

⁸⁵ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

yatırımları, Eğer projenin entegre bir parçası ise gerekli bilgi teknoloji ekipmanları ve yazılımlarının alımı, Uygun ekipman olarak; aydınlatma ve tertibatı, havalandırma ekipmanı, filtreleme ve arıtma ekipmanları, haberleşme ekipmanlar, mobilya, temizlik gereçleri, eğlence amaçlı ses ve görüntü ekipmanları – yeme içme tesisleri için mutfak ekipmanları alımı, Kendi tüketimi amacıyla yenilenebilir enerji amacıyla makine ekipman alımını ve inşaat işlerini kapsamaktadır.”⁸⁶

TKDK tarafından 302 – 4 tedbiri için belirlenen uygulama ve kapasite kriterleri ise diğer tedbirlere nazaran daha az olup, başvuru sahibinin her hangi bir mesleki yeterlilik şartını sağlaması gerekmemele birlikte yatırım alanı kırsal alanda olmak zorundadır.

Kapasite sınırlaması yalnızca yatırım kapsamında kurulacak konaklama tesislerinde ait olup, kurulacak tesis maksimum 25 odalı olmalıdır. Bunun yanı sıra konaklama tesisleri üzerine yapılacak yatırımlarda dikkat edilmesi gereken en önemli husus, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan 4519 sayılı Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine Ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik⁸⁷ de belirtilen şartların ve TKDK tarafından AB standartları doğrultusunda hazırlanan uyulması gereken minimum kriterlerin eksiksiz olarak yerine getirilmesi gerekmektedir. Daha net bir ifadeyle konaklama tesisleri kurulumunda hem ulusal standartlar yerine getirilmeli hem de TKDK tarafından yayımlanan AB standartları yerine getirilip, işletmenin faaliyeti için gerekli belge ve sertifikaların tamamına sahip olunmalıdır.

Yatırım kapsamında fırın kurulumu gerçekleşecek ise; işletme 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu içeriğine göre istenen tanımlanmalı, belge ve sertifikalara sahip olmalıdır.

302 - 4 Kırsal Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri tedbiri kapsamında belirlenen ve yatırımcının uyması zorunlu olan minimum kriterler kurumun web sitesinde açıklandığı üzere 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yapım işlerine ait standartları ve alan hesaplarını içerirken bu bölümden yalnızca yemek işletmeleri (lokanta, pastane) sorumludur. Kriterlerin ikinci bölümü ise tablo 2.14’de sunulduğu gibi zorunlu makine ekipman alımlarını açıklamaktadır.

⁸⁶ TKDK, 2015,(b) a.g.k., 29.

⁸⁷ İlgili yönetmeliğe <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20058948.pdf> adresinden ulaşılabilir. (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

Tablo 2.14. 302 - 4 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Kırsal Turizm Tesisleri	Yatak
Yeme-İçme Tesisleri Yatırımı	Buzdolabı Ocak
Yazılım Dâhil Bilgi Teknolojileri Yatırımı	Bilgisayar Yazıcı
Yenilenebilir Enerji İçeren Yatırımlar	Solar Panel İzleme Sistemleri

Kaynak: TKDK, *Uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımda revize edilmiştir.*⁸⁸

302 – 4 tedbiri kapsamında yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere kırsal turizm tesislerinde yalnızca yatak, yeme içme tesislerinin kurulumunda buzdolabı, ocak ve bilgi teknolojileri üzerine kurulu yatırımlarda bilgisayar ve yazıcı alımı zorunludur. Kurulacak tesis yenilenebilir enerji sistemlerinin kullanımını içeriyor ise proje kapsamında solar panel ve izleme sistemi alımı zorunludur.

302 tedbiri kapsamında yürütülen yenilenebilir enerji yatırımı tedbirinden sonra en çok bütçe ayrılan 302 – 4 tedbiri kapsamında, 18.12.2015 tarihinde çıkılan IPARD 2 birinci çağrı ilanında TKDK tarafından 302 – 4 tedbiri için 15.732.000 € destek bütçesi ayrıldığı belirtilmiştir.

TKDK, IPARD Programı Tanıtım Kitapçığında açıklandığı üzere, IPARD 1 döneminde gerçekleşen 15 çağrı döneminde 302 – 4 tedbirinden toplamda 343 adet sözleşme imzalanmış, sözleşmeler doğrultusunda 162,8 milyon TL sektör bazlı toplam destek tutarı hesaplanırken, biten yatırımlar doğrultusunda bu tutarın 37,8 milyon TL’si hibe olarak başvuru sahiplerine ödenmiştir. Bunun yanı sıra IPARD 1 Programına bakıldığında; “bütün sektörler bazında başvuran kadınların oranı %9 iken kırsal turizm için kadın girişimci oranı %15,6 oranında hesaplanmıştır.”⁸⁹ Bu açıklama kırsal turizm

⁸⁸<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-4.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

⁸⁹ TKDK.(2016), (c) a.g.k. s.39

uygulamalarını IPARD programı bünyesinde bir adım öne çıkartırken, kadın istihdamı açısından da ilgili tedbirin önemini gözler önüne sermektedir.

2.2.3.8. 302-5 su ürünleri yetiştiriciliği

Alabalık, sazan, yayın balığı, kerevit, kurbağa, algler, sudak, tatlı su levreği, turna, tilapya, mersin balığı, Avrupa yılan balığı, gelin balığı ve Amerikan yayın balığı yetiştiriciliğinin desteklendiği 302 -5 tedbiri, ülkemizde son dönemlerde önemli gelişmeler kaydeden kültür balıkçılığının AB standartlarına taşınması ve Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında üretim ve pazarlama koşullarının alt yapısını oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Ülkemizde yetiştirilen kültür balıklarının 2005 – 2014 yılları arasındaki üretim miktarlarını gösteren ve TUIK verileri doğrultusunda hazırlanan Tablo 2.15’den anlaşılacağı üzere; 2014 yılına kadar deniz ve iç sularda yapılan kültür balıkçılığı alabalık, aynalı sazan, levrek, çipura, midye ve diğer mahsullerinin üzerine gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise üretim çeşitliliği artırılarak yeni su ürünleri yetiştirilmeye başlanmıştır. Üç tarafı denizlerle çevrili olan ve iç sular bakımından zengin kaynaklara sahip olan ülkemiz açısından üretilen su ürünü çeşitleri ve kültür balıkçılığı üretim şartları ekonomik bazda bu sektörden beklentileri karşılayamamaktadır. Özellikle de iç sularda yapılan kültür balıkçılığının ağırlıklı olarak alabalık ve türleri üzerine olması bu alanlarda yeni kültür balıkçılığı ürünlerinin üretilmesini ve sektörün gelişim hızının artırılmasını gerekli kılmaktadır.

Tablo 2.15. 2005 – 2014 Kültür Balıkçılığı Üretim Miktarı - Türkiye

Yetiştiricilik üretimi - Aquaculture production										
										T
										on - Tons
Balık türü	005	006	007	008	09	010	011	012	013	014
Type of fish										
Toplam - Total	18 277,0	28 943,0	39 873,0	52 186,0	15 8 729,0	67 141,0	88 790,0	12 410,0	33 393,9	2 35 133,0
İç su - Inland water										
Alabalık (Gökkuşluğu) - Trout (Rainbow trout)	8 033,0	6 026,0	8 433,0	5 928,0	75 657,0	8 165,0	00 239,0	11 335,0	22 873,3	1 07 533,0

Alabalık (Salmo sp.) - Trout (Salmo sp.)*											4
											50,0
Aynalı sazan - Carp	71,0	68,0	60,0	62,0	59,0	63,0	67,0	22,0	45,5	1	1
Mersin balığı - Sturgeon*											1
											7,0
Tilapya - Tilapia*											3
											2,0
Kurbağa - Frog*											5
											0,0
Tablo 2.15. (Devam) 2005 – 2014 Kültür Balıkçılığı Üretim Miktarı - Türkiye											
Deniz - Marine water											
Alabalık (Gökkuşuğu) - Trout (Rainbow trout)	249,0	633,0	740,0	721,0	229,0	079,0	697,0	234,0	186,2	5	4
Alabalık (Salmo sp.) - Trout (Salmo sp.)*											7
											98,0
Çipura - Sea bream	7	8	3	1	28	8	2	0	5	3	4
	634,0	463,0	500,0	670,0	362,0	157,0	187,0	743,0	701,1		1 873,0
Levrek - Sea bass	7	8	1	9	46	0	7	5	7	6	7
	290,0	408,0	900,0	270,0	554,0	796,0	013,0	512,0	912,5		4 653,0
Fangri - Common seabream*											1
											06,0
Minekop (Kötek) - Corb*											3
											9,0
Grenyüz (Sarıağız) - Meagre*											3
											281,0
Sinagrit - Dentex*											1
											13,0
Sivri burun karagöz - Sharpnout seabream*											8
											,0
Traça - Blue spatled bream*											7
											5,0
Orkinos - Bluefin tuna*											1
											136,0
Midye - Mussel	500,0	545,0	100,0	96,0	89,0	40,0	,0				-
Diğer - Other	000,0	200,0	600,0	772,0	247,0	201,0	442,0	364,0	575,3	1	-
*2014 yılından itibaren derlenmeye başlanmıştır. *It was compiled starting from 2014. Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının idari kayıt verileridir. Source: Data on administrative register of Ministry of Food, Agriculture and Livestock											

Kaynak: TÜİK, 2015⁹⁰

⁹⁰ http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1005 (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

IPARD görüşmelerinde de ele alınan kültür balıkçılığı üretim problemleri doğrultusunda hazırlanan 302 -5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği tedbirini yukarıda bahsi geçen problemleri çözme odaklı olup, tedbir kapsamında ulaşılmaması istenen temel amaç ise;

İç sularda yürütülen tatlı su ürünleri yetiştirme çiftliklerinin sayısının artırılması, mevcut tesislerin modernizasyonu – genişletilmesi, üretime yeni türlerin kazandırılması ve bu üretim dalında tüketiciye birincil ulaşım kaynağı olan su ürünleri lokantalarının kurulum ve modernizasyonunun gerçekleştirilerek kırsal alanlarda kültür balıkçılığı faaliyetlerinin pozitif etkilerinin yaygınlaştırılmasıdır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 302 – 5 tedbirini kapsamında belirlenen ve yukarıda sıralanan amaçlara ulaşmak için yatırımcıya sunulan destekler ise;

“Balık üretme çiftlikleri için ekipman alımı ve inşası, Özellikle balık üretme çiftlikleri için, çiftlik faaliyetlerinin etkinliğinin artırılması, atık su arıtma sistemleri, balık seçimi, kapalı devre sistemleriyle ilgili ekipman ve makine alımı, Su ürünleri restoranları kurmak üzere ekipman alımı, Havuzlar ve rezervuarların geliştirilmesi, Üretim süreçlerinin etkinliğinin artırılması için; besleme, balık yemleme veya besleme otomasyon ekipmanı optimizasyonu için ve su devirdaim sistemleri için ekipman alımı Yumurta ve yavru balık üretimi için gerekli inşaat işleri – ekipman alımı, Üretim ve hasat konusunda kalite ve hijyen koşullarının iyileştirilmesi amacıyla ekipman alımı, Hasat sonrası ürün depolanması için küçük soğuk hava depolarının kurulması, Su ürünleri işletmelerinin modernizasyonu, inşası – genişletilmesi ve su ürünleri işletmesi ile aynı ilde yer alan su ürünleri restoranları ve satış noktalarının kurulumu, modernizasyonu – genişletilmesi, Kendi tüketimi amacıyla yenilenebilir enerji amacıyla makine ekipman alımını ve inşaat işlerini kapsamaktadır.”⁹¹

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak dikkat edilmesi gereken en önemli husus; su ürünlerine yönelik lokanta ve satış noktası kurulumunda yatırım kapsamında tek başına su ürünleri lokantası yahut satış noktası kurulumu yapamamaktadır. Bu tesislerin kurulumu için kişinin tedbir kapsamında üretim faaliyetlerine yönelik tesis kurması – modernize etmesi ve bu faaliyetlere bağlantılı olarak lokanta ya da satış noktası kurulumu gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu kısıtlama lokanta kurulumunda 302 – 5 tedbirini 302 – 4 kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetlerinden ayıran noktadır.

⁹¹ TKDK, 2015,(b) a.g.k., 33.

302 – 5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği tedbiri kapsamında belirlenen kapasite aralıkları ve başvuru sahibinin taşınması gerek kriterler hem TKDK'nın web sitesinde hem de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı – IPARD (2014 – 2020) ismiyle hazırladığı raporunda belirtildiği üzere;

- Başvuru sahibi çiftçi veya hanehalkı üyesi değilse yatırım TKDK tarafından kabul edilen kırsal alanların birinde yer almalıdır.
- Başvuru sahibi kırsal alanda yaşayan gerçek kişi ise yatırım kırsal alanda olmalıdır. Yatırım kapsamında lokanta veya satış noktaları kurulacak ise bu yerler yatırım ili ile aynı sınırlar içinde olmalıdır. Bu noktada kırsal veya kentsel alan sınırı yoktur.
- Yatırım kapsamında bir restoran ya da satış noktası kurulacak ise başvuru sahibi; 1380 sayılı su ürünleri kanunda belirtildiği şekilde su ürünleri yetiştiricisi olmalı ve ilgili prosedürle alakalı belge ve sertifikalara sahip olmalıdır. İşletme yeni kurulacak ise bu yükümlülükler nihai ödeme talebi gerçekleştirilene kadar yerine getirilmelidir.
- IPARD kapsamında kurulacak su ürünleri üretim tesisin yıllık 10 – 200 ton arasında üretim kapasitesine sahip olması ve tedbir kapsamında desteklenen balık türleri üzerine işletmenin faaliyet göstermesi gerekmektedir.
- Katma değerli yöresel gıda veya gıda dışı ürünlere yatırım yapacak işletmeler mikro ölçekli işletme (1 milyondan az ciro ve 10 kişiden az çalışana sahip işletmeler) olmalıdır.
- Yerel gıda ürünlerinin işlenmesi – paketlenmesini konu alan yatırımlar, mevcut işletme üzerine yapılacak ise mevcut işletme 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu içeriğine göre tanımlanmış olmalı ve gerekli üretim sertifikalarına sahip olmalıdır. Başvuru yeni kurulacak bir işletme için yapılacak ise bu yeterlilik proje sonlanana kadar elde edilmelidir.

302 – 5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği tedbiri kapsamında belirlenen ve TKDK'nın web sitesinde ayrıntılı olarak verilen yatırım kapsamında uyulması gereken minimum kriterleri ise 3 kısımdan oluşmaktadır.

Kriterlerin birinci kısmı yani genel kriterler projelendirme aşamaları ve istenilen dokümanlar hakkında (çizim projeleri) bilgi vermektedir.

Kriterlerin ikinci kısmında su ürünlerini konu alan lokantaların ve üretim tesislerinin kurulumu için gerekli inşaat işlerine dair standartlar, yerine getirilmesi gereken düzenlemeler açıklanmaktadır.

Kriterlerin 3 bölümünde yer verilen zorunlu makine ekipmanların listesi ise aşağıdaki tablo 2.16’da sunulduğu gibidir.

Tablo 2.16. 302 – 5 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar

Her Bir Faaliyet Kolu İçin IPARD Kapsamında Alınması Gereken Ekipmanlar		Dezenfeksiyon sistemi (Kuluçkahane girişi, işletme sahasının girişi için) Atık yönetim sistemi (Katı atık dolun istasyonu, Katı atık tankları, Izgaralar, Süzgeçler ve Filtrasyon sistemleri) Oksijen metre Prob pH Metre Sıcaklık ölçer Su analiz cihazı
Yetiştiricilik İçin Gerekli Makine Ekipmanlar	Kültür Balıkçılığı Çiftlikleri	Mooring Sistem (Kafes sabitleme sistemi, Yüzdürücü ekipman, Bağlantı ekipmanları, Kafes ağları) Tekne (motorsuz)
	Yavru Balık ve Balık Yumurtası Üretim Çiftlikleri	Larva Havuzu Veya Tankı (Fiberglas larva havuzu, beton larva havuz vs.) Kuluçka ekipmanı (Kuluçka dolabı, zuger şişesi, kuluçka kanalı) Sağımhane Ekipmanı (Hormon enjeksiyon aleti, plastik kap vs) Yavru Balık Ve Yumurta Taşıma Tankı, Terazi
	Üretim ve Hasat	Şoklama Tankı

Tablo 2.16. (Devam) 302 – 5 Tedbiri Kapsamında Alımı Zorunlu Ekipmanlar		
Lokanta Kurulumu İçin Gerekli Makine Ekipmanlar	Yeme-İçme Tesisleri	Buzdolabı Ocak
	Yatırım Yazılım Dahil Bilgi Teknolojileri İçeriyorsa Gerekli Ekipman	Bilgisayar Yazıcı
Yenilenebilir Enerji Sistemleri İçin Gerekli Ekipmanlar	Solar Panel İzleme Sistemleri	

Kaynak: TKDK, *uyulması gereken minimum kriterler listesindeki zorunlu makine ekipman listesi dikkate alınarak tarafımca revize edilmiştir.*⁹²

Türkiye’de su ürünleri sektöründe ihracat ve yetiştiricilik sürekli artmış olmakla birlikte iç tüketimde hiç gelişme olmamıştır. Ülkemizde kişi başına su ürünleri tüketimi dünya ortalamasının çok gerisinde bulunmaktadır.

“Gelişmiş ülkelerin hayvansal protein kaynağı olarak tercih ettiği ilk besin kaynağı olan su ürünlerinin ülkemizde kişi başına tüketimi son 15 yılda gelişme göstermemiş ve sürekli 7-8 kg/yıl arasında kalmıştır. Su ürünlerinin kişi başı tüketimdeki her 1 kg’lık artış toplam 75 bin tonluk ek talep yaratacaktır. Bu talebin son yıllarda dünyada ve Türkiye’deki trende bakılarak sadece kültür balıkçılığında karşılanabileceği göz önünde bulundurulduğunda iç tüketimin artması sektörün en önemli gelişme fırsatı olarak değerlendirilmektedir.”⁹³

Kültür balıkçılığı ve bu faaliyet kolunun yarattığı fırsatı değerlendirmek amacıyla IPARD 1 döneminde, TKDK tarafından yayımlanmış IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında açıklandığı üzere, 302 – 5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği eski adıyla Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi tedbiri üzerinden 23 adet IPA sözleşmesi imzalanmış bu doğrultuda 6,2 milyon TL destek tutarı hesaplanırken nihai ödeme sürecini tamamlayarak, faaliyete geçen işletmelere IPARD fonu üzerinden 1,8 milyon TL ödeme yapılmıştır.

⁹²<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-5.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

⁹³http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_525_XM1R38TF_Kultur-Balikciligi-Sektor-Raporu-2014.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

IPARD 2 kapsamında ise; 18.12.2015 tarihinde çıkılan birinci çağrı ilanında TKDK tarafından 302 – 5 Su Ürünleri Yetiştiriciliği tedbiri için 1.048.000 € destek bütçesi ayrıldığı belirtilmiştir.

2.2.3.9. 302-6 makine parkları

“Uzun yıllardan beri kentleşme alanında kaydedilen gelişmelere karşın, nüfusun halen %35’i kırsal alanda yaşamaktadır. Tarım sektörünün en önemli özelliği, kırsal alanın birincil ekonomik faaliyet kaynağı olmasıdır. Bu nedenle tarım sektörü, genel anlamda ülke kalkınmasının önemli bir unsuru olmasının yanında, kırsal kalkınma çabalarının ana sürükleyicisi konumundadır.”⁹⁴

Ülke ekonomisi ve kırsal alan gelişimi için önemli rol oynayan tarım sektöründeki verim artışları doğrudan çiftçilerin hanehalkı gelirlerini etkilerken aynı zamanda da ülke ekonomisinde pozitif etkiler yaratmaktadır. Bu verimliliğin devamlı kılınması içinde baş etken tarımda makine kullanımının yaygınlaştırılmasıdır. Ülkemizde tarımsal makineleşme hızla artmasına rağmen kırsal alanlarda çiftçilerin alım güçlerinin düşük olması bu alanlarda insan gücüne dayalı üretim sistemlerinin kullanılmasına neden olmakta ve bu durumda tarla başına alınan verimlilik oranını düşürmektedir.

Kırsal alanlarda tarımsal üretimde makine kullanımıyla ilgili sürdürülen imece usulüyle çözülmeye çalışılan makine ekipman yetersizlikleri çiftçilerin üretim aşamasının bazı kısımlarında ihtiyaçlarını görürken (ilaçlama, gübreleme), pancar, patates, soğan, havuç gibi ürünlerin ekim – hasat süreçlerine dair ekipmanların alımının maliyetli olması ve bir çok kırsal alan yerleşiminde bu makinelerin bulunmaması ekim aşamasında zaman - güç kaybına, hasat döneminde ise verimlilik kaybına neden olmaktadır.

Tüm bu sorunlarla baş etmek ve kırsal alanlarda tarımsal faaliyetlerin verim kapasitesini arttırmak için IPARD 2 döneminde ilk kez uygulamaya konulan 302 – 6 Makine Parkları tedbirinin amacı;

“Kırsal alanda faaliyet gösteren çiftçilerin ihtiyaçlarına hizmet etmesi için makine parklarının kurulması - genişletilmesi buna bağlı olarak küçük ve dağınık yapıdaki çiftliklerin verimliliklerinin artırılması ve kırsal alanda alternatif bir iş kolu oluşturmaktır.”⁹⁵

⁹⁴ TUIK. (2008) Tarım İstatistikleri Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 5. (Yayın No: 3169) Ankara. s.2.

⁹⁵ <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

302 – 6 tedbiri için herhangi bir kapasite sınırı konulmamış olup, tedbire başvuracak kişilerin statüsüne bakılmaksızın destek kapsamında tek başvuru şartı yatırımın kırsal alanda olmasıdır.

TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere, 302 - 6 tedbiri kapsamında yukarıda belirlenen faaliyet kollarına dair yatırımcıya sunulan destekler;

- Makine ekipmanların saklanması için binaların inşası, yenilenmesi veya genişletilmesi (İdari bina (ofisler, yemek odası, soyunma odası, tuvaleti de kapsayacak şekilde) ve bekçi kulübesi, jeneratör odası, ihata duvarı/çitler, işletme içi yollar inşası yapım işi kalemine dahildir.⁹⁶)
- Tarımsal alet, makine ve ekipman alımı
- Kendi tüketimi amacıyla yenilenebilir enerji amacıyla makine ekipman alımını ve inşaat işlerini kapsamaktadır.

Yatırımın destek içeriğini oluşturan makine ekipmanlar, TKDK 302 – 6 tedbiri kapsamında yayımladığı uygun harcama listesinde ayrıntılı olarak verilmiş olup, destek sağlanan ekipmanları kullanım amaçlarına göre sıralayacak olursak;

- Hasat / Harman makineleri (balya, ot çayır biçme, silaj makinesi, patoz, pancar – havuç – patates – mısır hasat makineleri vb.)
- Ekim / dikim makineleri (hububat ekim makinesi, patates ekim makinesi, fide dikim makinesi vb.)
- Kültivatör çeşitleri (kazayağı, rotövatör, ara çapa makinesi vb.)
- Gübre serpmek makinesi
- İlaçlama makinesi
- Bakım onarım makinesi
- Yenilenebilir enerji sistemi kullanımına dair makineler (panel, izleme sistemi, solar kablo vb.)
- Yazılım teknolojilerine dair makineler (bilgisayar, yazıcı, üretim izleme otomasyonu vb.)

⁹⁶<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3026/3026UygunHarcama.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

- Genel makine ekipmanlar (alarm seti, güvenlik kamerası, Su motorları ve dinamolar vb.) olup destek kapsamına motorlu araçlar alınmamıştır.

302 – 6 tedbiri kapsamında TKDK tarafından belirlenen uyulması gereken minimum kriterler listesinin içeriğinde IPARD kapsamında uygulanan diğer tedbirlerin aksine yalnızca yatırım kapsamında yenilenebilir enerji sistemi kullanılacak ise panel ve izleme sistemi alımı zorunlu tutulmuş olup bu iki ekipmandan başka zorunlu ekipman bulunmamaktadır. Kriterler bazında yapım işlerine dair istenen tek şart ise; “Mimari projede belirtilen tüm mahallerin kullanım amacı yatırımın konusu ile uyumlu olmalı”⁹⁷ (Uygun harcamalarda yapım işi söz konusu ise) şeklinde belirtilmiştir.

Kırsal alanda makineleşmeyi hızlandırmak ve bu alanlarda alternatif iş kapasitesi yaratmak amacıyla ilk kez uygulanacak olan 302 – 6 Makine Parkları tedbiri için 18 Aralık 2015 tarihinde çıkılan IPARD 2 birinci çağrı ilanında 2.622.000 € toplam destek bütçesi ayrıldığı TKDK tarafından belirtilmiştir.

2.2.3.10. 302-7 yenilenebilir enerji yatırımları

Küreselleşme ile birlikte ülkelerde artan enerji talebi ve bu talebi karşılamak için fosil yakıt kaynaklarında yaşanan hızlı tüketim oranları, dünya ülkelerini enerji üretimi için yeni yollar keşfetmeye zorunlu kılmıştır. Bu süreç zarfında önem kazanan yenilenebilir enerji kaynakları, hem mevcut ve süregelen enerji talebinin karşılanması hem de fosil yakıtlardan üretilen enerji sonucunda meydana gelen çevre kirliliği ve ekolojik sistem tahribinin önüne geçerek tüm ülkeler için çevre dostu bir enerji üretim süreci sunmaktadır.

Ülkemiz açısından enerji kaynaklarının durumunu ele alacak olursak; “Türkiye enerji sektöründe büyüme rakamları oldukça yüksektir. Küçük Avrupa devletleri hariç tutulursa, son 10 yılda Türkiye elektrik, kömür ve doğal gaz talep artış oranları bakımından Avrupa’ da ilk sırayı almaktadır.”⁹⁸ Talepteki bu artışa karşın Türkiye’nin ihtiyaç duyduğu enerji için gerekli olan fosil yakıtları büyük ölçüde dışa bağımlı bir şekilde karşılamaktadır. Bu durum gün geçtikçe artan enerji talebinin milli ekonomiyi

⁹⁷<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-6.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

⁹⁸http://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSekt%C3%B6r+Raporu%2fEUAS-Sektor_Raporu2014.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

olumsuz etkilemesine, ülkemizin dışa bağımlı bir hale gelmesine neden olmaktadır. Tüm bu sorunlar içerisinde yenilenebilir enerji kaynakları ülkemiz için değerli bir yapıya sahip olup, enerji üretiminde bu kaynakların kullanımının artması milli ekonomimiz için ve ülkemizin kendi kendine yetebilmesi için en etkili silahtır.

“Türkiye’nin resmi enerji stratejisi, Cumhuriyetin kuruluşunun yüzüncü yılı olan 2023’e kadar ülkenin dış kaynaklara olan bağımlılığını azaltacak, hatta mümkün olduğunca sıfıra indirecek şekilde, iç kaynaklardan maksimum ölçüde yararlanmayı hedefleyen bir yaklaşıma dayanmaktadır.”⁹⁹

Bu yaklaşımın hedeflerine ulaşmak için birçok çalışma yapılsa da yenilenebilir enerji sistemlerinin kurulumunun yüksek maliyet gerektirmesi, bağlantı sürecinde yaşanan uzatmalar, bu konu üzerine yatırım yapmak isteyen birçok girişimcinin geri çekilmesine neden olmaktadır.

Olası bütün problemler ve temel enerji ihtiyacı göz önüne alınarak Türkiye’nin Enerji Stratejisi doğrultusunda hazırlanan ve IPARD 2 kapsamında 2014 – 2020 yılları arasında uygulanmak üzere ilk kez destek kapsamına alınan 302 – 7 Yenilenebilir Enerji Yatırımları adaylık sürecimizde ülkemizin enerji ihtiyacı konusundaki eksiklikleri tamamlamayı ve yenilenebilir enerji yatırımlarının artmasına destek olmayı hedeflemektedir.

Tedbirin genel amacı; “sadece enerji arzını arttırmak değil, aynı zamanda da kırsal yerleşimlerde maliyetlerin azalması ve kırsal girişimlerin çeşitlendirilmesidir.”¹⁰⁰ Tedbirin içeriğinde yatan yenilenebilir enerji kaynaklarına desteği diğer tedbirlere yapılan enerji desteklerinden ayıran en önemli husus, kurulacak tesisin kar amacı ile enerji üretecek olmasıdır.

302 – 7 tedbiri kapsamında desteklenen yenilenebilir enerji kaynakları; Fotovoltaik Güneş Enerjisi Santralleri, Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi Santralleri, Rüzgar Enerji Santralleri, Biyokütle Enerji Santralleri, Jeotermal Enerji Santralleri ve Mikro kojenerasyon Sistemleri kurulumu olup yatırım sahibi TKDK bazında belirlenen kriterleri

⁹⁹http://awsassets.wwftr.panda.org/downloads/wwftr_yenilenebilirenerjigelecegiveturkiye.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

¹⁰⁰<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

yerine getirerek uygun kapasiteler aralığında bu sistemlerden elde ettiği enerjiyi satışa sunma hakkına sahiptir.

302 – 7 tedbirine dair yatırımlarda desteklenen kalemleri sıralayacak olursak TKDK tarafından yayımlanan IPARD 2 Sektörleri Bilgi Kitapçığında belirtildiği üzere;

“Yenilenebilir enerji tesislerinin inşası, modernizasyonu, genişletilmesi, Yenilenebilir enerji tesislerine sabit makine ekipman alımı, trafo, enerji nakil hatları, devre kesici vb. dâhil olmak üzere, elektrik şebeke bağlantıları için yapılacak harcamalar, Yenilenebilir enerji tesislerinin işletilmesi için bilgi teknolojileri donanım ve yazılımları alımını kapsamaktadır.”¹⁰¹

302 – 7 tedbiri için belirlenen standartlar TKDK destekleri kapsamında Yenilenebilir Enerji Yatırımları Kitapçığında belirtildiği açıklandığı üzere; başvuru sahibinin statüsü önemli olmaksızın yatırım kırsal alanda olmalıdır. Kurulacak tesisler için enerji üretim kapasitesi belli bir sınıra tabi olup, mikrogenerasyon tesisleri için 100 kW, diğer yatırım türleri için ise maksimum 1MW kapasiteye sahip olmalıdır. Hidrolik enerji santrallerin kurulumu tedbir kapsamına girmemekte olup eğer yapılacak yatırım sonucu elektrik üretimi gerçekleşecek ise üretim sisteminin ulusal şebekeye bağlanması zorunludur. Bu kapsamda yatırımcı;

“Başvuru paketi ile birlikte, şebekeye bağlantının mevcut olduğunu tasdik eden ve yetkili kurum tarafından verilen (elektrik dağıtım sistemleri, TEDAŞ vb.) bir doküman sunmalıdır. Nihai ödeme talebi paketinin tesliminde de yatırımcı ilgili kurumlar tarafından verilen geçici kabul tutanağını TKDK’ya sunmalıdır.”¹⁰²

İzlemesi gereken süreci özetlersek; yatırım sahibi gerekli koşulları sağladıktan sonra, ilgili kurumlara bağlantı anlaşmasını gerçekleştirmek için başvurur, bu başvuru esnasında verilen başvuru çağrı mektubunu aynı zaman da TKDK’ya verilecek başvuru paketinin içerisine eklenir. Proje başvurusu yapıldıktan sonra kişinin yaptığı başvuru kabul edilir ise maksimum 24 ay içerisinde yani kuruma sunulan projenin gerçekleştirilmesi için verilen sürede kişi, destek ödemesini almak için hazırladığı dosyaya (nihai ödeme talep paketi) ilgili kurumdan alacağı geçici bağlantı kabul tutanağını TKDK’ya sunar. Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise; bağlantı anlaşması ile başvuru yapılacaksa yani daha önceden ilgili kurumlara bağlantı için

¹⁰¹ TKDK, 2015, (b) a.g.k., 35.

¹⁰² <http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

başvurulup istenilen belge elde edildiyse; bu bağlantı anlaşmasının en az başvurunun yapıldığı tarihten itibaren 1 yıllık geçerliliği olmak zorundadır. Aksi takdirde proje başvurusunun geçersiz sayılacağı TKDK tarafından açıklanmıştır.

Yatırım için belirlenen minimum kriterlerde, inşaat işleri için herhangi bir standart belirtilmemiştir. Zorunlu makine ekipman alımı kapsamında ise yatırım güneş enerjisinin sistemi içeriyorsa yalnızca panel ve izleme sistemi alımı zorunlu tutulmuştur.

IPARD kapsamında ilk kez mevzuata alınan yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlar kapsamında verilen destek oranı tüm 302 tedbiriyle aynı olup; %65 kamu desteği ve 5.000 – 500.000 €'luk harcama sınırı vardır. Tedbir kapsamında IPARD 2 döneminde çıkılan birinci çağrı ilanında belirtildiği üzere 302 – 7 tedbiri için toplam destek bütçesi 18.354.000 € olarak belirlenmiş olup, bu destek miktarı ile 302 tedbiri kapsamında en çok desteklenen sektör olmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KIRSAL KALKINMA İÇİN KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI – IPARD PROGRAMI BÜNYESİNDE GERÇEKLEŞEN PROJE ÖRNEKLERİ

3.1. 101 Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar Desteği Kapsamında Gerçekleşen Proje Örnekleri

3.1.1. 250 başlık besi sığırcığı projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Şua Tarım Besicilik Ve Yapı Sanayi Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 101 – 2 Kırmızı Et Üreten Tarımsal İşletmeler

Proje Adı: 250 Başlık Besi Sığırcığı Projesi

Proje Yeri: Gazlıgöl/Belce Köyü Armut Özü Mevkii (Ada: 122, Parsel: 69 – 74) İhsaniye - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 24. 07. 2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12103026

Proje Süresi: 8 Ay 13 Gün

Proje Bedeli: 1.950.572, 70 TL

Destek Oranı: %65 (1.267.872,25 TL)

Proje Özeti: IPARD 1 döneminin 12. Çağrı ilanında Şua Tarım Besicilik ve yapı sanayi ticaret limited şirketi tarafından başvurusu gerçekleşen, 27.07.2014 tarihinde TKDK ve başvuru sahibi arasında imzalanan AT sözleşmesi ile hayata geçirilen 250 başlık besi sığırcığı projesinin amacı; AB standartlarında besi yetiştiriciliği yapan bir besi çiftliğinin kurulması ve bu çiftlikte hayvan sağlığı ve refahı göz önünde tutularak gerçekleşen üretim süreci çıktıları ile il bazında kırmızı et talebinin karşılanmasıdır.

İnşaat işleri, makine ekipman alımı ve hizmet alımı kapsamında %65 oranında destek alan projede; AB standartlarında yarı açık ahır sisteminin benimsendiği bir besihane, idari bina, revir, yem deposu ve silaj çukuru mahallerinin kurulumu gerçekleşmiş olup üretimle alakalı 320.991, 67 TL'lik makine ekipman alımı gerçekleşmiştir.

3.1.2. 300 baş besi koyunu projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Bolvadin Erkmn Tarım Hayvancılık Sanayi Ticaret Anonim Şirketi

Proje Türü: 101 – 2 Kırmızı Et Üreten Tarımsal İşletmeler

Proje Adı: 300 Baş Besi Koyunu Projesi

Proje Yeri: Saraykırı Mevkii (Ada: 117, Parsel: 132) Bolvadin - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 24.07.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12103010

Proje Süresi: 9 Ay 18 Gün

Proje Bedeli: 1.722.320,44 TL

Destek Oranı: %60 (1.072.992,26 TL)

Proje Özeti: 12. Çağrı döneminde Afyonkarahisar ilinde başvurusu gerçekleşen ‘300 Baş Besi Koyunu Projesi’ kırsal alanlarda küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin gelişimi için başarılı bir örnek teşkil etmektedir. 24.07.2014 tarihinde %60 destek oranıyla kurulumu onaylanan proje kapsamında besihane, idari bina, yem deposu, gübre çukuru mahallerinin kurulumu gerçekleşmiştir. Destek kapsamında aynı zamanda çiftlik içerisinde kullanılacak makine ekipman ve projelendirme sürecinde alınan hizmetlerde dahil edilmiştir.

300 Baş Besi Koyunu Projesi adıyla Afyonkarahisar ilinde faaliyet gösteren çiftlik sahip olduğu AB standartları ile tam kapasitesinde; 300 besi koyunu, 15 erişkin koç, 184 dişi toklu, 183 erkek toklu, 184 dişi kuzu, 184 erkek kuzu toplamda 1050 küçükbaş hayvan ile üretim faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

Çiftliğin sahip olduğu kapasite doğrultusunda gelir kalemleri ise, koyun, erişkin koç, dişi – erkek toklu, gübre ve yün satışı üzerine gerçekleşmektedir.

3.1.3. 120 başlık süt inekçiliği tesisi kurulması projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: 1071 Yapı Malzemeleri Mimarlık Mühendislik Hizmetleri Tarım Hayvancılık Süt Ürünleri İnşaat Taahhüt Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 101 – 1 Süt Üreten Tarımsal İşletmeler

Proje Adı: 120 Başlık Süt İnekçiliği Tesisi Kurulması Projesi

Proje Yeri: Hamam Mahallesi Söğütönü Mevkii (Ada: 362, Parsel: 44) Ağlasun - Burdur

AT Sözleşmesinin Tarihi: 30.09.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 14115012

Proje Süresi: 7 Ay 10 Gün

Proje Bedeli: 2.611.728,42 TL

Destek Oranı: %65 (1.697.623,47 TL)

Proje Özeti: 14. Çağrı döneminde Burdur ilinde başvurusu gerçekleşen ‘120 Başlık Süt İnekçiliği Tesisi Kurulması Projesi’ AB ve Türk standartlarına uygun sağlıklı ve güvenilir çiğ süt üretimi gerçekleştirmektedir.

IPARD kapsamında kurulan tesis; hayvan barınağı, idari bina, fosseptik çukuru, silaj çukuru, sağımhane binası ve gübre çukuru mahallerinden oluşmaktadır. Bunlarla birlikte destek kapsamında kurulan çiftlik çiğ süt üretimi için gerekli tüm sağım, depolama ve sterilize araçlarına sahiptir.

Üretiminin ilk yılını 70 sağmal hayvan, toplam 132 hayvanla sürdüren çiftliğin üretimde tam kapasiteye 4. Yılında ulaşması ve bu dönemde 120 sağmal, 26 adet 18 – 24 aylık düve, 26 adet 12 – 18 aylık dişi, 26 adet 12 – 18 aylık erkek, 27 adet 6 – 12 aylık erkek, 27 adet 2 – 6 aylık buzağı, 27 adet 0 – 2 aylık buzağı toplamda 306 adet hayvanla faaliyet göstermesi öngörülmektedir.

3.1.4. 49.840 adet/dönem broiler kümesi kurulması projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Sabit Karaköse

Proje Türü: 101 – 2 Et Üreten Tarımsal İşletmeler

Proje Adı: 49.840 Adet/Dönem Broiler Kümesi Kurulması Projesi

Proje Yeri: Beylerhan Köyü (Ada: 227, Parsel: 8)

AT Sözleşmesinin Tarihi: 30.09.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12364011

Proje Süresi: 6 Ay 7 Gün

Proje Bedeli: 1.427.450,00 TL

Destek Oranı: %65 (927.842,49 TL)

Proje Özeti: 12. Çağrı döneminde kabul gören Sabit Karaköse' ye ait 49.840 adet/dönem broiler kümesi kurulması projesinin temel faaliyet kolu IPARD 2 döneminde 101 – 3 tedbiri içerisinde değerlendirilen, kanatlı eti üretimidir.

Proje kapsamında 2 adet broiler kümesi, idari bina, ölü çukuru, gübre çukuru inşası gerçekleştirilmiş olup bu faaliyet alanı için makine ekipman kaleminden havalandırma sistemi, otomatik yemleme sistemi, kümes kontrol panosu, sulama sistemi, otomatik silo sistemi, aydınlatma sistemi ve üflemleri soba alımı gerçekleştirilmiştir.

35724,02 m²'lik bir araziye kurulan çiftlikte üretim süreci 24.920 adet civciv alımıyla başlayarak, 42 – 45 gün içerisinde bu civcivler doğru yemleme ve yetiştirme koşulları altında satışa hazır hale getirilmektedir. Satış işleminin ardından genel temizlik aşamasına geçilip süreç baştan tekrarlanmaktadır.

Çiftliğin broiler satışı dışında bir diğer gelir kalem ise tavuk gübresi satışından gerçekleşmektedir. Bu sayede çiftlik içerisinde çevresel sorunlara yol açan gübre gelir kalemine dönüştürülürken, işletme gerçekleştirdiği AB standartlarındaki üretim ve gübre yönetim sistemi takibi geleneksel yolla üretim yapan tavuk çiftliklerine yol gösterici olmaktadır.

3.1.5. 52 başlık süt sığırcılığı projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Çağlayan Dondurma Kafeterya İşletmeciliği Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Hayvancılık İnşaat Taahhüt Turizm Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 101 – 1 Süt Üreten Tarımsal İşletmelere Yatırım

Proje Adı: 52 Başlık Süt Sığırcılığı Projesi

Proje Yeri: Nuribey Köyü Afyokuş Mevkii (Parsel No: 837) Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 30.09.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 14103001

Proje Süresi: 9 Ay

Proje Bedeli: 1.554.119,26 TL

Destek Oranı: %65 (1.010.117,50 TL)

Proje Özeti: 14. Çağrı döneminde Afyonkarahisar ilinden destek hakkı kazanan 52 başlık süt sığırcılığı projesi IPARD kapsamında branda sistemi kullanarak hayvan barınağı kurulumu gerçekleştiren ilk projedir.

2016 yılının Mart ayında kuruluş işlemlerini tamamlayan ve faaliyete geçen işletmenin temel amacı; mevcutta faaliyet gösterdikleri dondurmacılık alanında ihtiyaç duydukları çiğ sütü IPARD kapsamında kurdukları 52 başlık süt sığırcılığı çiftliğindeki üretimle karşılayarak, var olan müşteri talebini AB standartlarında üretimin sağladığı farkındalık ile kusursuz bir şekilde karşılamaktır.

İşletmenin IPARD kapsamında kurduğu yarı açık ahır sistemli çiftlik 42 adet sağmal hayvan ile faaliyete başlamış olup, işletmenin 4. Yılında maksimum sürü kapasitesine (123 hayvan) ulaşması ve ilde geleneksel yollarla çiğ süt üretimi yapan işletmelere örnek sergilemesi beklenmektedir.

3.1.6. Şekerzade 120 başlık süt inekçiliği projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Şekerzade Hayvancılık Besicilik Et Entegre Tarım Gıda Enerji Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 101 – 1 Süt Üreten Tarımsal İşletmelere Yatırım

Proje Adı: Şekerzade 120 Başlık Süt İnekçiliği Projesi

Proje Yeri: Kağılcıklı Köyü (Ada No: 181, Parsel No: 127) Karamanlı - Burdur

AT Sözleşmesinin Tarihi: 08.01.2016

AT Sözleşmesinin Sayısı: 15115006

Proje Süresi: 8 Ay 22 Gün

Proje Bedeli: 3.187.700,00 TL

Destek Oranı: %65 (2.069.404,99 TL)

Proje Özeti: IPARD 1 döneminin son ek çağrısında (16. Çağrı) başvurusu gerçekleştiren Şekerzade 120 Başlık Süt İnekçiliği projesinin amacı; AB standartlarında çiğ süt üretimi gerçekleştirilerek nihai ürün üreten (peynir, süt tozu, yoğurt vb.) süt işleme tesislerine kaliteli çiğ süt tedariki sağlamaktır.

Proje kapsamında inşaat kaleminden ahır – gezinti alanı, yem deposu – araç ekipman binası, gübre çukuru, sağımhane binası, doğumhane – revir binası, silaj çukuru, idari bina ve çevre düzenlemesi destek kapsamına alınmış olup makine ekipman kaleminden ise süt üretim - depolama ekipmanları, sürü sağlığını - hayvan refahına yönelik kullanılan ekipmanlar ve sağmalların beslenmesini sağlamak amacıyla yem dağıtım - hazırlama makinelerinin alımı desteklenmiştir.

Kuruluş aşamasında olan tesisin 2016 yılının en geç Aralık ayında 70 adet gebe düve ile faaliyete geçmesi, tam kapasiteye ulaşacağı 4. yılında 307 adet hayvanla sahip olması ve bu kapasitede yıllık ortalama 900.000 litre süt üretimi gerçekleştirmesi öngörülmektedir.

3.1.7. 120 başlık süt sgirciğı projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Zlkarni Ardıç

Proje Türü: 101 – 1 Süt reten Tarımsal İşletmelere Yatırım

Proje Adı: 120 Başlık Süt Sgirciğı Projesi

Proje Yeri: Yukarıtandır Köyü (Ada No: 117, Parsel No: 25) İhsaniye - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 30.09.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12303006

Proje Süresi: 10 Ay

Proje Bedeli: 1.691.945,06 TL

Destek Oranı: %65 (562.180,78 TL)

Proje zeti: 12 çağrı döneminde onaylanarak 2015 yılında Zlkarni Ardıç tarafından faaliyete geçirilen 120 başlık süt sgirciğı projesi çiğ süt üretim alanında son teknolojinin kullanıldığı, AB standartlarında bir çiftlik kurmayı ve bu çiftlikte üretilen çiğ süt ile ildeki süt talebine kaliteli bir arz oluşturmayı amaçlamaktadır.

Saf ırk süt ineği ile süt üreten işletme IPARD kapsamında yapım işi kaleminden hayvan barınağı, doğumhane, revir, sağımhane, n gübre çukuru ve ana gübre çukuru inşası gerçekteştirmiş olup, tesis içine sürü için gerekli makine ekipmanlarının alımını tamamlayarak 2015 yılında üretime geçmiştir.

Sağmal başı 25 – 27 lt süt alınan çiftliğin tam kapasitesine iş planı doğrultusunda dördüncü üretim yılında ulaşması hedeflenirken çiftlik içerisinde üretilen çiğ süt ildeki süt işleme tesislerine, 6 aylık biriktirilen gübre ise yöredeki çiftçilere satılmaktadır.

3.1.8. 160 baş besi koyunu projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Emirdağ Organik Et Ve Süt Ürünleri, Hayvancılık, Tarım Ürünleri, Turizm, Gıda, İnşaat, Nakliye, Madencilik İthalat Ve İhracat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 101 – 2 Et Üreten Tarımsal İşletmeler

Proje Adı: 160 Baş Besi Koyunu Projesi

Proje Yeri: Salihler Köy (Parsel No: 847) Emirdağ - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 31.03.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 110303002

Proje Süresi: 7 Ay 30 Gün

Proje Bedeli: 1.269.956,75 TL

Destek Oranı: %55 (571.480,55 TL)

Proje Özeti: 11. Çağrı döneminde Afyonkarahisar ilinden onaylanan 160 Baş Besi Koyunu Projesi kapsamında yapım işi, makine ekipman alımı ve genel hizmet giderlerinin karşılanması için IPARD'dan destek almıştır.

160 gebe koyun ve 8 erişkin koç ile 2015 yılında üretime başlayan çiftliğin şuan sürü kapasitesinde 160 besi koyunu, 40 adet dişi toklu (sürü yenileme¹⁰³), 8 adet erişkin koç, 3 adet erkek toklu (sürü yenileme), 88 adet dişi toklu, 89 adet erkek toklu, 184 adet kuzu toplamda 572 adet küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Çiftliğin proje kapsamında belirlenen tam kapasiteye ise faaliyetlerinin üçüncü yılında ulaşılacağı öngörülür iken bu dönemde çiftlik içerisinde 576 adet küçükbaş olacağı belirtilmiştir.

¹⁰³ Sürü yenileme çiftlik içi yapılan sürü projeksiyonunda küçükbaşın satışa sunulmadığını ve satışa sunulacak besi koyunlarının yerine geçeceğini belirtmektedir.

3.1.9. 120 başlık süt sığırcığı projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Tarhanlar Tarım Hayvancılık Gıda Nakliyat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 101 – 1 Süt Üreten Tarımsal İşletmelere Yatırım

Proje Adı: 120 Başlık Süt Sığırcığı Projesi

Proje Yeri: Muherramşah Köyü Singin Mevkii (Ada No: 215, Parsel No: 11) Merkez - Uşak

AT Sözleşmesinin Tarihi: 13.10.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12364019

Proje Süresi: 6 Ay 25 Gün

Proje Bedeli: 2.786.622,49 TL

Destek Oranı: % 65 (975.317,88 TL)

Proje Özeti: Uşak ilinden kabul edilen ve Tarhanlar Tarım Hayvancılık Gıda Nakliyat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi tarafından uygulamaya geçen 120 Başlık Süt Sığırcığı Projesi, işletmeye ait mevcut çığ süt üretim çiftliğinin geleneksel yöntemlerden AB standartlarına taşıyarak, hayvan sağlığı ön planda tutulan sürdürülebilir bir çiftlik yapısına dönüşmesini sağlamıştır.

IPARD desteği ile sıfırdan kurulan çiftlik için yapım işi, makine ekipman alımı ve genel hizmet giderlerinin destek bünyesinde karşılanması yapılmış olup, işletme 70 sağmal kapasitesiyle Uşak ilinde süt üretim faaliyetlerine başlamıştır.

İş planı ve çiftlik içi faaliyetler için yapılan sürü projeksiyonuna göre işletmenin proje bazında taahhüt edilen 120 sağmal kapasitesine ikinci faaliyet yılının başında sağlaması ve çiftliğin tam kapasitesinin dördüncü yılında 306 adet hayvan ile faaliyet göstermesi öngörülmektedir.

3.2. 103 Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar Desteği Kapsamında Gerçekleşen Proje Örnekleri

3.2.1. Zafer hayvancılık yeni kırmızı et kesimhane tesisi projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Zafer Hayvancılık Ve Gıda Et Ürünleri Alım Satım Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 103 – 2 Kırmızı Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması

Proje Adı: Zafer Hayvancılık Yeni Kırmızı Et Kesimhane Tesisi Projesi

Proje Yeri: Hacı Musa Mahallesi Gerenlik Mevkii (Ada No: 344, Parsel No: 1) Şuhut - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 04.06.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13103002

Proje Süresi: 11 Ay 9 Gün

Proje Bedeli: 4.517.893,99 TL

Destek Oranı: %50 (2.258.946,99 TL)

Proje Özeti: IPARD 1 döneminin 13. Çağrı ilanı sonucunda kabul edilen ve şuan kurulum aşamasında olan Zafer Hayvancılık Yeni Kırmızı Et Kesimhane Tesisi Projesinin taahhüt ettiği faaliyet süreci, büyükbaş – küçükbaş hayvan kesimi üzerinedir. Bu doğrultuda işletmenin faaliyete geçmesiyle birlikte haftanın 4 günü yılda 200 gün büyük baş kesimi yapılacak olup günlük 8 saatte 80 büyük baş hayvan kesimi, haftanın 2 günü yılda 100 gün ise küçükbaş hayvan kesimi yapılacak olup günlük 8 saatte 100 adet küçükbaş kesiminin yapılması öngörülmektedir.

IPARD desteği ile kuruluş aşamasında olan AB standartlarındaki kesimhanenin faaliyete geçmesi bölgede gerçekleşen kırmızı et kesim sürecinin gelişimine katkıda bulunacak olup aynı zamanda projede taahhüt edilen işletme için 15 personel alımı kırsal alanda işsizliğin azalmasına pozitif katkı sağlayacaktır.

3.2.2. Yeni kesimhane ve et parçalama tesisi projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Ayşe Taşlıoğlu

Proje Türü: 103 – 2 Kırmızı Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması

Proje Adı: Yeni Kesimhane ve Et Parçalama Tesisi Projesi

Proje Yeri: Kayadibi Mahallesi Kubalı Mevkii (Ada – Pafta No: 1306) Yeşilova - Burdur

AT Sözleşmesinin Tarihi: 12.06.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13115001

Proje Süresi: 10 Ay

Proje Bedeli: 2.569.707,80 TL

Destek Oranı: %50 (1.284853,90 TL)

Proje Özeti: Burdur ilinin Yeşilova ilçesinde kesimhane bulunmamasından kaynaklı üretim boşluğunu doldurmak ve eksiklikleri kara dönüştürmek amacıyla Ayşe Taşlıoğlu tarafından gerçekleştirilen ve IPARD desteğiyle kurulan ‘Yeni Kesimhane ve Et Parçalama Tesisi’ projesi kırsal alanda ekonomik faaliyetlerin arttırılması ve kadın girişimciliğin ön plana çıkarılması açısından başarılı bir proje örneğidir.

13. çağrı döneminde başvurusu gerçekleşen ve kurulum aşaması tamamlanan projenin destek kapsamı; inşaat işleri, makine ekipman alımı ve genel hizmet giderlerinin karşılanmasıyla oluşmaktadır.

Türk ve AB standartlarında modern kesimhane ve parçalama işlemlerinin yapıldığı tesiste aynı zamanda kesim sonrası çıkan karkas ve sakatatların muhafazasını sağlamak amacıyla soğuk hava depolarının kurulumu destek kapsamında gerçekleştirilmiştir.

3.2.3. Kesimhane tesisi modernizasyon projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Alize Et Ve Süt Ürünleri İnşaat Nakliyat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 103 – 2 Kırmızı Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması

Proje Adı: Kesimhane Tesisi Modernizasyon Projesi

Proje Yeri: Aşağıkale Mahallesi Takkacıkırı Mevkii (Ada: 402, Parsel: 1) Şarkikaraağaç - Isparta

AT Sözleşmesinin Tarihi: 22.06.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13132001

Proje Süresi: 5 Ay 1 Gün

Proje Bedeli: 735.535,26 TL

Destek Oranı: %50 (367.787,63 TL)

Proje Özeti: 13. çağrı döneminde Isparta ilinde onaylanan Kesimhane Tesisi Modernizasyon Projesi, başvuru sahibi şirketin 11. Çağrı döneminde IPARD kapsamında kurup, faaliyete soktuğu 40 Başlık AB standartlarındaki kesimhane tesisinin makine ekipmanlarının yenilenmesi özellikle kesim işleminden sonra karkasın muhafazası ve nakliyesi için destek alınmasını amaçlamaktadır.

Proje kapsamında, yapım işi kaleminden destek talep edilmemiş olup, makine ekipman alımı ve genel hizmet giderleri destek bütçesine konulmuştur.

IPARD bünyesinde oluşturulan yeni proje ile alımı gerçekleştirilen 2 adet büyük frigo ile üretim sürecini devam ettiren işletme, AB standartları çerçevesinde günlük 40 baş hayvan (büyükbaş) kesimi gerçekleştirmektedir. İşletme tarafından tamamlanan kesim işleminden sonra elde ürünlerin muhafazası ve gerekli taşıma prosedürleri tamamlanarak Isparta, Burdur ve şirketin merkezi olan İstanbul'da satışa sunulmaktadır.

3.2.4. Aliağalar kırmızı et kesimhane ve et parçalama tesisi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Aliağalar İnşaat Mühendislik Orman Ürünleri Gıda Turizm Tarım Hayvancılık Yem Enerji Petrol ürünleri Nakliyat Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 103 – 2 Kırmızı Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması

Proje Adı: Aliağalar Kırmızı Et Kesimhane ve Et Parçalama Tesisi

Proje Yeri: Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 09.09.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13203001

Proje Süresi: 1 Yıl

Proje Bedeli: 4.974.959,08 TL

Destek Oranı: %50 (2.487.479,54)

Proje Özeti: Afyonkarahisar ilinde 13. Çağrı döneminde onaylanan Aliağalar Kırmızı Et Kesimhane ve Et Parçalama Tesisi projesi, ilde yoğun olarak sürdürülen hayvancılık faaliyetleri nedeniyle kesimhane ve et parçalama tesisine olan mevcut ihtiyacı AB standartlarında gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur.

İnşaat işleri, makine ekipman alımı ve genel hizmet alımı üzerinden başvuru alan proje henüz faaliyete konulmamış olup, kuruluş işlemlerini sürdürmektedir.

İşletmenin IPARD desteği ile faaliyete geçmesiyle 150 başlık küçükbaş ve 80 başlık büyükbaş kesim kapasitesine sahip olacağı TKDK kurumuna verilen iş planında taahhüt edilmiştir. Bunun yanı sıra kesimhaneden ayrı olarak işletme içerisinde parçalama, muhafaza ve satış alanları oluşturulacak olup müşteri talepleri eksiksiz bir biçimde karşılanmaya çalışılacaktır.

3.2.5. Bol – et kesimhane ve et işleme modernizasyon projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Bolvadin Et Bolvadin Canlı Hayvan Ve Ürünleri Entegre Gıda Tarım Yem Sanayi Ticaret Anonim Şirketi

Proje Türü: 103 – 2 Kırmızı Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması

Proje Adı: Bol – Et Kesimhane Ve Et İşleme Modernizasyon Projesi

Proje Yeri: Konya Yolu 6. Kilometre Bolvadin - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 04.06.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13103001

Proje Süresi: 11 Ay 20 Gün

Proje Bedeli: 4.334.355,01 TL

Destek Oranı: %50 (2.167.177,51 TL)

Proje Özeti: 13. Çağrı döneminde Bol – Et Kesimhane Ve Et İşleme Modernizasyon Projesi ismiyle Afyonkarahisar ilinden onaylanan proje Bolvadin Et Bolvadin Canlı Hayvan Ve Ürünleri Entegre Gıda Tarım Yem Sanayi Ticaret Anonim Şirketine ait mevcut kesimhane – işleme tesisinin AB standartlarında modernize edilmesini içermektedir.

Proje kapsamında yapım işi, ekipman alımı ve genel hizmet giderleri IPARD bünyesinde desteklenerek mevcut işletme 2015 yılında AB standartlarında üretime başlamıştır. Sahip olduğu yeni yapı ile üretim yapan kesimhane haftanın 6 günü 8 saatlik üretim yaparak bir günde 150 adet büyükbaş kesimi gerçekleştirmektedir. İşletme içerisinde bulunan işleme kısmında sadece kavurma eti üretilmekte olup, kesimhane bölümü gibi haftada 6 saat faaliyet göstererek günlük 500 kg kavurma üretmektedir.

3.2.6. Sütçüoğlu süt işleme tesisi kapasite artırım ve modernizasyon projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Sütçüoğlu Orhan Sütçü Süt Ve Süt Ürünleri Üretim Sanayi Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 103 – 1 Süt ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması

Proje Adı: Sütçüoğlu Süt İşleme Tesisi Kapasite Artırım Ve Modernizasyon Projesi

Proje Yeri: Karacaahmet (Ada – Parsel No: 3883) İhsaniye - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 20.07.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13103011

Proje Süresi: 5 Ay 22 Gün

Proje Bedeli: 882.805,92 TL

Destek Oranı: % 50 (441.402,96 TL)

Proje Özeti: Afyonkarahisar ilinden 13 çağrı döneminde onaylanarak faaliyete geçen Sütçüoğlu Süt İşleme Tesisi Kapasite Artırım Ve Modernizasyon Projesinin amacı; mevcutta yürütölen süt işleme faaliyetlerini AB standartlarında modernize ederek, üretim kapasitesinde verimlilik sağlamaktır.

Yapım işi, ekipman alımı ve hizmet giderinin destek bütçesine dahil edildiği işletmenin bugün ki üretim kapasitesi projenin iş planı içeriği ve hedefleri ile uyumlu olarak 14,4 ton süt işlemeden 17,7 ton süt işleme kapasitesine ulaştırılmıştır.

İşletmenin süt işlemeden kaynaklı diğer gelir kalemleri ise, kaşar peyniri üretimi 367,5 tondan 452,025 tona, lor peynir üretimi 75,5 tondan 93 tona, tereyağı üretimi 2,2 tondan 4,5 tona ve krema üretimi ise 20,1 tondan 24,72 tona çıkartılmıştır.

3.3. 302 Çiftlik Faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme Desteği Kapsamında Gerçekleşen Proje rnekleri

3.3.1. Konaklama tesisi modernizasyon projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Bekir Minaz

Proje Türü: 302 – 3 Kırsal Turizm

Proje Adı: Konaklama Tesisi Modernizasyon Projesi

Proje Yeri: Sakarca Mahallesi Atatürk Caddesi (Ada: 564, Parsel: 6) Ağlasun - Burdur

AT Sözleşmesinin Tarihi: 25.06.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13215003

Proje Süresi: 4 Ay

Proje Bedeli: 320.502,99 TL

Destek Oranı: %50 (175.251,50 TL)

Proje Özeti: IPARD 1 sürecinin 13. Çağrı döneminde 302 – 3 kırsal turizm (IPARD 2 döneminde 302 – 4 Kırsal turizm ve rekreasyon faaliyetleri kapsamına alınmıştır.) tedbirinden onay alan Bekir Minaz'a ait Konaklama tesisi modernizasyon projesi ile başvuru sahibine ait mevcut apart otel AB standartlarında modernize edilerek faaliyete geçirilmesi öngörülmüştür.

25.06.2015 tarihinde AT sözleşmesi imzalanan projenin yapım işi ve makine ekipman alımına dair sorumlulukları yerine getirilmiş olup, faaliyete geçmesi için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığında alınan 'Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğe göre Turizm İşletmesi Belgesinin' onaylanması beklenmektedir.

IPARD desteğiyle modernize edilmesi sağlanan 24 odalı apart otelin faaliyete geçmesiyle birlikte projenin iş planında da belirtildiği üzere %70 doluluk oranı ile yıllık 14.052 müşteriye hizmet vermesi ön görülmektedir.

3.3.2. Meryem elik tıbbi ve aromatik bitki üretim projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Meryem elik

Proje Türü: 302 – 1 iftlik Faaliyetlerinin eşitlendirilmesi Ve Geliştirilmesi

Proje Adı: Meryem elik Tıbbi Ve Aromatik Bitki retim Projesi

Proje Yeri: lerkayası Köyü Keili Mevkii (Pafta No: 8, Parsel No: 1288)

AT Sözleşmesinin Tarihi: 09.07.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13203006

Proje Süresi: 3 Ay

Proje Bedeli: 23.900,00 TL

Destek Oranı: %50 (11.950,00 TL)

Proje zeti: IPARD 1 dönemi 13. Çağrıda 302 – 1 iftlik Faaliyetlerinin eşitlendirilmesi Ve Geliştirilmesi (IPARD 2 döneminde 302 – 1 Bitkisel retimnin çeşitlendirilmesi ve bitkisel ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması olarak adlandırılmıştır.) kabul gören Meryem elik Tıbbi Ve Aromatik Bitki retim Projesi, hem kadın yatırımcılara başarılı bir örnek teşkil etmekte hem de kırsal alanda kadın istihdamının artmasına katkıda bulunmaktadır.

Projenin konusu 5500 m²'lik alanda ilk dönemde aspir, ikinci dönemde haşhaş olmak üzere nöbetleşe ekim usulü ile tıbbi ve aromatik bitkilerin üretimi yapılmasını kapsamaktadır. Bahsi geçen üretim faaliyetinin sürdürülebilir şekilde sağlanması amacıyla IPARD desteği ile aspir ve haşhaş üretimi için gerekli 23.900, 00 TL'lik makine ekipman alımı gerçekleştirilmiştir.

3.3.3. Kırsal alanda köy lokantası kurulması

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Osman Ulupınar

Proje Türü: 302 – 3 Kırsal Turizm

Proje Adı: Kırsal Alanda Köy Lokantası Kurulması

Proje Yeri: Güney Aşağı Mahallesi Cumhuriyet Mevkii (Ada No: 128, Parsel No: 149)
Sinanpaşa / Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 07.07.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13203082

Proje Süresi: 9 Ay 1 Gün

Proje Bedeli: 1.215.174,02 TL

Destek Oranı: %50 (607.587,01 TL)

Proje Özeti: 13. Çağrı döneminde başvurusu gerçekleşen ‘Kırsal Alanda Köy Lokantası Kurulması’ projesinin amacı; Sinanpaşa ilçesinin Güney Köyünde, Uşak – Afyonkarahisar – Sinanpaşa devlet karayolu üzerindeki mevkii de yöresel tatların sunulduğu bir köy lokantası kurulumu gerçekleştirerek bu güzergâhta yolculuk yapan kişilere yöresel tatların sunumunun sağlanması ve kırsal alanda iş hacminin artırılmasıdır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından Turizm İşletmesi Belgesi onaylanarak IPARD desteği ile faaliyete geçen işletme kuruluş aşamasında inşaat işleri, makine ekipman alımı ve hizmet bedelleri olarak 175.251.50 TL’lik destek alınmıştır. Bu doğrultuda bodrum kat ve zemin kat olmak zere 2 katlı açık ve kapalı terasa sahip olan ve aynı zamanda büfe hizmeti verilen bir lokanta kurulmuştur. 24 saat açık olan işletmede köy kahvaltısı, öğle yemeği ve yolcular için gece boyu süren akşam yemeği hizmeti sunulmaktadır.

Hizmete başlayan işletme sahip olduğu standartlarla müşterilerin kısa sürede ilgisini çekerken aynı zamanda işletme içinde yöre halkından 4 kişiye istihdam sağlanması ilçede işsizlik oranının azaltılması ve kırsal alanda iş hacminin artırılmasına başarılı bir örnek olmuştur.

3.3.4. Ahşap işleme ve şekillendirme tesisi projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Dikmenler Mermer Maden İnş. İnşaat Malzemeleri. Nakliyat. Hafriyat. Turizm. Katı Yakıt. Biokütle. Orman ve Su Ürünleri San. Tic. Ltd. Şti

Proje Türü: 302-2 Yerel Ürünler Ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi

Proje Adı: Ahşap İşleme Ve Şekillendirme Tesisi Projesi

Proje Yeri: İscehisar Mermer İhtisas Organize Sanayii Bölgesi 3 Cad. No: 16 (Ada No: 225, Parsel No: 12) İscehisar - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 30.05.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 11503027

Proje Süresi: 5 Ay 21 Gün

Proje Bedeli: 671.313,46 TL

Destek Oranı: %50 (335.656,73 TL)

Proje Özeti: IPARD 1 döneminde 302 – 2 Yerel Ürünler Ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi (IPARD 2 – 302 – 3 Zanaatkarlık Ve Yerel Ürün İşletmeleri tedbiri kapsamındadır.) tedbirinden 11 çağrı döneminde kabul gören ahşap işleme ve şekillendirme tesisi projesinin amacı;

Ülkemizde mermerin başkenti olarak tanılan İscehisar ilçesinde gerçekleşen mermer üretim sürecinde özellikle teslimat sürecinde ihtiyaç duyulan ahşap ürünlerinin, AB standartlarında üretimini yapmak ve ahşap sektörü üzerinden ilçede yeni bir iş alanı yaratmaktır.

IPARD desteği ile faaliyete geçen işletmenin ana üretim kalemleri mermer sandığı, palet, bandıl, işlemeli pervaz ve işlemeli lambiri olup bu ürünlerin üretilmesi esnasında ortaya çıkan talaş ve parça odunlarda satışa sunularak işletmenin gelir döngüsü sürdürülmektedir.

3.3.5. Tıbbi ve aromatik bitki üretimi modernizasyon projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Mustafa Çağdaş

Proje Türü: 302 – 1 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi Ve Geliştirilmesi

Proje Adı: Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretimi Modernizasyon Projesi

Proje Yeri: Karaadilli Mahallesi Ekizhüyük Mevkii (Parsel No: 68), Oynağan Köyü Kasaba Yolu Mevkii (Parsel No: 46) Şuhut - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 10.07.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13203062

Proje Süresi: 3 Ay 2 Gün

Proje Bedeli: 27.700,00 TL

Destek Oranı: %50 (13.850,00 TL)

Proje Özeti: Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretimi Modernizasyon Projesi adıyla 13. Çağrı döneminde oluşturulan proje kapsamında destek alınmasından sonra ilk yıl Afyonkarahisar ili Şuhut ilçesi Karaadilli Mahallesi Ekizhüyük Mevkiinde bulunan 12.185,36 m² alanda, ikinci yıl aynı il ve ilçe sınırları içerisinde yer alan Oynağan Köyü Kasaba Yolu Mevkiinde 12.097,96 m² alanda haşhaş üretim yapılmaya başlanmıştır.

Başvuru sahibinin IPARD kapsamında aldığı ikinci destek olan Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretimi Modernizasyon Projesi kapsamında haşhaş üretiminde verim alma oranını yükseltme amaçlı makine ekipman alımı gerçekleşmiş olup hasadı gerçekleştirilen birinci yılda 2,193 kilogram haşhaş elde edilmiştir.

3.3.6. Abdurrahman Yeşilay tıbbi ve aromatik bitki üretimi modernizasyon projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Abdurrahman Yeşilay

Proje Türü: 302 – 1 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi Ve Geliştirilmesi

Proje Adı: Abdurrahman Yeşilay Tıbbi Ve Aromatik Bitki Üretimi Modernizasyon Projesi

Proje Yeri: Ali Çetinkaya Mahallesi Aldede Mevkii (Parsel No: 9, 11), Başlar Mevkii (Parsel No: 92), Ahmetpaşa Köyü İğdekırı Mevkii (Parsel No: 2578, 2566, 2573) Sinanpaşa - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 10.07.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13203040

Proje Süresi: 2 Ay 20 Gün

Proje Bedeli: 136.336,73 TL

Destek Oranı: %50 (68.168,37 TL)

Proje Özeti: 13. Çağrı döneminde başvurusu gerçekleşen Abdurrahman Yeşilay Tıbbi Ve Aromatik Bitki Üretimi Modernizasyon Projesi Afyonkarahisar ilinin Sinanpaşa ilçesinde AT sözleşmesinde de belirtilen arazilerde haşhaş ve aspir ekimi yapılmasını kapsamaktadır. Proje kapsamında yapım işi kaleminden herhangi bir harcama talep edilmemiş ve üretimin ana konusu olan aspir ve haşhaş için gerekli tarım aletleri alımına dair destek bütçesi oluşturulmuştur.

Nöbetleşe ekim sisteminin uygulanacağı projede birinci yıl haşhaş ikinci yıl aspir ekimi yapılacak olup bu ekim döngüsü 5 yıl süre ile takip edilecektir.

Hibe ödemesi tamamlanan projenin ilk ekimi 2016 yılında yapılmış olup henüz ekilen arazilerde hasat dönemi gerçekleşmemiştir.

3.3.7. Doğal taş işleme tesisi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Panorama Mermer İnşaat Sanayi Ticaret Ve Limited Şirketi

Proje Türü: 302-2 Yerel Ürünler Ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi

Proje Adı: Doğal Taş İşleme Tesisi

Proje Yeri: Çalburun Mevkii (Ada No: 0, Parsel No: 21940) Karamanlı - Burdur

AT Sözleşmesinin Tarihi: 25.06.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13215001

Proje Süresi: 8 Ay

Proje Bedeli: 1.072.302,08 TL

Destek Oranı: %50 (536.151,04 TL)

Proje Özeti: Burdur ilinden 13. Çağrı döneminde başvurusu yapılan ve TKDK tarafından onaylanarak hibe almaya hak kazanan Doğal Taş İşleme Tesisi projesinin amacı; mermercilik alanında yaratıcı ve kaliteli ürünlerin üretimine imza atmak, bu alanda sürdürdükleri faaliyetleri AB standartlarına taşımaktır.

Yapım işi, makine ekipman alımı ve genel hizmetleri için destek alan tesisin temel üretim kalemleri doğaltaş heykel, doğaltaş tablo ve doğaltaş vazodur.

IPARD desteği ile 2015 yılında faaliyete geçen işletme günlük 8 saat, yıllık 300 gün üretim yapmakta olup, üretilen çıktılar müşteri siparişleri üzerinden yurtiçi ve yurtdışı pazarında satışa sunulmaktadır.

3.3.8. Arıcılık için kovan üretimi projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Hikmet Kahraman

Proje Türü: 302-1 Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi

Proje Adı: Arıcılık İçin Kovan Üretimi Projesi

Proje Yeri: Karma Organize 7. Sok. No:42 (Ada: 189 Parsel: 29) Merkez - Uşak

AT Sözleşmesinin Tarihi: 18.11.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12464001

Proje Süresi: 4 Ay 28 Gün

Proje Bedeli: 697.200,00 TL

Destek Oranı: %50 (348.600,00 TL)

Proje Özeti: 2014 yılı Aralık ayında Hikmet Kahraman tarafından Uşak – Karma Organize Sanayiinde kurulan kovan üretim işletmesine makine ekipman tedariki sağlamak amacıyla oluşturulan Arıcılık İçin Kovan Üretimi Projesi 12 Çağrı döneminde onaylanarak, 2015 yılında faaliyete geçirilmiştir.

IPARD desteğiyle hızar makinesi, hızar arabası, ağaç biçme makinesi, yan alma makinesi, biçme makinesi ve baş boy kesme makinesi alımı gerçekleştiren işletme, yılda 300 gün faaliyet göstererek 6000 takım kovan imal etmektedir.

IPARD desteğiyle müşteri çerçevesinin de genişlediğini ifade eden işletme sahibi, bugün AB standartlarında ürettiği kovanları Türkiye'nin birçok kesiminde arıcılık alanında faaliyet gösteren çiftçilere satarak, üretim ağını geliştirmeyi planlamaktadır.

3.3.9. Konaklama tesisi kurulması projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Gazlıgöl Taşımacılık Market Turizm Tarım ve Hayvancılık Ticaret Limited Şirketi

Proje Türü: 302-3 Kırsal Turizm

Proje Adı: Konaklama Tesisi Kurulması Projesi

Proje Yeri: Köyiçi Mevkii Gazlıgöl, (Ada: - Parsel: 204) İhsaniye - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 30.09.2014

AT Sözleşmesinin Sayısı: 12303008

Proje Süresi: 4 Ay 24 Gün

Proje Bedeli: 1.427.450,00

Destek Oranı: %50 (713.725,00 TL)

Proje Özeti: Afyonkarahisar ilinin Gazlıgöl ilçesinde gerçekleşen kaplıca turizmi faaliyetlerinden faydalanmak ve bu alanda yaşanan konaklama problemine yüksek kalitede yanıt olmak için oluşturulan Konaklama Tesisi Kurulması Projesi, AB standartlarında konaklama hizmeti vererek kaplıca turizmine katkı sağlamayı ve yörede bulunan diğer konaklama tesislerine örnek olmayı amaçlamaktadır.

IPARD 1 döneminin 13. Çağrı döneminde onaylanan proje kapsamında inşaat işleri, makine ekipman alımı ve genel hizmet giderleri için destek alınıp, AB standartlarında 25 odalı ve 50 müşteri kapasiteli konaklama tesisi kurularak, 2015 yılında faaliyete geçirilmiştir.

3.3.10. Tıbbi ve aromatik bitki üretimi projesi

Proje Sahibi – Destek Faydalanıcısı: Mikayil Bayendur

Proje Türü: 302-1 Kırsal Ekonomik Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Yatırımlar

Proje Adı: Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretimi Projesi

Proje Yeri: Küçükhüyük (Ada:- Parsel: 1127) ve Bulca (Ada: - Parsel: 804) Sinanpaşa - Afyonkarahisar

AT Sözleşmesinin Tarihi: 09.07.2015

AT Sözleşmesinin Sayısı: 13203055

Proje Süresi: 4 Ay

Proje Bedeli: 41.800,00

Destek Oranı: %50 (20.900,00 TL)

Proje Özeti: Mikail Bayendur tarafından Afyonkarahisar ili Sinanpaşa ilçesinde sürdürülen tarımsal faaliyetleri AB standartlarına taşımak ve dekar başı alınan verimi yükseltmek amacıyla oluşturulan Tıbbi ve Aromatik Bitki Üretimi Projesi, 13. Çağrı döneminde onaylanarak hayata geçirilmiştir.

Proje kapsamında makine ekipman alımı ve genel hizmet giderleri için 20.900,00 TL'lik IPARD desteği alınmıştır.

Projenin üretim konusu haşhaş üretimi olup, IPARD kapsamında alımı gerçekleşen modern makine ekipmanlar vasıtasıyla üretimin ilk yılında 120 kg/da haşhaş kapsülü ve 150 kg/da tohum hasadı alınmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Köklü bir süreci kapsayan AB – Türkiye ilişkilerini, birlik üyeliği ile sonuçlandırmak için AB Komisyonu tarafından oluşturulan Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı – IPA desteklerinin her bir bileşeni ülke standartlarının, AB standartlarına erişmesi için ayrı bir önem taşımaktadır.

IPA bileşenleri arasında Kırsal Kalkınma İçin Katılım Öncesi Yardım Aracı – IPARD programının diğer bileşenlerin aksine devletin doğrudan faydalanıcı konumunda olmaması ve yararlanıcı kitlesinin direk yerel halktan oluşması nedeniyle kırsal alanlarda aracısız, hızlı bir pozitif etki yaratmasına imkân sağlamaktadır.

Türkiye’de IPARD programı yürütücüsü görevini üstlenen TKDK’nın 2015 yılında yayımladığı Etki Değerlendirme Raporu doğrultusunda, IPARD programının kırsal alanda etkilerini ele alacak olursak;

2011 yılında TKDK’nın IPARD programı yürütücülüğünü üstlenmesinden bu yana IPARD kapsamında TKDK, Nisan 2015 verilerine itibari ile 7.889 adet proje desteklenmiştir.

Kırsal alanda gerçekleşen bu projelerin yapısı itibari ile ortaya çıkan faydalar TKDK tarafından ilgili raporda 5 başlık içeriğinde toparlanmıştır. Bu başlıklar; ekonomik etki, çevresel etki, kurumsallaşma etkisi, teknolojik etki ve sosyo – kültürel yapı etkisi olarak sınıflandırılırken, her bir başlık için Avrupa Komisyonu tarafından ilerleme onayı alınmıştır.

Programın uygulama sonuçlarında en belirgin farkındalık kırsal alanda mevcut üretim çıktılarının verimliliğinin artırılması olarak belirlenirken bu durumu tarımda makineleşme, iş istihdamının artırılması, kırsal alanda göç oranının düşürülmesi ve işletme yapılarında çevre koruma standartlarının yükseltilmesi başlıkları takip etmektedir.

IPARD programına dair yukarıda sıralanan olumlu etkilerin yanı sıra çalışmanın üçüncü bölümünde incelenen projelerin faydalanıcılarıyla yapılan çalışmalarda, projelendirme aşamasında TKDK dışı kurumlarla yaşanan iletişim kopuklukları, belge yükümlülüğünün fazla olması, yatırımcıların projeleri için tercih ettikleri yüklenicilerin (mimar, mühendis, makine ekipman tedarikçileri) IPARD

mevzuat ve AB standartlarına yeterli ölçüde hakim olmaması, danışmanlar tarafından iş planı oluşturma sürecinde yapılan yanlışlar projelerin hibelenme aşamasında maddi zararlara yol açarken, başvuru kabul sürecinde projelerin iptal olmasına neden olduğu ortaya koyulmuştur.

Bu kapsamda IPARD programının kırsal alanda yarattığı pozitif kalkınma etkisini sürdürülebilir kılmak ve bu fayda oranını arttırmak için bir takım konuların altı çizilmesi gerekmektedir. Bu konuları maddelendirecek olursak;

- IPARD programının hitap ettiği kitle kırsal alanda nüfuz eden çiftçiler olduğundan ötürü bu alanlarda olası faydalanıcı olabilecek kesimlere programın içeriği daha detaylı bir biçimde açıklanmalı ve yatırımcıların projelendirme sürecinde üçüncü kişiler tarafından dolandırılma yahut zarara uğrama ihtimalleri ortadan kaldırılmalıdır.
- Projelendirme sürecinde en aktif rol oynayan danışman kuruluşlar, IPARD mevzuatı hakkında devamlı olarak bilgilendirilmeli ve ülkemizde gün geçtikçe artan danışman firmalarının kurumsal bir yapıya kavuşturulması sağlanmalıdır. Bu sayede danışman hatasından kaynaklı maddi kayıpların oranı düşürülebilecek olup aynı zaman da daha fazla proje oluşturulmasına imkân sağlanacaktır.
- Program bünyesinde kabul edilen projelerin yüklenicileri kendi faaliyet alanlarına göre TKDK tarafından eğitimlere tabi tutularak uygulama alanlarında AB standartları hakkında daha fazla fikir sahibi olması sağlanmalıdır. Bu sayede onaylanmış projelerde kurum tarafından yapılan kontrol süreçlerinde hibe kesintilerinin önüne geçilecek olup, yatırımcıların mağdur olmasının önüne geçilecektir.
- Proje başvuru süresince TKDK tarafından istenen resmi evraklar hakkında ilgili kamu kurum ve kuruluşları bilgilendirilerek, yatırımcıların evrak temin etme sıkıntısı ortadan kaldırılmalıdır.

Sonuç olarak yukarıda sıralanan önerilerin uygulamaya konulması IPARD programı uygulama sürecinin daha faydalı bir şekilde gerçekleşmesine yardımcı olacak olup, TKDK, başvuru sahibi ve diğer ilgililer (mimarlar, makine ekipman tedarikçileri, mühendisler, danışmanlar) arasında başvuru sürecinde yaşanan problemlerin minimum düzeye inmesinde etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

Karataş, H. (2010). *Avrupa Birliği katılım öncesi mali yardımları*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.

Koçal, S.Y. (2009). Ankara anlaşması'ndan müzakerelere Avrupa Birliği mali yardımları. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16 (2), 135.

http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C16S22009/133_146.pdf

(Erişim Tarihi: 01.11.2015)

İzmir Ticaret Odası [İTO] (2006). *Küresel rekabet ve AB ye uyum açısından Türkiye'de süt ve süt ürünleri sanayi' inde gıda güvenliği ve kalite konusundaki gelişmeler: İzmir örneği*. (Yayın no: 151). İzmir.

Özdoğan, S. (2014). AB mali yardımları ve eşleştirme: *Türkiye ve diğer aday ülkelerin tecrübelerinin karşılaştırılması*. Denizcilik Uzmanlık Tezi. Ankara: Dış ilişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü.

http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/UBAK/tr/yayinlar/20141218_155618_204_1_64.pdf (Erişim Tarihi: 03.11.2015)

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2015). (a) *Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iş geliştirme başvuru çağrı rehberi*. Ankara.

<https://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/3.1/302-1.pdf> (Erişim Tarihi: 11.04.2016)

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2015). (b) *IPARD II sektörleri bilgi kitapçığı*. Ankara.

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayin/SektorBilgiKitapcigi.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2016)

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2016). (c) *Kırsal kalkınma ocak – şubat – mart dergisi*. Ankara. s.34

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2015). (d) *Tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili fiziki varlıklara yatırımlar başvuru çağrı rehberi*. Ankara.

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/103.pdf> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. (2015). (e) *Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar Başvuru Çağrı Rehberi*. Ankara.

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/101.pdf> (Erişim Tarihi: 27.12.2015)

<http://istanbulgelisimakademisi.com/data/files/2a673f5bb8cc4c03f5ec0bdec4154642.pdf> (Erişim Tarihi: 20.12.2015)

TUIK. (2008) Tarım İstatistikleri Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi – 5. (Yayın No: 3169) Ankara. s.2.

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma-ankara-anlasmasi-12-eylul-1963-tr.mfa> (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

<http://www.mfa.gov.tr/avrupa-ekonomik-toplulugu-ile-turkiye-arasinda-ortaklik-iliskisi-kurulmasina-dair-anlasmaya-katma-protokol---23-kasim-1970-tr.mfa> (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

http://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/turkiye_avrupa_birligi_iliskileri_kronolojisi.pdf (Erişim Tarihi:01.11.2015)

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-gumruk-birligi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 01.11.2015)

<http://www.kto.org.tr/d/file/turkiyenin-avrupa-birliginde-geldigi-son-durum.pdf>

(Erişim Tarihi:01.11.2015)

http://avrupa.info.tr/fileadmin/Content/publications/tr/090205_IPA-Br_148x210_INH_gp.pdf (Erişim Tarihi: 3.11. 2015)

<http://www.bumko.gov.tr/TR,1174/katilim-oncesi-yardim-araci-ipa.html> (Erişim Tarihi: 10.11.2015)

<http://cbc.ab.gov.tr/sinirotesi/145/turkiye-de-sinir-otesi-isbirligi-> (Erişim Tarihi: 16.11.2015)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060204-9-2.pdf> (Erişim Tarihi: 16.11.2015)

<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 16.11.2015)

<http://www.tkd.gov.tr/ProjeIslemleri/DesteklenenIller> (Erişim Tarihi: 21.12.2015)

<http://www.tkd.gov.tr/ProjeIslemleri/BasvuruIslemleri> (Erişim Tarihi: 21.12.2015)

<http://www.tkd.gov.tr/Kurumsal/OrganizasyonSemasi> (Erişim Tarihi: 26.12.2015)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/101.pdf> (Erişim Tarihi: 27.12.2015)

<http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Hayvanc%C4%B1l%C4%B1k/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1%20Et%20Stratejisi.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/101-2.pdf> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-3.pdf> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

<http://www.tarim.gov.tr/ABDGM/Menu/7/Fasil-12-Gida-Guvenilirliği-Veterinerlik-Ve-Bitki-Sagliği> (Erişim Tarihi: 31.03.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-1.pdf> (Erişim Tarihi: 01.04.2016)

<http://www.tkdhaber.com/tkd-ipard-ii-1-cagri-ilani-yayinlandi.html> (Erişim Tarihi: 01.04.2016)

https://tr.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/10/et_atlas_final_son_hal.pdf (Erişim Tarihi: 07.04.2016)

<http://www.ukon.org.tr/duyurular/pdf/ocak2016kirmiziyemvesutsektoruanaliz.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2016)

<http://www.serka.gov.tr/store/file/common/6a5fa87da6b99b0bd52bfefe40df0bc7.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2016)

<http://arastirma.tarim.gov.tr/tepge/Lists/Haber/Attachments/15/K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1EtDurumTahmin14.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-2.pdf> (Erişim Tarihi: 8.04.2016)

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=80&locale=tr> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-3.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18731> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/4c2d4860a0fc27b_ek.pdf?tipi=14&sube= (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-4.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2016)

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18706> (Erişim Tarihi: 09.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/103.pdf> (Erişim Tarihi: 09.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/MeyveSebzeListesi.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/103-5.pdf> (Erişim Tarihi: 10.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/IPARDII/1.0/302.pdf> (Erişim Tarihi: 11.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/ProjeIslemleri/BasvuruIslemleri> (Erişim Tarihi: 11.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARD2.pdf> (Erişim Tarihi: 13.04.2016)

http://samsun.tarim.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Kitaplarimiz/sus_bitkileri_yetistiriciligi.pdf (Erişim Tarihi: 13.04.2016)

<http://www.baka.org.tr/uploads/1357649536TiBBi-VE-AROMATiK-BiTKiLER-SEKTOR-RAPORU-5ARALiK.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/4306d99c63613fa_ek.pdf?tipi=14 (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-1.pdf> (Erişim Tarihi: 14.04.2016)

<https://www.tse.org.tr/upload/tr/dosya/icerikyonetimi/531/16102014133752-1.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002 (Erişim Tarihi: 15.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3022/30221UygunHarcama.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3022/30222UygunHarcama.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartlari/302-2.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3023/30232UygunHarcama.pdf> (Erişim Tarihi:16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunElSanatlarıListesi/UygunElSanatlarıListesi.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartları/302-4.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1005 (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartları/302-5.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

http://www.dogaka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.dogaka.gov.tr_525_XM1R38TF_Kultur-Balikcılığı-Sektor-Raporu-2014.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/UygunHarcamalarListesi/3026/3026UygunHarcama.pdf>(Erişim Tarihi: 17.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/ABveTCStandartları/302-6.pdf> (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

http://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fSekt%C3%B6r+Raporu%2fEUAS-Sektor_Raporu2014.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

http://awsassets.wftr.panda.org/downloads/wftr_yenilenebilirenerjigelecegi_veturkiye.pdf (Erişim Tarihi: 17.04.2016)

<http://www.tkd.gov.tr/Content/File/Yayın/TKDKEtkiDeğerlendirmeRaporu.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2016)